

Nr 138

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av yrkesutbildningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner. (2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkterna 291, 306, 308, 309 och 311, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition, beräkna vissa anslag för budgetåret 1955/56 till yrkesundervisningsändamål.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 139, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 25 februari 1955, föreslagit riksdagen att

A. a) godkänna av departementschefen förordade riktlinjer och normer för *dels* yrkesutbildningens utbyggnad, *dels* yrkesskolans arbetsformer, *dels* samarbetet mellan yrkesskola och näringsliv och *dels* yrkesutbildningens ledning och administration;

b) godkänna av departementschefen förordade ändrade grunder för statens bidrag till yrkesutbildningen;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de av besluten under a) och b) föranledda författningsföreskrifterna och övriga erforderliga bestämmelser;

B. *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1955/56, vidtaga av departementschefen angivna ändringar i personalförteckningen för överstyrelsen för yrkesutbildning,

dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för överstyrelsen för yrkesutbildning, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1955/56,

dels ock för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa till *Överstyrelsen för yrkesutbildning: Avlöningar* ett förslagsanslag av 1 348 000 kronor,

till *Överstyrelsen för yrkesutbildning: Omkostnader* ett förslagsanslag av 173 500 kronor,

till *Överstyrelsen för yrkesutbildning: Yrkespedagogisk reformverksamhet* ett reservationsanslag av 100 000 kronor,

till *Bidrag till driften av centrala yrkesskolor* ett förslagsanslag av 9 000 000 kronor,

till *Bidrag till driften av lokala yrkesskolor* ett förslagsanslag av 29 800 000 kronor,

till *Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor* ett förslagsanslag av 7 700 000 kronor,

till *Kurs för utbildning av sysselsättnings- och arbetsterapeuter* ett reservationsanslag av 57 000 kronor,

till *Studiebidrag och stipendier åt elever vid yrkesskolor* ett förslagsanslag av 7 000 000 kronor,

till *Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen* ett reservationsanslag av 532 000 kronor samt

till *Främjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare* ett förslagsanslag av 350 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels de båda likalydande motionerna I: 316 och II: 304 av herr *Eskilsson m. fl.* samt herr *Agerberg m. fl.*, i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en utredning rörande 9 y-undervisningens framtida utformning och centrala ledning i vad avser jordbruk och skogsbruk,

dels motionen II: 575 av herr *Andersson* i Linköping, vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om förslag till 1956 års riksdag om statsbidrag till byggandet av lokala yrkesskolor,

dels de båda likalydande motionerna I: 486 och II: 606 av herr *Holmqvist* samt herrar *Adamsson* och *Nilsson* i Östersund, i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta,

att hela utbyggnaden av yrkesutbildningen genomföres under kommande tioårsperiod,

att statsbidrag lämnas till byggnader i det kommunala yrkesskoleväsendet efter samma grunder, som gäller för folkskolan,

att veckotiden för helårs-, termins- och specialkurser för samtliga näringsgrenar maximalt måtte omfatta 40 timmar, samt

att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att stipendiesystemet vid yrkesskolorna överses i syfte att höja stipendierna och öka stipendiemöjligheterna,

dels de båda likalydande motionerna I: 487 och II: 607 av herr *Ebbe Ohlsson m. fl.* samt herr *Birke m. fl.*, i vilka hemställts att riksdagen måtte i anledning av proposition nr 139 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning i syfte att i god tid före nästa års riksdag kunna framlägga förslag till planering och organisation av yrkesutbildningen för bilbranschens del, avsedd att bekostas av bilaccisedel,

dels de båda likalydande motionerna I: 488 och II: 601 av herr *Arrhén* och fröken *Karlsson*, i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl.

Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t snarast uppdrager åt särskilda sakkunniga att utarbeta ett avlöningsreglemente för lärare vid lokala och centrala yrkesskolor samt riksskolor,

dels de båda likalydande motionerna I: 489 och II: 605 av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* och fru *Andrén m. fl.*, i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 139 måtte uttala, att den av Kungl. Maj:t föreslagna omläggningen från tvååriga till ettåriga kurser för utbildning av sysselsättnings- och arbetsterapeuter bör betraktas som provisorisk, samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en omedelbar snabbutredning, som avser utbyggnad av terapeututbildningen, så att den med fasthållande av de kvalitativa fordringarna möjliggör en ökad rekrytering av arbetsterapeuter,

dels de båda likalydande motionerna I: 490 och II: 603 av herr *Bergvall m. fl.* och herr *Ohlin m. fl.*, i vilka hemställts att riksdagen med ändring av vad Kungl. Maj:t föreslagit i proposition nr 139 måtte besluta,

att till bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor för budgetåret 1955/56 anvisas ett förslagsanslag av 11 miljoner kronor och att statsbidrag på det sätt sakkunniga föreslagit medges till byggnader vid lokala yrkesskolor på samma sätt som vid centrala verkstadsskolor, samt

att bidraget till hantverksmästare för lärlingsutbildning ökas från nu utgående 900 till 2 500 kronor och att antalet bidrag ökas till 1 000 för nästa budgetår,

dels de båda likalydande motionerna I: 491 och II: 604 av herr *Sunne m. fl.* och herr *Nygren m. fl.*, i vilka hemställts

att riksdagen

i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om att utredningen om en övningskola för utbildning av yrkeslärare fullföljes, medgiver

att ersättningen till lärlingsombuden höjes från 20 till 50 kronor per lärling och år,

att antalet bidrag till hantverksmästare för lärlingsutbildning ökas till 650 för nästa budgetår,

att bidragssumman för en minst treårig lärlingsutbildning höjes till 2 500 kronor med tillämpning från och med 1 juli 1955, så att de mästare, som dessförinnan anställt lärling, erhåller bidrag med 1 200 kronor för lärling som fullgjort första läroåret, 800 kronor för lärling som fullgjort andra läroåret och 500 kronor för lärling som fullgjort sista läroåret före den 1 juli 1956, samt

anvisar till *Främjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare* för budgetåret 1955/56 ett förslagsanslag av 930 000 kronor.

dels motionen II: 600 av herr *Holmberg m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte besluta,

att åtgärder vidtages för att förverkliga den i propositionen nr 139 föreslagna utbyggnaden av yrkesundervisningen på fem år,

att statsbidrag för anordnande av yrkesundervisning skall utgå i enlighet med förslag av 1952 års yrkesutbildningssakkunniga,

att undervisningstiden vid yrkesskolor fastställas till högst 40 timmar i veckan, samt

att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om snabbutredning och förslag i syfte att bereda eleverna vid kommunala och statliga yrkesskolor ersättning motsvarande den som utgår enligt industriens lärlingsavtal och att därvid även frågan om företagens medverkan vid finansieringen beaktas,

dels ock motionen II: 602 av herr *Widén m. fl.*, vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 139 angående utbyggnad av yrkesutbildningen m. m. måtte uttala att kompletterings- och preparandkurser för förvärvsarbetande ungdom må anordnas med statsbidrag vid ett antal handlungsgymnasier i likhet med vad redan sker vid tekniska gymnasier.

Beträffande motiveringen för de motionsvis gjorda yrkandena hänvisas till motionerna I: 488 samt II: 304, II: 575, II: 600, II: 602, II: 603, II: 604, II: 605, II: 606 och II: 607.

Av statsrådsprotokollet inhämtas i huvudsak följande.

Inledning

1946 års skolkommision hade att syssla inte bara med den allmänbildande skolan utan även med yrkesutbildningen. Sistnämnda frågor hänsköts inom kommissionen till en särskild delegation. Innan denna blev färdig med sitt arbete, beslöt Kungl. Maj:t upplösa 1946 års skolkommision. I samband därmed bemyndigade Kungl. Maj:t den 30 juni 1952 chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst tio sakkunniga för att slutföra skolkommisionens utredning rörande yrkesutbildningen.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallade departementschefen följande sakkunniga: riksdagsman Emil Näsström, ordförande, yrkesskoldirektör Einar Forssell, vice ordförande, fru Rosa Andersson, rektor Ester Arfwedson, direktör Erik Bengtson, sekreterare (numera chefredaktör) Hilding Färm, rektor Martin S. Lindström, riksdagsman Oscar Malmborg, direktör Gerhard Nilsson och riksdagsman Gustav Nilsson. De sakkunniga — som antog namnet *1952 års yrkesutbildningssakkunniga* — har i juni 1954 avlämnat ett *betänkande angående yrkesutbildningen* (SOU 1954:11). Vid utarbetande av betänkandet har till de sakkunnigas förfogande stått ett stort antal experter.

Över yrkesutbildningssakkunnigas betänkande¹ har *infordrade utlåtanden* avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, byggnadsstyrelsen,

¹ För betänkandet användes i det följande i förekommande fall förkortningen YS.

statens sakrevision, statens lönenämnd, skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, studiehjälpnämnden, arbetsmarknadsstyrelsen, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, kommerskollegium, statens hantverksinstitut, generalpoststyrelsen, telestyrelsen, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, statens brandskola, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, fiskeristyrelsen, handelsutbildningskommittén, 1948 års tekniska skolutredning, 1951 års skolstyrelseutredning, sakkunniga för översyn av vissa statsbidrag på skolväsendets område, 1953 års lärarinneutbildningskommitté och 1948 års konstutredning. Härjämte har *yttranden* över betänkandet avgivits av svenska landstingsförbundet, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund, svenska arbetsgivareföreningen (SAF), landsorganisationen i Sverige (LO), riksförbundet landsbygdens folk (RLF), Sveriges hantverks- och småindustriorganisation (SHSO), handels arbetsgivareorganisation (HAO), Sveriges köpmannaförbund, Sveriges grossistförbund, tjänstemännens centralorganisation (TCO), yrkeskvinnors samarbetsförbund, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, svenska teknologföreningen, svenska yrkesskolföreningen, svenska facklärarförbundet samt styrelsen för föreningen för bistånd åt lytta och vanföra i Stockholm.

Vissa av de statliga myndigheterna har avgivit sina utlåtanden sedan de först inhämtat yttranden från underordnade myndigheter. Sålunda har skolöverstyrelsen inhämtat yttranden från statens och vissa kommunala folkskolinspektörer. Överstyrelsen för yrkesutbildning har hört styrelserna för samtliga centrala verkstadsskolor samt styrelserna för ett stort antal kommunala och enskilda yrkesskolor. Kommerskollegium har infordrat yttranden från Sveriges industriförbund, kooperativa förbundet samt handelskamrarna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Gävle.

Departementschefen

Departementschefen har inledningsvis anfört följande.

Yrkesutbildning meddelad i skolmässig form, skild från det produktiva arbetet, är en ganska ny företeelse, utom när det gäller allmänna teoretiska kunskaper, som kan bilda grunden för arbete inom en rad olika, mera teoretiskt betonade yrken. I allt större utsträckning har man emellertid under de senaste decennierna börjat ge utbildning för manuella arbetsuppgifter i särskilda skolavdelningar under ledning av fackligt och pedagogiskt skolade lärare i stället för av enbart i yrket skickliga män och kvinnor. Men ännu är det pedagogiska arbetet på detta område endast i sin början. På många håll, kanske de flesta, får yrkesskolornas elever lära på samma sätt som de ungdomar, som undervisas direkt ute på arbetsplatserna. På andra håll söker man sig i skolorna fram till nya inlärningsmetoder, betingade av avskildheten från det produktiva arbetet. Säkerligen kan man på detta sätt småningom finna effektivare och snabbare vägar att lära, antingen det gäller några begränsade tempon eller grunden för ett yrke eller yrkesområde.

Det är därför med stort intresse, som jag tagit del av de erfarenheter och uppslag, som samlats i yrkesutbildningssakkunnigas betänkande om yrkesutbildningen. Mycket av det som föreslås i betänkandet behöver inte underställas Kungl. Maj:t eller riksdagen för beslut. De sakkunniga har betraktat den skolmässiga yrkesutbildningen i första hand som ett frivilligt

lokalt åtagande. Skolorna och kurserna bör så långt möjligt utformas efter de lokala instansernas önskemål och behov. I enlighet med denna uppfattning har många förslag fått formen av råd och uppslag till skolornas huvudmän. Jag kommer därför i det följande endast att återge vissa delar av betänkandet om yrkesutbildningen. Men det är min förhoppning, att de erfarenheter och uppslag, som de sakkunniga samlat från olika håll, skall komma yrkesskolväsendet till godo genom att utnyttjas, bearbetas och utvecklas i den lokala planeringen och utbyggnaden av yrkesskolorna.

Den pågående reformen av den allmänbildande skolan innebär inte endast en utveckling och utbyggnad av denna skola utan också en närmare anknytning till densamma av de olika möjligheterna till fortsatt utbildning, teoretisk och praktisk. Allteftersom den 9-åriga skolplikten vinner ökad spridning, blir det därför nödvändigt att också öka möjligheterna till praktisk yrkesutbildning i direkt anslutning till den 9-åriga skolan.

De sakkunnigas huvudsynpunkter på yrkesutbildningens organisation synes mig så betydelsefulla — både med hänsyn till den framväxande 9-åriga skolan och med hänsyn till vikten av en ändamålsenlig fortsatt yrkesutbildning — att jag inte tvekar att föreslå Kungl. Maj:t att för riksdagens prövning framlägga en proposition i allt väsentligt grundad på de sakkunnigas förslag. Innan jag övergår till att redogöra för de sakkunnigas förslag och därav föranledda yttranden samt mina egna ståndpunktstaganden vill jag dock något närmare redogöra för de bärande tankarna bakom förslagen. Jag kommer också i fortsättningen av min redogörelse att för riksdagens kännedom medtaga vissa förslag och synpunkter, som inte kräver dess ställningstagande.

Yrkesutbildningens utbyggnad

(YS kap. 1, 6, 8, 9, 11)

Yrkesutbildningen och samhället

(YS kap. 1, 6, 11)

Yrkesutbildningssakkunniga

Yrkesutbildningssakkunnigas utredning om yrkesutbildningen behandlar främst den utbildning, som bygger på folkskolan eller på enhetsskolans yrkeslinje. Utredningsuppdraget har närmast gällt utbildningen för näringsgrenarna industri-hantverk, handel och husligt arbete. Såväl den grundläggande nybörjarutbildningen för olika personalkategorier som den fortsatta utbildningen av arbetskraft med kortare eller längre yrkeserfarenhet berörs. De sakkunniga syftar till att närma yrkesskolans arbetsvillkor och ekonomiska förutsättningar till den allmänbildande skolans, samtidigt som formerna för undervisningen anpassas till arbetssättet i näringslivet. På så sätt vill man bidra till att uppnå större likvärdighet mellan teoretiska och praktiska studiebanor.

De framlagda förslagen är övervägande av principiell art. Som bilagor till betänkandet är fogade förslag till ny yrkesskolstadga och statsbidragskungörelse.

Betänkandet innehåller emellertid också en mängd synpunkter och förslag beträffande yrkesutbildningens utformning, riktade till de lokala skolledningarna. De sakkunniga har utgått från att yrkesutbildning liksom hittills skall vara ett frivilligt åtagande både för den som får yrkesutbildning och för den som ger utbildningen, alltså för skolans huvudman eller för det företag, där utbildningen sker. Detta har medfört, att en mycket stor del av de sakkunnigas förslag är rekommendationer snarare än förslag till bestämmelser.

Mot bakgrunden av det ökande behovet av yrkesutbildning, den allt större efterfrågan på grundläggande yrkesutbildning utanför produktionen, friheten från utbildningslagstiftning, de lika utbildningsmöjligheterna för män och kvinnor samt den framväxande ungdomsskolan anger de sakkunniga yrkesskolans uppgift. Denna uppgift måste i längden bli att bereda utbildning i lämplig form och omfattning åt det stora flertalet av dem, som från enhetsskolan söker sig ut i förvärsarbete. Detta kan ske på två vägar, dels i samarbete med företag i form av inbyggda företagskolor, dels i form av grundläggande heltidskurser i yrkesskola som förberedelse för den fortsatta utbildningen — och specialiseringen — i produktionen.

Yrkesskolorna skulle således, från att ha varit i övervägande grad kompletterande skolor, som främsta uppgift få den grundläggande praktisk-teoretiska yrkesutbildningen på heltid. Det är givet, att, om man vidgar verksamhetsområdet för yrkesskolornas heltidskurser så väsentligt, som den nyssnämnda målsättningen skulle göra, man inte kan ge alla elever en flerårig utbildning. Yrkesskolorna måste i stor utsträckning rikta sig till andra kategorier än de blivande yrkesarbetarna och därmed jämställda yrkesgrupper.

Önskemålen för framtiden i fråga om den yrkesutbildning, som i regel avses börja i och sedan bygga på enhetsskolans klass 9 y eller motsvarande avslutningsklass i den nuvarande obligatoriska skolan, kan enligt yrkesutbildningssakkunniga anges i följande punkter (YS s. 18—20):

a. Yrkesskolornas verksamhet måste inriktas dels, såsom hittills övervägande skett, på yrkesarbetare med flerårig utbildning och därmed jämställda yrkesgrupper, dels, i betydligt högre grad än hittills, även på andra yrkesgrupper med mera begränsat utbildningsbehov. Skolan bör i allt större utsträckning ta hand om den grundläggande nybörjarutbildningen för olika arbetarkategorier med större eller mindre utbildningsbehov och mer eller mindre specialiserade och differentierade arbetsuppgifter.

b. Främst blir den egentliga grundutbildningen utanför produktionen en uppgift för skolan, allteftersom företagen får allt svårare att inrymma sådan utbildning i produktionen. Heltidsundervisningen måste alltså ut-

vecklas, så att den inte bara kvalitativt utan även kvantitativt kan fylla samhällets behov av yrkesutbildning av skiftande art och grad.

c. Yrkesutbildningen skall i regel — efter den förberedelse av yrkes- och anlagsorienterande karaktär som ges i *enhetsskolan* fram till och med dess åttonde klass — börja med ett års skolmässig eller på annat sätt systematiserad praktisk-teoretisk undervisning för alla elever i klass 9 y. Denna yrkesutbildning skall kompletteras med allmänt teoretisk och medborgerlig undervisning. En utbildning av detta slag kan för närvarande också bygga på *folkskolans* sjunde eller åttonde klass. För stora grupper kommer denna utbildning att utgöra den skolmässiga grunden för fortsatt, övervägande praktisk yrkesutbildning och träning i produktionen.

d. För vissa ungdomsgrupper måste yrkesutbildningen fortsätta under ytterligare ett eller flera år efter 9 y eller liknande förberedande yrkesutbildning i anslutning till folkskolan. Antingen sker detta helt under skolans ledning, varvid större delen av undervisningen sker i skolan, dock med växelutbildning eller praktik i näringslivet på annat sätt för att ge eleverna kontakt med produktivt arbete. Eller också skaffar sig eleven praktisk utbildning så gott som helt utanför skolan men får en viss teoretisk, praktisk och allmänt medborgerlig undervisning i yrkesskola, antingen i kortare koncentrerade kurser på heltid eller genom deltidundervisning viss tid per vecka.

Den kompletterande undervisningen i yrkesskola förlägges i möjligaste mån till ordinarie arbetstid.

e. Efter den grundläggande utbildningens slut ges möjligheter att i yrkesskola fortsätta såväl de yrkestestetiska och praktiska som de medborgerliga och personlighetsfostrande studierna, dels i kompletterande deltidskurser, dels i mera kvalificerade fortbildningskurser under kortare eller längre sammanhängande perioder med heltidsundervisning.

f. I den fortsatta yrkesutbildningen skall de olika ämnena fogas in i ett sådant sammanhang och ges en sådan inriktning, att studierna pekar fram mot ett bestämt mål. Detta mål kan sättas högre eller lägre allt efter de studerande individernas behov, intresse och förmåga. Yrkesutbildningens olika stadier skall så långt möjligt bygga på varandra, och yrkesutbildningen skall organiseras som en linje vid sidan av de olika utbildningslinjer, som bygger på *enhetsskolans* teoretiska avslutningsklasser. De utbildningsvägar, som *enhetsskolan* leder till, blir på så sätt parallella, likvärdiga linjer inom ett enhetligt men rikt differentierat utbildningssystem, där de praktiska yrkena sätts i paritet med de teoretiska i fråga om rätten till och de ekonomiska förutsättningarna för en gedigen utbildning.

g. I princip skall det vara möjligt att gå från en lägre till en högre yrkesutbildande kurs utan tidsödande allmänt teoretiska studier mellan de olika stadierna. I de fall, då man måste uppställa krav på högre allmän teoretisk skolunderbyggnad för inträde i en yrkesutbildande skola eller kurs, bör möjligheter ges åt därtill lämpade ungdomar med grundläggande praktisk yrkesutbildning inom området att på smidigast möjliga sätt inhämta erforderliga förkunskaper av allmänbildande slag.

h. Vid sidan av den kontinuerliga yrkesutbildningen inom ett och samma yrkesområde skall vid yrkesskolorna finnas möjligheter till grundläggande utbildning för personer, som på ett senare stadium övergår till annat yrke. Denna utbildning skall kunna ske antingen i deltidskurser eller i mera

koncentrerade heltidskurser. Vidare skall yrkesskolorna vid behov kunna anordna omskolningskurser.

i. I yrkesundervisningen och den övriga studieverksamhet, som mer eller mindre direkt anknyter till denna, skall studiemetoder speciellt lämpade för ett vuxet elevklientel användas och hänsyn därtill tas vid lärarytbildningen. Denna skall också utformas med sikte på de personlighetsutvecklande moment — kravet på omdöme, noggrannhet, snabbhet, självständighet, samarbetsförmåga, ansvarskänsla i arbetet — som måste tillvaratas i yrkesutbildningen.

j. Yrkesskolväsendets utbyggnad måste ske etappvis. Ungdomsskolans fullständiga genomförande är ett framtidsmål, som man måste ha för ögonen. För närvarande kan man inte överblicka mer än en relativt begränsad period. De sakkunniga har tills vidare räknat med femton år. Under denna tid skall den möjliga utbyggnaden genomföras på ett sådant sätt, att de stora årskullarna från fyrtiotalets första hälft i största möjliga utsträckning får tillgång till en planmässig yrkesutbildning.

Yrkesskolornas rekryteringsområden

(YS kap. 8)

Yrkesutbildningssakkunniga

Om yrkesskolan vidgar sitt verksamhetsområde till att omfatta också andra grupper än de mera kvalificerade yrkesarbetarna, kommer detta sannolikt att medföra en jämnare rekrytering. Ju mindre specialiserad en utbildning är, dess mindre konjunkturkänslig bör den vara.

De sakkunniga har pekat på de olika faktorer, som är av betydelse för rekryteringen till yrkesskolorna: arbetsmarknadens struktur och konjunktur, den författningsmässiga grunden (frivilligheten), skolans anseende (dess ledning, lokaler och lärare m. m.). Mot denna bakgrund visar man på skillnaden i rekryteringshänseende mellan heltidskurser och deltidskurser. Deltidskurser måste inrättas för ett lokalt begränsat område med utgångspunkt från det lokalt manifesterade behovet. »Kurserna har inte någon nämnvärd inverkan på rekryteringen till olika yrken, då de flesta kursdeltagarna redan har anställning i yrket (möjligen med undantag för de elementära handelskurserna). Tillströmningen till kurserna är också beroende av den aktuella åldersfördelningen bland de anställda och av det lokala arbetsmarknadsläget.» (YS s. 98.) De sakkunniga framhåller deltidskursernas mindre beroende av fasta lokaler, permanent skolledning och kontinuerlig verksamhet och slutar med att konstatera: »Vi utgår dock från att en utbyggnad skall ske även av deltidsundervisningen vid yrkesskolorna och att man vid byggandet av lokaler för heltidskurser i fråga om utrymme och utrustning också tar hänsyn till deltidsundervisningen.» (YS s. 98.)

Heltidskurserna är på ett helt annat sätt än deltidskurserna beroende av en långsiktig planering. De kräver fasta lokaler, heltidsanställda lärare, kontinuerlig ledning och därmed också en fortlöpande elevrekrytering år efter år. Allmänbildande 9-åriga skolor kommer att finnas i praktiskt taget varje kommun i landet. I vissa fall kommer två eller flera kommuner att samarbeta om högstadiet och i synnerhet om yrkesutbildningen. Men i varje fall kommer det att behövas yrkesskolor — eller yrkesavdelningar inom enhetsskolan — i avsevärt fler kommuner än nu. För närvarande är heltidsavdelningar sällsynta i mindre kommuner. De sakkunniga understryker, att man alltid måste räkna med en centralisering av yrkesutbildningen på heltid i jämförelse med den allmänbildande skolans högstadium. Större orter erbjuder bättre möjligheter till differentiering av yrkesskolans kurser och därmed till ett mera varierat yrkesval än mindre orter. Men det bör dock vara möjligt att inrätta heltidskurser på mindre orter i en helt annan utsträckning än hittills. Avdelningar för förberedande yrkesutbildning bör kunna komma till stånd till och med i kommuner, som inte har mer än 3 000—4 000 invånare, eller i samarbetsområden med motsvarande befolkningsunderlag. Men om den grundläggande yrkesutbildningen i de små kommunerna förlades helt till skola, skulle eleverna erbjudas alltför snäva valmöjligheter. En del av undervisningen måste av flera skäl alltid ordnas utanför yrkesskolorna eller enhetsskolans yrkesbestämda avdelningar. (YS s. 100—101.)

De sakkunniga räknar med tre olika slag av yrkesskolor ur rekryterings-synpunkt (YS s. 102—106). De lokala yrkesskolorna vänder sig till elever, som bor i skolorten. De centrala yrkesskolorna hämtar sina elever från en större region, i regel ett landstingsområde. Riksskolorna hämtar sina elever från hela riket eller från en stor del av riket. Dessa olika slag av skolor har inte endast olika rekryteringsunderlag utan också i viss mån olika arbetsuppgifter. Medan de lokala skolorna i sina heltidskurser framför allt kan ta fasta dels på ortens mera speciella behov, dels på huvudyrken såsom metallyrken, jordbruk och skog, husligt arbete, handel och kontor, kan de centrala skolorna i första rummet inrikta sig på yrken med ett något mera begränsat rekryteringsbehov, såsom olika slag av hantverksyrken, specialiserade yrken inom detaljhandel och kontor, vissa industriyrken, t. ex. inom textilindustri, kemisk industri o. s. v. Riksskolorna slutligen utbildar för yrken med ett mycket begränsat rekryteringsbehov, t. ex. urmakare, optiker m. fl. »mindre» hantverksyrken, arbetsledare och annan kvalificerad personal för olika industrier. En annan form av riksskola, som de sakkunniga också anser böra komma till stånd, är ett slags institut för en viss yrkesgren, vid vilket bedrivs utbildning på alla stadier samt teknisk och pedagogisk forskning. Sådana yrkesinstitut bör inrättas på orter, där yrkesgrenen i fråga är rikligt företrädd.

De sakkunniga vill inte begränsa de centrala yrkesskolornas verksamhet

till att avse enbart vissa grupper av yrken med förhållandevis begränsat rekryteringsbehov. Dessa skolor bör liksom nu de centrala verkstadsskolorna också erbjuda utbildning för de stora huvudyrkena åt ungdomar från orter, där yrkesutbildning inte kan fås vare sig i yrkesskola eller i företagen. De centrala yrkesskolorna kommer att syssla inte endast med den utbildning, som börjar i och sedan bygger vidare på 9y utan också med utbildning som avslutas i och med det nionde skolåret.

Skolor med heltidsundervisning bör vara så stora, att de kan bära upp en heltidsanställd skolledare. I den mån skolorna anordnar kurser för mer än ett yrkesområde, är det önskvärt att de olika avdelningarna — för handel, för husligt arbete, för industri-hantverk o. s. v. — får var och en sin fackkunnige föreståndare, i större skolor överlärare eller rektor.

Allmänna grunder för utbyggnaden av yrkesskolorna

(YS kap. 9)

Yrkesutbildningssakkunniga

Yrkesutbildningssakkunniga har begränsat sina förslag i fråga om utbyggnaden av yrkesskolorna till att avse heltidskurserna.

Vid en utbyggnad av yrkesskolornas heltidsundervisning kan man, säger de sakkunniga, dels bygga ut redan befintliga skolor, dels sträva efter en större spridning av utbildningsmöjligheterna. De sakkunniga har stannat för ett »både — och» med någon tonvikt på den större spridningen. De sakkunniga anser, att större kommuner bör ha yrkesskolor, som tillgodoser ett minst 50 % större befolkningsunderlag än den egna kommunens. Detta leder till att de f. n. ca 40 kommunerna med 20 000 invånare eller mera bör ha ungefär 60 % av elevplatserna i heltidskurser i sina yrkesskolor. I jämförelse med nuvarande förhållanden innebär detta en avsevärd spridning av utbildningsmöjligheterna. Ungdomsårskullarnas ökning i förening med genomförandet av den 9-åriga skolan och det alltmer minskande utrymmet för grundläggande utbildning i produktionen kommer att ställa ökade krav på yrkesskolorna. Skolornas normala kapacitet bör visserligen anpassas efter genomsnittsårskullarna och inte efter toppårskullarna. Men utbyggnaden bör forceras, så att yrkesskolorna kan ta hand om en så stor del som möjligt av ungdomarna under toppåren. De sakkunniga föreslår därför, att utbyggnaden genomföres till fyra femtedelar under de tio första åren fram till 1965 och den återstående femtedelen fram till 1970. För att tillgodose toppårskullarna får man vidta utomordentliga åtgärder, i den mån förhållandena på arbetsmarknaden nödvändiggör sådana. Över huvud taget måste enligt de sakkunniga yrkesskolornas kapacitet och arten av deras utbildning smidigt kunna anpassas efter förändrade förhållanden på

arbetsmarknaden, både när det gäller konjunkturläget och när det gäller produktionssättet och behovet av utbildning för olika yrken och arbetsuppgifter.

Följande tablå, som är hämtad ur betänkandet om yrkesutbildningen (YS s. 113—114), visar ungdomsårskillarnas ökning från 1950 till 1971.

De sakkunniga uppställer ett etappmål, som bör vara uppnått år 1970 och som innebär »en höjning av utbildningskapaciteten i heltidskurser i statsunderstödda yrkesskolor för hela landet till den för läsåret 1949/50 högsta sammanlagda kapaciteten i olika slag av heltidskurser inom ett enskilt län». (YS s. 115.) Detta är inte något på exakta beräkningar grundat optimum utan en godtyckligt vald nivå som utgångspunkt för de resone-mang, som därefter följer om behovet av utbildad arbetskraft och skolornas möjligheter att tillgodose detta behov för de olika näringsgrenarna.

Tablå över antalet ungdomar i åldrarna 15—24 år under åren 1950—1971.

Kvarlevandeprocenten har beräknats vara i genomsnitt 95 för åldrarna 15—19 år och 94 för åldrarna 20—24 år. Antalet födda åren 1952—1956 har antagits vara i genomsnitt 105 000—110 000, d. v. s. något lägre än hos Hyrenius (Befolkning och samhälle, Tiden 1951), vilkens siffror beräknats redan 1950.

År	Antal		
	15—19-åringar (A)	20—24-åringar (B)	15—24-åringar (C)
1950 . . .	415 027	455 853	870 880
1951 . . .	412 998	445 476	858 474
1952 . . .	413 563	437 854	851 417
1953 . . .	422 042	425 777	847 819
1954 . . .	433 716	418 474	852 190
1955 . . .	443 094	410 659	853 753
1956 . . .	453 344	408 651	861 995
1957 . . .	475 752	409 209	884 961
1958 . . .	505 626	417 600	923 226
1959 . . .	541 357	429 150	970 507
1960 . . .	578 972	438 430	1 017 402
1961 . . .	610 198	448 572	1 058 770
1962 . . .	624 277	470 744	1 095 021
1963 . . .	625 504	500 304	1 125 808
1964 . . .	612 471	535 658	1 148 129
1965 . . .	593 317	572 877	1 166 194
1966 . . .	571 875	603 775	1 175 650
1967 . . .	554 258	617 706	1 171 964
1968 . . .	538 635	618 920	1 157 555
1969 . . .	528 376	606 024	1 134 400
1970 . . .	523 526	587 071	1 110 597
1971 . . .	517 750	565 856	1 083 606

En ökning av skolornas utbildningskapacitet kan ske på två sätt, dels genom att man ökar antalet avdelningar, dels genom att de avdelningar, som redan finns, utnyttjas mera intensivt, t. ex. genom en avkortning av

utbildningstiden eller genom växelutbildning. Det är emellertid främst genom en ökning av antalet avdelningar, som någon mera väsentlig ökning av skolornas kapacitet kan åstadkommas.

De bäst tillgodosedda områdena var 1949/50 Stockholms stad och Norrbottens län, som båda hade mellan 65 och 70 elevplatser i heltidsskolor per 10 000 invånare mot 37 i genomsnitt för hela landet. För att i genomsnitt för hela landet komma upp i ungefär 70 elevplatser per 10 000 invånare skulle man behöva öka antalet elevplatser i heltidskurser på lärlings- och gymnasiestadiet från 26 000 (1949/50) till 48 000 (1970). Minst 7 000 av elevplatserna bör dock reserveras för halvårskurser och den årliga kapaciteten blir därför cirka 55 000 elever. Hur utbyggnaden bör fördela sig mellan de olika näringsgrenarna framgår av följande tablå (YS s. 127).

Tablå över antalet yrkesverksamma* samt nuvarande och beräknat ungefärligt antal elevplatser (heltidsundervisning) för yrkesutbildning inom vissa näringsgrenar.

Siffror inom klammer ([ ]) anger antalet elevplatser på *lärlingsstadiet*. Siffror inom parentes anger beräknat antal yrkesverksamma samt beräknat antal elevplatser per 10 000 yrkesverksamma enligt de för 1970 antagna talen.

Näringsgren	Antal yrkesverksamma 1950 och 1970; för husligt arbete antal hushåll 1945	Nuvarande (1949/50) antal elevplatser		Beräknat antal elevplatser år 1970	
		Antal	Per 10 000 yrkesv.	Antal	Per 10 000 yrkesv.
Industri och hantverk	1 277 202 (1 545 000)	13 379 [7 500]	105	25 000 [16 000]	195 (162)
Handel	484 804 (560 000)	5 056 ¹ [3 200]	104	9—10 000 ¹ [6—7 000]	196 (170)
Jordbruk m.m. (ej lanthushåll)	639 832 (535 000)	2 820	44	5 000 ²	70 (84)
Husligt arbete	2 362 000	4 701	20	15 000 ³	64
		25 956	37 ⁴	55 000	77 ⁴

¹ Här ingår *ej* elever vid handelsrealskolorna.

² Därav dubbelbesättning av elevplatser i halvårskurser ca 1 000.

³ Därav dubbelbesättning av elevplatser i halvårskurser ca 6 000.

⁴ Per 10 000 av hela folkmängden.

Anm: Det antagna antalet yrkesverksamma för 1970 har erhållits på följande sätt: för industri och hantverk har antagits en ökning med 10 procent för vardera 10-årsperioden från 1950 till 1970, för handel har antagits en ökning med 10 procent från 1950 till 1960 och med 5 procent från 1960 till 1970, för jordbruk m.m. har antagits en minskning med 10 procent från 1950 till 1960 och med 7 procent från 1960 till 1970. Givetvis innebär de på detta sätt erhållna siffrorna ingen prognos, endast osäkra antaganden. Den antagna ökningen respektive minskningen för de olika näringsgrenarna är lägre än den, som ägt rum under de senaste decennierna.

För de olika näringsgrenarna innebär den föreslagna ökningen följande.

*) Enligt folkräkningen 1950 för resp. näringsgrenar, således *ej* antal personer sysselsatta med visst slag av arbete.

För *industri-hantverk* krävs ett årligt tillskott av 12 000 till 15 000 mera fullständigt utbildade yrkes- och specialarbetare. Om yrkesskolornas kapacitet reserverades för en 2- till 3-årig utbildning, skulle de således kunna svara för ungefär hälften av detta behov. Enligt de sakkunnigas uppfattning bör skolorna dock redan nu i viss utsträckning och senare i ökande omfattning svara för även den mera kortvariga grundutbildning, som avslutas i 9y. Detta betyder, att fler ungdomar kan tas in i första årskursen, medan fortbildningskapaciteten i heltidskurser minskar. Vilken omfattning det ena och det andra slaget av utbildning får, blir beroende av lokala bestämmanden och åtgärder.

För *handel* skulle den föreslagna utbyggnaden räcka att i en ettårig utbildning ta hand om mellan en tredjedel och hälften av det beräknade årliga nytillskottet av arbetskraft, dvs 7 000—8 000 av 15 000—20 000.

För *husligt arbete* skulle utbyggnaden förslå att ge en grundutbildning motsvarande 9y åt 12 000 elever per år, dvs ungefär en fjärdedel av flickorna, och dessutom fortsatt utbildning för husligt förvärvsarbete åt cirka 3 000 kvinnor per år.

För *jordbruk* och *skogsbruk* med binärningar gör de sakkunniga inga beräkningar.

Den av de sakkunniga föreslagna ökningen innebär för näringsgrenarna *industri-hantverk*, *handel* och *husligt arbete* (inkl. *lanthushåll*) en fördubbling av antalet heltidsavdelningar i yrkesskolor från ca 1 000 läsåret 1949/50 till ca 2 000 år 1970.

Departementschefen

Departementschefen har anfört följande.

Vårt samhälle förändras ständigt. De olika områdena av samhällslivet — t. ex. det tekniska, det ekonomiska, det sociala och det kulturella — hänger också numera intimt samman. Utvecklingen på ett område griper därför in i och påverkar utvecklingen på de andra områdena. För längre perioder kan man planera endast i stora drag med alla möjligheter öppna till anpassning och justeringar. Riksdagsbeslutet om skolreformen 1950 drog upp riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling. Dessa riktlinjer ger en ram att fylla ut på det sätt, som de aktuella förhållandena kräver. Skolan måste nämligen förändras med samhället.

Lika litet som den allmänbildande undervisningen kan yrkesutbildningen bindas i detalj för längre tid. De kunskaper och färdigheter, som krävs i dag, är helt andra än de som krävdes för 30 eller bara för 15 år sedan. Tyngdpunkten i den praktiska utbildningen har förskjutits från uppövandet av den rent manuella skickligheten till grundläggandet av förståelse för vad som sker och insikt om vad som måste göras i den ena och den andra situationen. Arbetssättet på olika områden har utvecklats och blivit mera komplicerat. Härigenom har kravet på grundläggande utbildning före utträdet på arbetsmarknaden ökat. En verklig utbildning av åtminstone grundläggande slag krävs i regel för att en ung människa numera skall

kunna finna sig till rätta på en arbetsplats. Men samtidigt har utrymmet för sådan utbildning i det produktiva arbetet minskat, just genom den uppdrivna arbetstakten och den dyrbara utrustningen.

Vår nuvarande yrkesskolstadga från år 1918 bygger på den huvudprincipen, att den praktiska utbildningen skall ske i näringslivet, medan yrkesskolan skall svara för en viss, huvudsakligen teoretisk, kompletterande undervisning. Redan några år efter stadgans tillkomst måste man emellertid göra ett par betydelsefulla tillägg, som möjliggjorde undantag från huvudprincipen. Småningom har yrkesskolorna kommit mera i förgrunden, därigenom att de grundläggande heltidskurser vid yrkesskolorna, som ger både praktisk och yrketeoretisk utbildning, fått allt större betydelse och allt flera elever. Dock motsvarar denna del av yrkesskolornas verksamhet ännu ej den aktuella efterfrågan på sådan utbildning. I det stora hela är efterfrågan på yrkesutbildning i grundläggande heltidskurser mycket större än tillgången på sådan utbildning.

Från näringslivets sida råder sedan ett antal år en ökad efterfrågan på yrkesutbildad arbetskraft. Näringslivet ställer härigenom allt större krav på yrkesutbildningens kapacitet. Dessa krav kan nu under de närmaste åren väntas bli förknippade med en ökande efterfrågan på utbildning också från ungdomarnas sida. De två verksamma faktorerna härvidlag är det mycket snabbt stigande antalet ungdomar i åldern 15—20 år och förlängningen av skolplikten med dess närmare anknytning av yrkesskolan till den allmänbildande skolan.

Mot bakgrunden av dessa olika tendenser, som alla pekar i samma riktning, föreslår de sakkunniga en kraftig utbyggnad av yrkesskolornas heltidskurser för förberedande och grundläggande yrkesutbildning. Jag återkommer längre fram till den kvantitativa omfattningen av denna utbyggnad. Riktigheten i de sakkunnigas bedömning av det aktuella läget och av utvecklingstendenserna samt riktigheten i de slutsatser de drar därav vitsordas av alla remissinstanser. De invändningar, som framkommit, gäller inte grundprinciperna utan detaljer. Jag vill för min del helt instämma i vad de sakkunniga anfört om behovet av förberedande eller grundläggande yrkesutbildning i heltidskurser före utträdet på arbetsmarknaden. Att en sådan utbildning inte får rikta sig endast till ungdomar, som är inställda på att skaffa sig mera omfattande kunskaper på ett visst område, utan också i en helt annan utsträckning än hittills måste vända sig till ungdomar, som åtminstone till en början tar sikte på mera begränsade arbetsuppgifter, förefaller mig alldeles klart. Jag är således beredd att ansluta mig till yrkesutbildningssakkunnigas allmänna riktlinjer för yrkeskolväsendets utbyggnad.

Förslag om lärlingslag som ett medel att effektivisera yrkesutbildningen har framförts vid åtskilliga tillfällen, men det har inte varit möjligt att samla majoritet kring något av dessa förslag. Jag delar de sakkunnigas och flertalet remissinstansers uppfattning, att en lärlingslag nu synes mindre motiverad än tidigare. Frivilliga överenskommelser mellan arbetsmarknadsparterna framstår för mig som den bästa grunden för yrkesutbildningens planering och genomförande. Jag är övertygad om att de lokala myndigheterna och näringslivet med det stöd från statens sida, som jag ämnar föreslå, skall kunna bygga upp en kvantitativt tillfredsställande, ändamålsenlig och effektiv yrkesutbildning.

Kvinnor och män är i princip likställda, när det gäller rätten till utbildning i yrkesskola. Otvivelaktigt är emellertid kvinnornas yrkesval mera ensidigt än männens. För både män och kvinnor gäller tydligen, att de tvekar att välja ett yrke, som av tradition förbehållits det motsatta könet. I den mån denna tvekan är sakligt motiverad, finner man nog orsakerna snarare i förhållanden och bestämmelser inom yrkena än i förhållandena vid våra yrkesskolor och inställningen hos skolledarna.

Skolan har både möjlighet och skyldighet att medverka till att ungdomarna väljer yrke främst med hänsyn till den personliga lämpligheten och icke med hänsyn till vad som ansetts passande. De hinder av praktisk art för ett fritt yrkesval, som kan finnas vid yrkesskolorna, bör enligt min mening undanröjas. Men i likhet med yrkesutbildningssakkunniga anser jag, att skolan kan göra sin största insats för det fria yrkesvalet genom att ge en fördomsfri uppfostran och en objektiv, allsidig yrkesvägledning. Säkerligen kan män och kvinnor på den vägen komma fram till större förståelse för områden, vilka hittills betraktats som »enskilt område» för den ena parten. Jag tror dock i likhet med de sakkunniga, att flertalet kvinnor, i varje fall under den period vi nu kan överblicka, i praktiken kommer att välja yrkesområden, som redan är väl bekanta för kvinnorna. Av den anledningen anser jag, att man bör ge flickorna bättre möjligheter i yrkesskolorna inte minst genom att öka kapaciteten i de kurser, som de nu helst söker sig till. Jag återkommer till denna fråga i samband med utbyggnadens kvantitet.

Yrkesutbildningssakkunniga vill göra yrkesutbildningen till ett led i den framväxande ungdomsskolan, d. v. s. till en av många olika utbildningsvägar, som bygger på den obligatoriska skolan. Det är en tanke, som jag helt kan ansluta mig till. Skolgång och yrkesutbildning är icke någonting exklusivt, inriktat på vissa begränsade samhälls- eller verksamhetsområden. I de allra flesta yrken behövs något slag av utbildning, den må vara praktisk eller teoretisk, kort eller lång, allmän eller speciell.

1950 års beslut om enhetsskolan innebar ett erkännande av den allmänt teoretiska och den mera speciellt yrkesinriktade utbildningens nära samhörighet med varandra och bådas betydelse för personlighetens utveckling. Liksom den allmänt teoretiska undervisningen måste ha inslag, som knyter an till det praktiska livet, måste också den yrkesinriktade undervisningen ha inslag, som knyter an till andra områden av samhällets ekonomiska och andliga liv. Jag är därför beredd att medverka till att medborgerligt och på annat sätt allmänt bildande undervisning ges rimligt utrymme i yrkesskolornas verksamhet, inte minst för att underlätta elevernas övergång från yrkesutbildning på ett lägre stadium till sådan utbildning på ett högre stadium.

Som redan framhållits bör yrkesskolan i framtiden vända sig till fler och bredare personalkategorier än hittills. Detta betyder bland annat, att den måste ha både kortare, förberedande kurser och längre, grundläggande kurser. Men yrkesskolan måste vårda sig om den fortsatta utbildningen lika mycket som om nybörjarutbildningen. Visserligen bör kapaciteten i de grundläggande kurserna öka, men det vore olyckligt, om den utbildning dessa kurser kan ge komme att framstå som skolans enda eller väsentliga

uppgift. Den fortsatta utbildningen måste till en del tas om hand av skolorna. Och man måste också se till att utnyttja skolornas resurser i fråga om lokaler och utrustning på ett tillfredsställande sätt. Jag anser därför, att fortbildningen i stor utsträckning bör förläggas till yrkesskolorna, vare sig den organiseras av yrkesskolan eller av annan myndighet. Likaså bör det finnas utrymme i yrkesskolorna för omskolningskurser och annan utbildning för äldre nybörjare.

Yrkesskolan är på alla stadier en frivillig skola. De som söker sig dit gör det av fri vilja och därför att de har en bestämd inriktning. Därför måste yrkesskolans arbete på alla stadier och i alla slag av kurser vara inriktat på ett *s t u d i e m å l*, som tillfredsställer elevernas önskemål och behov. Det är också nödvändigt, att undervisningen meddelas på ett sätt, som är anpassat både efter kursinnehållet och efter eleverna. Psykologiskt och pedagogiskt genomarbetade metoder är lika viktiga i yrkesskolan som i den allmänbildande skolan.

Innan jag behandlar yrkesskolornas rekryteringsområden och omfattningen av yrkesskolväsendets utbyggnad vill jag i likhet med yrkesutbildningssakkunniga, skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning understryka den betydelse, som måste tillmätas det *l o k a l a i n i t i a t i v e t*, både när det gäller skolornas kapacitet och utformningen av den undervisning de ger. Ytterst måste de lokala myndigheterna avgöra, om utbildning skall ges, i vilken form den skall ges — i näringslivet eller i skola — och i senare fallet i vilket slag av skola den skall ges, yrkesskola eller enhetskola. Men det lokala beslutet bör fattas mot bakgrunden av en central och regional planering, som ser till att våra utbildningsresurser blir tillvaratagna och utnyttjade på bästa sätt. Från statens sida kan det lokala beslutet underlättas genom att i möjligaste mån lika villkor ges för yrkesutbildningen, oavsett till vilken skolform den förläggs, givetvis så långt det rör sig om utbildning, som utan olägenhet kan meddelas också i andra skolor än egentliga yrkesskolor. Det är också viktigt, att det lokala beslutet fattas med öppna ögon för sambandet mellan yrkesförberedelsen i den allmänbildande grundskolan och den egentliga yrkesutbildningen, samt att på varje ort hänsyn tages till ortens behov och resurser, när det gäller en mera långtgående yrkesutbildning.

Yrkesutbildningssakkunniga föreslår en indelning av yrkesskolorna med hänsyn till rekryteringsområdet i *lokala skolor*, som hämtar sina elever från ett begränsat geografiskt område, *centrala skolor*, som samlar elever från en större region, och *riksskolor*, som rekryteras med elever från hela landet eller en större del därav. Enligt de sakkunnigas förslag skall de lokala och de centrala yrkesskolorna skilja sig endast ifråga om rekryteringsområdet och de med anledning därav delvis olika utbildningsuppgifterna. Statsbidraget föreslås vara lika för dessa två slag av skolor, medan det för riksskolor föreslås något högre. För närvarande råder en betydande skillnad mellan de tre skoltyperna, icke bara i fråga om rekryteringsområde och utbildningsuppgifter utan också i fråga om statsbidragets storlek. Jag kommer i det följande att föreslå en genomgripande omläggning av statsbidraget till yrkesundervisningen, i huvudsak enligt de sakkunnigas förslag. Dock anser jag det lämpligt att bibehålla en viss skillnad i statsbidragshänseende mellan lokala och centrala skolor liksom mellan centrala skolor och riksskolor.

De lokala yrkesskolorna — med undantag av de allra största — kommer enligt de sakkunnigas förslag att i första rummet i sina heltidskurser ge utbildning för de s. k. huvudyrkena, d. v. s. de yrken, som har det största antalet sysselsatta. Dessutom kommer de att ha deltidsundervisning av större eller mindre omfattning. De centrala skolorna antas komma att ha främst heltidskurser för yrken med ett något mindre nyrekryteringsbehov än de egentliga huvudyrkena. De bör också ha möjlighet att ge utbildning för huvudyrkena åt ungdomar från områden, som saknar lokala skolor eller utbildningsmöjligheter i näringslivet. Riksskolorna eller riksskolavdelningarna ger utbildning för s. k. »enstaka yrken» med mycket begränsat rekryteringsbehov. Både de centrala yrkesskolorna och riksskolorna bör enligt de sakkunnigas mening utrustas med elevhem.

Till detta p r o g r a m för de olika slagen av yrkesskolor kan jag ansluta mig. Enligt min uppfattning bör de lokala skolorna i första hand tillgodose ortens utbildningsbehov och i övrigt behovet av utbildning för mera allmänt förekommande yrken. Detta torde bl. a. komma att medföra, att de av de sakkunniga föreslagna kortare heltidskurserna (9y-kurserna) blir ganska vanliga vid de lokala skolorna. Ibland kan den lokala skolan också erbjuda fortsatt utbildning i heltidskurser ett eller ett par år efter 9y-kursen. Men ofta har man kanske inte resurser för ytterligare heltidsundervisning. Också de centrala yrkesskolorna bör i viss utsträckning anordna de kortare 9y-kurserna. Men vid dessa skolor bör regelmässigt finnas tillgång till fortsatt utbildning i heltidskurser efter 9y, inte endast för industri- och hantverksyrken utan också för andra yrken och områden, där det finns behov av en mera omfattande skolmässig utbildning.

Det är önskvärt att yrkesskolorna får den ur pedagogisk och ekonomisk synpunkt lämpligaste storleken. De bör inte genom bristande differentiering få medverka till ett ensidigt yrkesval. Vid planeringen av yrkesskolväsendets utbyggnad bör man ta hänsyn både till detta och till önskvärdheten av att eleverna så långt möjligt kan bo i sina hem under utbildningstiden. Framför allt gäller detta de yngre eleverna och i all synnerhet de skolpliktiga elever, som fullgör sista året av sin skolplikt i yrkesskolorna. Jag är medveten om att man inte helt kan undvika överflyttning till annan ort av skolpliktiga elever, som bör få börja utbilda sig i en yrkesskola. I stora områden av vårt land måste yrkesutbildningsproblemet redan på det förberedandet stadiet till en del lösas med hjälp av centrala skolor. Jag har dock velat understryka betydelsen av att de skolpliktiga eleverna så länge som möjligt får stanna i sina hem, en synpunkt som bl. a. skolöverstyrelsen betonat.

Det synes mig som om RLF pekat på en möjlighet att utan alltför stark centralisering åstadkomma skolenheter av lämplig storlek också på landsbygden. Förbundet föreslår, att undervisning för jordbruk och skogsbruk i vissa fall skall förläggas till vanliga yrkesskolor samt att t. ex. mekanisk utbildning skall kunna anordnas vid lantmannaskolor. Om det visar sig lämpligt och praktiskt genomförbart, har jag ingenting att invända mot en sådan anordning.

I de mera tätbefolkade områdena av landet bör rimligen de lokala skolorna få den största betydelsen. Med lokala skolor avser jag inte endast skolor drivna av en ensam kommun utan också skolor drivna genom samverkan mellan två eller flera kommuner. Jag är inte främmande för tanken att i varje fall till de större lokala skolorna skall kunna knytas avdelningar

också av central- eller riksskolekaraktär. Det förefaller mig realistiskt att som de sakkunniga gjort för de allra största lokala yrkesskolorna beräkna ett omkring 50 procent större rekryteringsunderlag än den egna kommunens. Flertalet kurser vid sådana skolor kan sannolikt — utan att vara beroende av rekrytering utifrån — dock utan svårighet bereda plats åt några »utsocknes» elever. Även kurser, som inte kan komma till stånd utan ett betydande elevtillskott utifrån, bör enligt min mening, om särskilda skäl talar därför, kunna förläggas till lokala skolor men då jämnställas med avdelningar i centrala skolor.

Vid planeringen av yrkesskolväsendets utbyggnad har yrkesutbildnings-sakkunniga som rimligt är begränsat sig till de grundläggande heltidskurserna. Deltidsundervisningen är förhållandevis lätt att ordna och dessutom så beroende av det aktuella arbetsmarknadsläget på orten och av övriga lokala förhållanden, att en central planering på längre sikt icke gärna är möjlig. Fortbildningskurser med heltidsundervisning på ett högre stadium än det grundläggande blir kanske relativt fåtaliga — större delen av fortbildningen torde, bl. a. med hänsyn till elevernas försörjningsplikt, komma att ske i deltidskurser eller i kortare informationskurser. Jag vill dock understryka betydelsen av att såväl deltidskurser för egentlig yrkesutbildning som mera kvalificerade fortsättningskurser med heltidsundervisning kommer till stånd i önskvärd utsträckning. Med all säkerhet är behovet på dessa områden icke tillgodosett, trots den betydande utvecklingen under senare år.

Yrkesutbildningssakkunniga har föreslagit i runt tal en fördubbling av den grundläggande heltidsundervisningen på lärlingsstadiet för näringsgrenarna industri-hantverk, handel och husligt arbete, d. v. s. en ökning av antalet heltidsavdelningar från 1000 till 2000. Efter en sådan utökning beräknas yrkesskolorna av varje årskull kunna ta hand om ungefär hälften av de ungdomar, som inriktar sig på praktiskt yrkesarbete inom dessa näringsgrenar. Den andra hälften måste redan från nybörjarstadiet tas om hand av näringslivet. Utgångspunkt för förslaget är kapaciteten under läsåret 1949/50, och fördubblingen beräknas vara genomförd år 1970. Förslaget bygger icke på något försök att prognostiskt bedöma behovet av arbetskraft för varje näringsgren. Men de beräkningar, med vilka de sakkunniga belyser vad den föreslagna kapaciteten skulle innebära för de olika näringsgrenarna, visar, att förslaget icke är tilltaget i överkant utan håller sig inom ramen för vad samhället enligt min mening bör svara för i fråga om grundläggande heltidsundervisning. Jag vill således i likhet med yrkesutbildningssakkunniga förorda, att kapaciteten i yrkesskolornas grundläggande heltidskurser ökas med 100 procent från 1950 till 1970. En del av denna ökning har redan skett. Genom att utbyggnadstakten under de senaste åren varit snabbare än tidigare, blir den nödvändiga utbyggnaden under de kommande femton åren mindre än de sakkunniga beräknat.

Trots att läget således i närvarande stund är något bättre än enligt de sakkunnigas principiella program, anser jag det med hänsyn till det kraftigt stigande antalet ungdomar nödvändigt att utbyggnadstakten påskyndas under de första tio åren av femtonårsperioden. De statliga bidragsanslagen bör beräknas så, att det blir möjligt att genomföra fyra femte-

delar av utbyggnaden före år 1966. Även om så sker, bör man vara beredd att vidtaga vissa krisåtgärder, om det skulle bli svårt att finna lämpliga anställningar och utbildningsplatser i näringslivet för ungdomen.

Jag är icke beredd, och det torde ej heller vara nödvändigt, att nu taga ställning till utbyggnaden för varje särskild näringsgren. Som arbetsprogram förefaller mig de sakkunnigas uppskattningar fullt godtagbara. Jag delar ej socialstyrelsens farhågor för att den föreslagna omfattningen av den husliga utbildningen skulle komma att verka hämmande på tillströmningen av flickor till andra arbetsområden. Allteftersom utbyggnaden av yrkesskolorna fortskrider, får skolorna givetvis större betydelse för rekryteringen till arbetsmarknadens olika yrken och yrkesområden. Man måste vid den lokala, regionala och centrala planeringen se till att icke en subjektiv efterfrågan från ungdomarnas sida på utbildning för ett visst yrke eller område leder till överdimensionering med hänsyn till arbetsmarknadens behov av arbetskraft för området ifråga. Jag är emellertid helt övertygad om att de ansvariga myndigheterna genom att engagera arbetsmarknadsexperts i planeringen skall kunna undvika en ödesdiger över- eller underdimensionering, i synnerhet som den föreslagna totala utbyggnaden enligt uttalanden av såväl de sakkunniga som flertalet remissinstanser, bl. a. SAF, LO och arbetsmarknadsstyrelsen, ligger långt under det förutsebara behovet av utbildad arbetskraft för olika områden.

Jordbruks-, skogs- och fiskeriutbildningens anknytning till den allmänbildande grundskolans nionde klass och den i samband därmed behövliga utbyggnaden av yrkesskolorna på dessa områden är ännu ett olöst problem. Samtliga remissyttranden i denna fråga utmynnar i en framställning om snar utredning. Problemet sammanhänger nära med den centrala ledningen av yrkesutbildningen för skilda näringsgrenar. Som jag längre fram skall motivera, har jag för avsikt att begära Kungl. Maj:ts bemyndigande för mig att låta utreda yrkesutbildningens centrala ledning. Det är min förhoppning, att också organisationen av yrkesutbildningen för jordbruk, skogsbruk och fiske och dess anknytning till enhetsskolans förberedande yrkesutbildning snart skall kunna lösas.

Beträffande utbildningen av sjöfolk har kommerskollegium i samband med remissyttrandet över yrkesutbildningssakkunnigas betänkande framlagt vissa förslag, som anknyter till vad de sakkunniga anfört om yrkesskolväsendets organisation. Kommerskollegiets förslag synes mig böra överlämnas till överstyrelsen för yrkesutbildning för att tagas i beaktande vid planeringen av sjömannaskolornas verksamhet. Förslaget innehåller ingenting av den art att det nu bör underställas riksdagens prövning.

Yrkesskolans arbetsformer

(YS kap. 10, 12, 13, 14, 15, 16)

Heltidskursernas organisation

(YS kap. 12, 13)

Yrkesutbildningssakkunniga

U t g å n g s p u n k t e n för de sakkunnigas förslag är, att en del av skolplikten i enhetsskolan skall kunna fullgöras i yrkesskola. I regel torde det enligt de sakkunniga bli fråga endast om klass 9y, men det skall — i enlighet med vad som förutsatts av 1946 års skolkommision och i 1950 års beslut om skolreformen — också vara möjligt för tidigt yrkesvalsmogna elever att övergå till en minst tvåårig utbildning i yrkesskola redan efter klass 7 i enhetsskolan.

Läsåret i enhetsskolan (och folkskolan) omfattar 39 veckor med 37 timmars undervisning per vecka på högstadiet. I klass 9y kan antalet undervisningstimmar dock uppgå till omkring 40, beroende på hur yrkespraktiken ordnas. De sakkunniga föreslår, att läsåret vid yrkesskolorna normalt skall omfatta lägst 39 och högst 42 veckor med möjlighet för tillsynsmyndigheten att, då särskilda skäl föreligger, medge avkortning till 37 veckor resp. förlängning till 44 veckor. Vid avkortning av läsåret skall en viss ökning av antalet veckotimmar kunna ske. Det kortare läsåret om 39 (37) veckor förutsättes komma till användning främst i teoretiskt betonade kurser, såsom handelskurser och teoretiska industri- eller hantverkskurser, medan det längre läsåret om 42 (44) veckor skall gälla främst i kurser med övervägande praktisk undervisning, såsom verkstadskurser och husmoderskurser. Terminskurs föreslås omfatta mellan 17 och 22 veckor, dock med möjlighet för tillsynsmyndigheten att medge avkortning till 15 veckor resp. förlängning till 24 veckor. (YS s. 160—161)

Kurser, som inte kan inordnas i normalt arbetsår eller arbetstermin, skall vara s p e c i a l k u r s e r. För dessa bestämmes omfattningen i varje särskilt fall med hänsyn till de speciella önskemålen och syftet med kursen. Bland specialkurser nämner de sakkunniga barnavårdskurser, kurser för sjöfolk, omskolnings- och beredskapskurser m. fl. kurser, »där arbetsförhållanden, säsongväxling, krav på snabbt genomförande m. m. försvårar eller omöjliggör en anpassning till normalläsåret» (YS s. 161).

A r b e t s v e c k a n föreslås för såväl helårs- som termins- och specialkurser för samtliga näringsgrenar omfatta lägst 37 och högst 45 timmar, dock med möjlighet för tillsynsmyndigheten att medge avkortning till 33 veckotimmar i speciella fall. Förlängning av arbetsveckan utöver 45 veckotimmar skall enligt förslaget däremot icke kunna förekomma.

Inom ramen för de föreslagna högsta resp. lägsta talen för läsår och arbetsvecka kan en viss anpassning ske till skilda förhållanden. Sålunda

blir det möjligt att för 9y-kurs i yrkesskola tillämpa samma arbetsvecka som för sådan kurs i enhetsskola. Vidare blir det möjligt att i fleråriga kurser börja med en kortare arbetsvecka, t. ex. 40 timmar, och gradvis öka timtalet, så att arbetsveckan under det sista året omfattar 45 timmar, varigenom lästiden i skolan småningom närmas till arbetstiden i näringslivet.

I terminskurserna kan det i vissa fall vara nödvändigt att ta större hänsyn till arbetsmarknadens behov än de föreslagna normaltalerna medger (härav den förutsatta möjligheten till avkortning ända ned till 15 veckor). De sakkunniga pekar framför allt på terminskurser för erfaren detaljhandelspersonal, som på hösten måste kunna avslutas i god tid före jul. Så långt möjligt bör terminskurserna förläggas så, att lärarna kan beredas tillfälle till helårsanställning. (YS s. 162—163)

Den allmänbildande undervisning, som ingår i 9y, skall enligt de sakkunniga kunna förläggas antingen till yrkesskola eller till enhetsskola. De sakkunniga tar inte ställning till vilket som kan anses principiellt riktigast utan förutsätter, att undervisningen i varje särskilt fall ordnas på lämpligaste och mest ekonomiska sätt. I de fall, då den allmänbildande 9y-undervisningen förlägges till yrkesskola, bör den enligt de sakkunnigas uppfattning helst fullgöras helt under det första yrkesskolåret, även om kursen i yrkesskolan skulle omfatta två eller flera år. I vissa fall kan en annan anordning beträffande den allmänbildande undervisningen dock visa sig önskvärd, anser de sakkunniga, t. ex. i tekniska skolor eller i större industriskolor. Anordningen kan dock medföra den olägenheten, att elever, som fullgjort sin skolplikt, avbryter yrkesutbildningen innan de hunnit inhämta hela den till enhetsskolan hörande allmänbildningskursen. Den allmänbildande undervisningen i yrkesskola bör i viss mån anpassas till det yrkesområde utbildningen avser. (YS s. 164—165)

De sakkunniga förutsätter för samtliga yrkesområden två slag av nybörjarkurser med heltidsundervisning, dels 9y-kurser, som hämtar sina elever från enhetsskolans 8:e klass eller från motsvarande klass i folkskolan, dels kurser för elever, som genomgått enhetsskolans klass 9a eller 9g eller som i klass 9y fått endast en allmänpraktisk eller osystematisk utbildning utan direkt sikte på det yrkesområde kursen i yrkesskola avser. Omfattar utbildningen endast ett år, måste eleverna i de båda slagen av nybörjarkurser undervisas var för sig under hela kursen. I fleråriga kurser bör det vara möjligt att efter ett eller högst två år föra samman de båda elevkategorierna i gemensamma kurser.

För industri skall de grundläggande heltidskurserna i yrkesskolan kunna omfatta ett eller två år, för hantverk två eller flera år. För handel blir den grundläggande utbildningen ett eller två år. För husligt arbete räknar man med ett halvt eller ett år, som efter lämplig praktik skall kunna fortsättas med specialutbildning i yrkesskola.

Utbildningen i verkstadskurserna bör systematiseras och intensifieras, så att en viss avkortning av utbildningstiden blir möjlig. I varje fall bör 9y i yrkesskola kunna motsvara det första året av en flerårig utbildning. En tvåårig utbildning skulle således motsvaras av 9y plus ett år, en treårig av 9y plus två år o. s. v. Utbildningsgången — i synnerhet i de fleråriga kurserna — bör individualiseras, så att eleverna t. ex. i kurser,

som leder fram till gesällprov, skall kunna avlägga sådant prov inte efter ett visst antal år utan då de uppnått tillräcklig färdighet och erfarenhet för det. De sakkunniga framhåller, att det i längden torde bli svårt att inom yrkesskolorna i större omfattning finna utrymme för en fullständig hantverkarutbildning. Man torde även för hantverksyrkena i större utsträckning än hittills få finna kortare utbildningsformer, avsedda att fullföljas utanför skolan. (YS s. 167)

Eleverna i kurserna bör enligt de sakkunnigas förslag vara för industri och hantverkskurser av verkstadskaraktär och för husliga kurser högst 16,

för handelskurser och teoretiska industri- och hantverkskurser högst 30.

Dessa tal skall i det enskilda fallet kunna både underskridas och överskridas, men både de lokala skolmyndigheterna och tillsynsmyndigheten bör sträva efter att hålla kurserna så väl fyllda som möjligt.

Elever, som fullgör 9y i yrkesskola, skall enligt de sakkunnigas förslag lämna enhetsskolan och skrivas in som elever i yrkesskolan. De tillhör således yrkesskolan och inte enhetsskolan. Yrkesskolan skall efter det nionde skolåret utfärda ett betyg, som visar, att eleven fullgjort sin skolplikt och fått en förberedande eller påbörjad grundläggande yrkesutbildning. Detta gäller i de fall, då hela undervisningen är förlagd till yrkesskolan. Hur de sakkunniga tänkt sig betygsfrågan i de fall, då den allmänbildande undervisningen sker i enhetsskolan men den praktiska och yrkesteoriska meddelas i yrkesskolan, framgår icke klart.

Avgångsbetyg från yrkesskolan skall meddelas i vanlig ordning efter det hela kursen genomgått. Efter det andra året av en flerårig utbildning bör enligt de sakkunnigas förslag ett utbildningsbevis utfärdas, vilket dock bör formuleras så, att det icke kan förväxlas med ett betyg över en fullständig kurs. Detta utbildningsbevis kan vara av värde, i synnerhet om den fortsatta yrkesutbildningen delvis får formen av praktik i produktivt arbete utanför skolan.

Deltidskursernas organisation

(YS kap. 14)

Yrkesutbildningssakkunniga

Yrkesutbildningssakkunniga räknar med två olika slag av deltidskurser, nämligen yrkeskurser, som genom en mångsidig undervisning i flera olika ämnen ger utbildning för ett visst yrke, och ämneskurser, som behandlar ett begränsat ämne. Båda kursstyperna utgör i princip ett komplement till praktisk utbildning utanför skolan och vänder sig till elever, som fullgjort sin skolplikt. De kan omfatta både teori och praktik eller enbart teori. Yrkeskurserna motsvarar de delar av en grundläggande heltidskurs, som icke kan inhämtas genom praktiskt arbete på en arbetsplats. Med denna uppdelning på två typer av kurser försvinner dels gränsen mellan den nuvarande lärlingskolan och yrkesskolan, dels de många olika kursbeteckningar, som nu förekommer. Utom kurser skall också kunna

anordnas föreläsningar, antingen fristående eller som ett led i vissa kurser, företrädesvis på ett högre stadium men ibland också i de grundläggande kurserna. (YS s. 177—178)

I fråga om deltidskursernas omfattning kan knappast uppställas lika fasta regler som för heltidskurserna. Yrkeskurserna beräknas i allmänhet komma att omfatta omkring 200 timmar per år under minst två år, vilket motsvarar 6 timmars undervisning per vecka under 30 veckor årligen. Mer än 30 veckor kan man inte räkna med för deltidsundervisningens vidkommande, anser de sakkunniga, men däremot bör det vara möjligt att koncentrera kurser till betydligt kortare perioder, när detta visar sig lämpligt. För ämneskurserna bör kurslängden fastställas med möjlighet till viss variation för den tid det kan ta att genomföra kursen, t. ex. 90—110 timmar, 180—220 timmar i stället för 100 resp. 200 timmar. (YS s. 177—178)

Efter genomgången yrkeskurs bör ett betyg eller utbildningsbevis meddelas av motsvarande slag som i heltidskurserna. Ämneskurs skall däremot inte berättiga till sådant utbildningsbevis men väl till ett intyg eller i vissa fall ett graderat betyg. (YS s. 177—178)

Några nya kurstyper

(YS kap. 15)

Yrkesutbildningssakkunniga

Yrkeskolornas grundläggande heltidskurser för handel och för husligt arbete kan utan större förändringar anpassas till timplanen för klass 9y. Överstyrelsen för yrkesutbildning har i samråd med skolöverstyrelsen utarbetat undervisningsplaner och timplaner för sådana kurser, som är direkt tillrättalagda med tanke på elever i enhetsskolans sista klass. För industri- och hantverksyrken finns icke några sådana kortare grundläggande kurser.

De sakkunniga framhåller, att verkstadsskolorna under den relativt korta tid, som de varit i verksamhet, kommit att bli skolor för utbildning av yrkesarbetare med en flerårig allroundutbildning. I samband med en vidgning av yrkesskolans uppgift till att avse även andra kategorier än de fullt kunniga yrkesarbetarna är det naturligt att även för industri och hantverk inrätta korta heltidskurser, som kan ge en grundläggande utbildning (motsvarande klass 9y), avsedd att påbyggas och specialiseras genom mer eller mindre omfattande fortbildning i näringslivet, eventuellt i samarbete med yrkesskolorna.

De sakkunniga drar upp riktlinjerna för två olika typer av sådana kurser, system I och system II. (YS s. 187—190) Den förra kurstypen ger en *specialiserad grundutbildning* med sikte på bestämda arbetsuppgifter inom en viss industri, den senare ger en *allmän grundutbildning* avsedd att fullföljas genom fortsatt utbildning inom en valfri gren av ett större yrkesområde. Två exempel på studieplaner enligt system I och ett exempel,

som utgör en mellanform av system I och system II, har bifogats de sakkunnigas betänkande. Undervisningen enligt system I förutsätter verkstäder med en rikhaltig och differentierad maskinuppsättning, som medger en relativt långt driven specialtrimning inom de olika arbetsmomenten. Den yrkesteoretiska undervisningen bör drivas ganska långt inom de områden, som behandlas. För de enskilda eleverna omfattar området för utbildningen endast vissa arbetsmoment, och möjligheterna till fortsatt utbildning begränsas i stort sett till dessa moment. Systemet torde emellertid möjliggöra ett rationellt utnyttjande av arbetskraften och en högt uppdriven produktionstakt. De sakkunniga förutsätter, att kurser enligt detta system i första hand organiseras i företagsskolor, knutna till enskilda industrier, och i större lokala eller centrala yrkesskolor, där man kan ha även två- eller fleråriga kurser och således har förutsättningar att mera helt utnyttja maskinuppsättningen.

Kurser enligt system II ger en bred, allmänt praktisk utbildning för ett visst yrkesområde. De liknar till sin uppläggning närmast de nuvarande relativt odifferentierade tvååriga verkstadsskolorna för vissa industriyrken. Tim- och undervisningsplaner för det första året i sådana kurser har utarbetats av överstyrelsen för yrkesutbildning, bland annat med sikte på klass 9y. Man bör i en 9y-kurs enligt system II behandla så många sidor av arbetet som möjligt för att på så sätt ge en översikt över arbetsområdet och visa på de olika möjligheter det erbjuder. Den yrkesteoretiska undervisningen bör ha starka inslag av orientering om näringsgrenen ifråga. Verkstäder och maskinutrustning kan vara enklare än för system I. Det är väsentligt, att lärarna är högt kvalificerade yrkeslärare med goda insikter på olika områden inom näringsgrenen. En utbildning enligt detta system ger möjligheter till vidareutbildning över ett större fält än enligt system I. Kurstypen lämpar sig enligt de sakkunniga särskilt väl för sådana mindre, lokala yrkesskolor, som i regel begränsar sin heltidsundervisning till ett år (9y).

De sakkunniga understryker, att »en grundutbildning enligt system II både för kommunerna (skoldistriktet) och eleverna öppnar vidare möjligheter än den mera specialiserade utbildningen enligt system I. Denna leder däremot fortare till bättre inkomster för eleverna och innebär också för företagen ett mera ekonomiskt utnyttjande av arbetskraften, förutsatt att man redan från början kan bilda sig en uppfattning om vilket eller vilka arbetsmoment eleven bör få specialisera sig på. System I skulle i varje fall för yrkesskolornas grundläggande undervisning vara en nyhet, under det att system II innebär en modifikation av den nu vanliga undervisningsformen och en anpassning av denna för ett vidare elevklientel.» (YS s. 190)

De föreslagna kortare grundläggande kurserna av ovan beskrivna slag lämpar sig bäst för utbildning av industripersonal, även om också blivande hantverkare, som icke redan från början kan placeras in i en regelrätt lärlingsutbildning för sitt speciella yrke, kan ha en viss nytta av att gå igenom en kurs enligt system II.

Med direkt sikte på utbildning av hantverkare föreslås centrala hantverkarskolor. Undervisningen i sådana kurser skulle motsvara en treårig yrkeskurs (ungefär 600 timmar). Den centrala hantverkarskursen är således en till heltidskurs koncentrerad längre deltidskurs, framhåller

de sakkunniga, och eleverna kan under en tids avbrott i förvärsarbetet delta i en hantverksskurs på annan ort. (YS s. 190)

Överstyrelsen för yrkesutbildning framlade 1947 ett detaljerat förslag till »hantverksskolor», som skulle ge en undervisning motsvarande den teoretiska utbildningen i tvååriga kurser vid centrala verkstadsskolor. Kurstiden beräknades uppgå till 20 veckor (600 timmar), fördelade över två eller tre år. Varje kurs skulle således omfatta en och en halv till två månader. Undervisningen skulle övervägande omfatta yrkestestetiska ämnen, men visst utrymme skulle ges också åt allmänbildande teoretiska ämnen, gymnastik och vissa praktiska övningar. Som huvudmän tänkte sig överstyrelsen i första hand hantverksorganisation eller landsting. Statsbidrag till driften av kurserna borde utgå efter samma grunder som till centrala verkstadsskolor men bidraget till anläggningen borde vara högre.

De sakkunniga föreslår, att hantverksskurser i huvudsak enligt överstyrelsens förslag inrättas. De sakkunniga vill dock icke komma med några detaljförslag utan anser, att utformningen bör bli beroende av de speciella behoven för varje särskilt yrke. Statsbidrag bör enligt de sakkunnigas mening utgå efter samma grunder som till teoretiska industri- och hantverksskurser. Om en hantverksskurs har riksskolkaraktär, bör bidrag utgå som till riksskola.

Kurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter

Utbildningen av sysselsättnings- och arbetsterapeuter i Sverige har hittills skett huvudsakligen genom tvååriga kurser, förlagda till slöjdföreningens skola i Göteborg och anordnade försöksvis sedan 1949. Hittills har hållits tre kurser med var och en omkring 20 elever. Tillgången på utbildade terapeuter motsvarar emellertid enligt uppgift icke efterfrågan.

Med anledning av en motion till 1953 års riksdag uttalade statsutskottet, att kapaciteten för utbildning av sysselsättnings- och arbetsterapeuter borde ökas. Genom beslut den 17 juli 1953 uppdrog Kungl. Maj:t åt överstyrelsen för yrkesutbildning att inkomma med förslag till en ökning av utbildningsmöjligheterna.

I samråd med medicinalstyrelsen har *överstyrelsen för yrkesutbildning* den 29 oktober 1953 framlagt ett förslag beträffande utbildningen av sysselsättnings- och arbetsterapeuter. Förslaget går i huvudsak ut på att den avsedda utbildningen bör ske genom årligen återkommande kurser, förlagda till slöjdföreningens skola i Göteborg. Varje kurs föreslås omfatta ett år. Genom att utbildningstiden sålunda avkortas, blir det möjligt att varje år utbilda 20 elever i stället för som hittills 10. För att utbildningen skall kunna genomföras på ett år, måste den förberedande utbildning i olika slöjdtekniker, som nu ingår i terapeutkursen, inhämtas före inträdet i kursen. Förändringen motiveras dels av det stora behovet av terapeuter, dels av den höga standarden hos de antagna vid de hittills anordnade kurserna. Omläggningen innebär icke en reell förkortning av utbildningstiden, eftersom den erforderliga förutbildningen

skulle komma att omfatta minst ett år. Snarare innebär omläggningen en fördelning av utbildningen mellan olika skolor. Utöver förberedande slöjdtknisk utbildning föreslås också krävas minst 8 månaders tjänstgöring inom sinnessjukvård, annan sjukvård och som terapeut. Minimialdern för inträde föreslås vara 19 år liksom hittills, och som erforderlig skolunderbyggnad föreslås realexamen, normalskolekompetens, två årskurser vid folkhögskola eller annan därmed jämförlig utbildning. Enligt en bestämmelse i samband med beviljande av anslag till de hittillsvarande kurserna bör tillträde till kurserna företrädesvis beviljas för terapeutverksamhet lämpliga skötare och sköterskor inom sinnessjukvården samt vissa andra kategorier. De sökandes lämplighet och meriter har dock hittills medfört, att kurserna rekryterats huvudsakligen med sökande av annat slag. Någon företrädesrätt för vissa kategorier av sökande skall enligt överstyrelsens förslag icke förekomma i fortsättningen.

Terapeutkursen föreslås ställd under överinseende av överstyrelsen för yrkesutbildning, medan den allmänna tillsynen över utbildningen bör utövas av en kursnämnd, utsedd av överstyrelsen. Vid sidan av rektorn för slöjdföreningens skola skall enligt förslaget finnas en deltidanställd kursledare, förordnad av överstyrelsen.

Kostnaderna per kurs beräknas till 70 000 kronor, varav 13 000 kronor till studiehjälp.

Yttranden över överstyrelsens utbildningsförslag har inhämtats från statskontoret, riksräkenskapsverket, socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, 1952 års yrkesutbildningssakkunniga, svenska landstingsförbundet, Älvsborgs läns landstings förvaltningsutskott, styrelsen för slöjdföreningens skola i Göteborg och kursnämnden för pågående utbildning, statens sjukhuspersonals förbund, svenska läkaresällskapet, föreningen för sysselsättnings- och arbetsterapi samt direktionerna för ett antal sjukhus och vårdanstalter.

I samtliga yttranden utom ett tillstyrkes den föreslagna omläggningen om än i vissa fall med tvekan. Direktionen för Sidsjöns sjukhus avstyrker förslaget och förordar en utbildning omfattande tre terminer. En grupp reservanter inom föreningen för sysselsättnings- och arbetsterapi uttalar sig till förmån för den hittillsvarande tvååriga utbildningen.

Pedagogiska frågor

(YS kap. 16)

Yrkesutbildningssakkunniga

De sakkunniga påpekar följande olika medel att utveckla och förbättra yrkesundervisningens metodik och göra den alltmera ägnad att motsvara de höga krav man bör ställa på den: val av lärare med hänsyn till personliga egenskaper och pedagogisk läggning; yrkesanalys i syfte att utröna de

moment, som särskilt bör uppmärksammas och övas; samordnad planering av yrkespraktik och teori; åskådlighet i både den praktiska och den teoretiska undervisningen; lämpliga övningsuppgifter i det praktiska arbetet och helhetsövningar på sådana områden, där undervisningen i allmänhet sysslar med enskilda ämnen (t. ex. handeln); ökad användning av växelutbildning i lämpliga sammanhang i syfte att ge eleverna kännedom om arbetet i näringslivet; tillhandahållande av läroböcker och kompendier för eleverna, delvis utarbetade med bidrag av statsmedel, handledningar för lärarna, lämplig undervisnings- och demonstrationsmateriel, filmer och bildband; centralbibliotek, som kan stå till förfogande för landets yrkeskolor; sist men inte minst en effektiv och tillräckligt omfattande lärarutbildning och fortbildning och en ständigt fortgående yrkespedagogisk forskning och reformverksamhet.

De sakkunniga föreslår (YS s. 220)

»att överstyrelsen för yrkesutbildning får bemyndigande medgiva, att statsbidrag må utgå med belopp motsvarande hela avlöningen åt lärare, som erhåller överstyrelsens uppdrag att med tjänstledighet under högst ett arbetsår från ordinarie undervisning planera eller utföra yrkespedagogisk försöksverksamhet,

att anslaget för utbildning av lärare för yrkesundervisning ökas med 180 000 kronor från och med budgetåret 1955/56 för att möjliggöra ökad utbildning av yrkesskollärare,

att överstyrelsen får i uppdrag att överarbeta det förslag om inrättandet av en statlig övnings- och försöksskola för yrkesskollärarytutbildningen, som framlagts av överstyrelsen (SOU 1947: 55),

att ett årligt belopp av 50 000 kronor ställes till överstyrelsens förfogande från och med budgetåret 1955/56 för utarbetande av läroböcker och kompendier för yrkesundervisningen,

att för handhavande av överstyrelsens förlagsverksamhet från och med samma budgetår inrättas en tjänst i sådan lönegrad att till densamma kan förvärfvas en för uppgiften fullt kvalificerad kraft,

att anslaget till överstyrelsens pedagogiska reformverksamhet från och med nyssnämnt budgetår höjes med 25 000 kronor till 75 000 kronor för att möjliggöra utarbetande av handledningar m. m. för yrkesundervisningen,

att överstyrelsen får i uppdrag att verkställa utredning och till Kungl. Maj:t avge förslag om utdelning av gratifikationer till lärare, som ställer yrkespedagogiska uppslag till överstyrelsens förfogande, samt

att frågan om organisationen av överstyrelsens specialbibliotek för yrkesundervisning upptages vid den översyn av överstyrelsens organisation, som förebådats.»

Yrkesutbildningens stadiindelning. Allmänt teoretiska kompletteringskurser (YS kap. 10)

Yrkesutbildningssakkunniga

För närvarande tillgodoses behovet av komplettering huvudsakligen genom preparandkurser, t. ex. förberedande kurser för inträdessökande till högre tekniska läroverk, seminarier o. s. v., genom studier vid folkhögskolor eller per korrespondens eller genom studier vid i allmänhet privata kompletteringsskolor. Flertalet personer, som vill komplettera sin allmänna skolunderbyggnad, är för närvarande hänvisade till att göra detta på privat väg.

De sakkunniga redovisar det kompletteringsbehov, som man bör räkna med i olika ämnen för elever från 9y. Det visar sig, att behovet blir mindre men också mera varierande, än det är för elever från folkskolan. En elev kan ha läst engelska hela högstadiet, en annan kan ha läst engelska i klass 8 men ej i klass 9 och en tredje har endast läst språket till och med klass 7. Även i fråga om andra ämnen, bland annat modersmålet, kan förhållandena var likartade. (YS s. 136—139)

Med hänsyn dels till det skiftande kompletteringsbehovet hos olika elever, dels till 9y-elevernas intresse av att få en lika bred allmänbildningsgrund som övriga elever i de fortbildningsskolor, till vilka de kan komma att söka, synes de sakkunniga närmast vilja förlägga kompletteringsstudierna till **ämneskurser** anordnade gemensamt för personer från skilda arbetsområden och inriktade på olika fortbildningsskolor. Sådana kurser skulle kunna förläggas till enhetsskolor och allmänna gymnasier, där man redan har tillgång till lämpliga lärare, eller till fristående skolor för vuxna, till folkhögskolor och till folkuniversitetet, liksom till de yrkesskolor, som har resurser för det. (YS s. 142)

De sakkunniga anser emellertid, att det vid sidan av ämneskurser också bör finnas **preparandkurser** av den hittills förekommande typen med sikte på vissa fortbildningsskolor. Sådana kurser bör i första rummet anordnas i direkt anslutning till fortbildningsskolan eller till en yrkesskola, som samarbetar med denna. Fördelen med dessa kurser skulle vara, att de starkare än ämneskurserna anknyter till den kommande utbildningen och på så sätt blir ett direkt led i utbildningen för det yrke eleverna känner sig höra till. För ungdomar, som under sin tidigare utbildning haft kontakt med yrkesskolan, är denna skola en naturligare studieplats än de allmänbildande skolorna, som de lämnat för åtskilliga år sedan. (YS s. 141)

De sakkunniga ger således icke klart företräde åt vare sig ämneskurserna eller de yrkesinriktade preparandkurserna utan anser, att utrymme bör finnas för båda typerna. **Korrespondensstudier** bör utnyttjas i kompletteringskurserna, dels i form av vanliga korrespondenskurser för de elever, som är lämpade för ett sådant studiesätt, dels i form av kombinerade kurser förlagda t. ex. till folkhögskolor, där man har tillgång

till lärare, som kan fungera som handledare även om de inte har ämneskompetens.

Efter genomgångna kompletteringskurser av vilket slag det vara må bör tillfälle ges till prövning av kompetensen inför en tentator, som är auktoriserad att avge betyg av samma slag och med samma värde som betygen i de allmänbildande skolorna.

Slutligen föreslår de sakkunniga, att man vid de högre yrkesutbildande skolorna skall undersöka, i vad mån även andra elevgrupper än de nu vanliga skulle kunna tas emot och vilka omläggningar av kurserna detta skulle kunna medföra.

Förberedande kurs för inträdessökande till handelsgymnasium

I mars 1954 gjorde *överstyrelsen för yrkesutbildning* framställning till Kungl. Maj:t om rätt att vid yrkesskolor få inrätta förberedande kurser för inträdessökande till handelsgymnasier av samma slag som de förberedande kurserna för inträdessökande till tekniska gymnasier och fackskolor.

I 2 § kungörelsen angående statsunderstödda handelsgymnasier (SFS 1953: 528) föreskrives, att undervisningen vid de tvååriga och fyraåriga kurserna skall bygga på realexamen (allmän eller praktisk på handelslinje) eller däremot svarande kunskapsmätt. Inträdessökande, som icke avlagt realexamen eller har normalskolekompetens eller på annat sätt kan styrka sig ha inhämtat motsvarande kunskapsmätt, prövas i ämnena svenska, tyska, engelska och matematik samt vid ett gymnasium även i geografi.

Överstyrelsen anser sig ha de bästa erfarenheter av de förberedande kurserna för inträdessökande till de högre tekniska läroverken och håller före, att liknande kurser för inträdessökande till handelsgymnasierna skulle kunna tillföra gymnasierna ett värdefullt elevmaterial. Kurserna skulle ha en uppgift att fylla icke endast som kompletteringskurser utan också som repetitionskurser.

Departementschefen

Departementschefen har anfört följande.

Yrkesskolornas **heltidskurser** bör enligt min uppfattning vända sig till elever med studiemål, som varierar såväl när det gäller yrke eller yrkesområde som när det gäller graden och arten av utbildning. Dessa kurser bör ge utbildning dels åt ungdomar, som via en flerårig skolmässig studiegång inriktar sig på ett bestämt yrke, dels åt ungdomar, som genom i regel högst ettåriga, i vissa fall dock längre kurser önskar förbereda sig för arbete och eventuellt fortsatt utbildning inom ett större yrkesområde, dels slutligen åt personer, som önskar fortbilda sig inom ett yrke, som de redan tillhör, eller skaffa sig grundläggande utbildning för ett nytt yrke.

Yrkesskolan har hittills svarat för endast en ganska obetydlig del av den grundläggande heltidsundervisningen. Jag förutser, att dess insatser i framtiden i detta avseende kommer att bli avsevärt större. Men jag vill ännu en gång understryka vad jag framhöll i avsnittet om yrkesutbildningens utbyggnad: frågan om var yrkesutbildning utanför produktionen skall ord-

nas -- i yrkesskola, företagsskola eller enhetsskola — måste lösas på det lokala planet.

Fler och fler ungdomar kommer redan inom skolpliktstidens ram att gå över till yrkesskola. Det behövs därför allmängiltiga bestämmelser, som underlättar övergången och samarbetet mellan skolorna.

Både med hänsyn till eleverna och lärarna och med hänsyn till de statsbidragsgrunder, som jag kommer att föreslå i det följande, är det nödvändigt med mera enhetliga regler för läsår, termin och arbetsvecka än som hittills tillämpats inom yrkesundervisningen. Yrkesutbildningssakkunnigas förslag förefaller mig i dessa avseenden på ett lyckligt sätt förena enkelhet och fasthet med den anpassningsbarhet, som lokala förhållanden, behov och önskemål kräver. Jag anser, att man vid utarbetande av nya undervisningsplaner eller vid omarbetning av redan tillämpade planer bör söka hålla sig till läsår om 39—42 veckor, terminer om 17—22 veckor och arbetsveckor om 37—45 timmar. Jag förstår emellertid, att det kan uppkomma tillfällen, då det är motiverat att frångå de regelmässiga tiderna. Jag har därför ingenting emot, att tillsynsmyndigheten, då det framstår som motiverat, med högst två veckor underskrider resp. överskrider de fastslagna intervallerna för läsår och termin. Men jag förutsätter, att detta icke skall ske i kurser för nybörjare. En kortare arbetsvecka än 37 timmar bör likaså tillämpas med största sparsamhet och endast i teoretiska kurser med särskilt mycket hemarbete. Det synes mig i fortsättningen till en viss del av arbetsåret. I varje fall bör denna undervisning, liksom i förekommande fall undervisningen i allmänbildande ämnen, omfatta minst 39 veckor av läsåret. Vid de centrala verkstadsskolorna bör dock tills vidare tillämpas de nu gällande bestämmelserna, vilka legat till grund för den vid årets riksdag beslutade löneregleringen.

Att man, trots de möjligheter till anpassning av läsåret efter skilda behov, som jag funnit lämpligt att medge, i fråga om vissa specialkurser kan behöva gå helt utanför de normala lästiderna anser jag rimligt och jag har ingenting att invända mot att så sker.

Frågan om den allmänbildande undervisningens förläggning till yrkesskola eller enhetsskola för skolpliktiga elever, som får yrkesutbildning i yrkesskola, måste enligt min uppfattning i det enskilda fallet lösas med hänsynstagande inte endast till ekonomiska och organisatoriska förhållanden utan också till elevernas intressen. Därvid tänker jag främst på vikten av att elevernas avgångsbetyg efter fullgjord skolplikt grundas på vitsord avgivna av lärare, som haft tillfälle att grundligt lära känna eleverna och bilda sig en uppfattning om deras prestationsförmåga i olika avseenden. Avgångsbetyget är för eleverna en viktig handling under de första åren efter skolan, och det måste ge ett så initierat och rättvist omdöme som möjligt. Jag förutsätter därför, att man icke förlägger den allmänbildande undervisningen till yrkesskola i de fall, då den utan olägenheter kan ske i enhetsskolan. Den allmänbildande undervisning, som eleverna enligt tim- och kursplanerna för enhetsskolan skall åtnjuta under det sista skolåret, anser jag böra avslutas under det år, som motsvarar 9y, oavsett i vilket slag av skola undervisningen sker. I mitt ställningstagande har jag tagit fasta på önskvärldheten av att alla elever kommer i åtnjutande av denna undervisning, vare sig de fullföljer en påbörjad yrkesutbildning eller ej.

På orter, där enhetsskola ej är införd, synes lämpligt, att viss allmänbildande undervisning kan ges eleverna i de grundläggande kurserna i yrkesskolan. Denna undervisning bör lämpligen motsvara den teoretiska undervisning i allmänna ämnen, som ges i klass 9 y. I första rummet gäller det sagda sådana kurser, som tar emot skolpliktiga elever. Men det kan också vara motiverat att i viss utsträckning meddela allmänbildande undervisning även i andra yrkesskolkurser. I senare fallet bör det dock i regel ske utan extra kostnad för statsverket. Jag återkommer längre fram till statsbidragsfrågan.

Fritt valt arbete ger eleverna möjlighet att ägna sig åt studier, som de har speciellt intresse för och som kan bli av betydelse för deras personliga utveckling eller i deras kommande yrkesutövning. Jag anser det därför angeläget, att denna förmån i största möjliga utsträckning erbjuds också yrkesskolornas skolpliktiga elever. Givetvis har jag ingenting emot, att de elever, som så önskar, använder tiden till praktiskt arbete i yrket. När så sker, bör det dock motiveras av elevernas val hellre än av bristande förutsättningar hos skolan att erbjuda annan undervisning.

Elever i yrkesskolkurser med övervägande praktiskt arbete har kanske icke samma behov av gymnastik och liknande avbrott i arbetet som elever i de allmänbildande skolorna. I åtskilliga av yrkesskolornas kurser, t. ex. handelskurserna, är arbetet dock lika stillasittande som i de allmänbildande skolorna. Det kunde därför ur vissa synpunkter finnas skäl för att undervisning i gymnastik förekom i alla heltidskurser med elever under 20 år. Tills vidare kan jag emellertid icke medge, att gymnastikövningar anordnas i yrkesskolornas heltidskurser annat än i den utsträckning, som är möjlig med hänsyn till den aktuella tillgången på lokaler för sådana övningar.

Svenska yrkesskolföreningens önskemål om friluftsdagar för yrkesskolornas yngre elever finner jag rimligt. Jag har ingenting att invända mot att skolstyrelserna får möjlighet att där de så finner påkallat i viss utsträckning anordna friluftsdagar för heltidskursernas elever. Med hänsyn till att detta är en nyhet för yrkesskolorna, anser jag dock, att högsta medgivna antal friluftsdagar per läsår tills vidare bör vara sex.

Jag finner ingen anledning att föreslå några ändringar i de nu gällande bestämmelserna om minsta antalet elever i statsbidragsberättigade kurser vid kommunala yrkesskolor. (Gällande bestämmelser är meddelade i kungl. brev av den 20 juni 1945 med senare ändringar). Jag har dock för avsikt att föreslå särskilda bestämmelser om statsbidrag till kurser, vari ingår allmänbildande undervisning motsvarande klass 9y. Mitt förslag i detta hänseende kommer att ansluta sig till de bestämmelser som gäller för enhetsskolans försöksdistrikt.

Beträffande avgångsbetyg för elever i enhetsskolans klass 9 y får jag uttala följande. Får eleven såväl den allmänbildande undervisningen som yrketeori och yrkespraktik i en yrkesskola, talar rätt starka praktiska skäl för att denna skola, vars lärare är de enda, som undervisat eleven i 9 y, utfärdar avgångsbetyget. Emellertid synes det mig mycket viktigt, att småningom *alla* enhetsskolans elever får avgångsbetyg från denna skola. Under en lång övergångstid kommer så inte att vara fallet. Många av enhetsskolans elever övergår frivilligt till annan skollform med lika högt eller

högre allmänbildande syfte. Detta kan icke nu ändras. Då det gäller betyget från 9 y, synes mig dock viktigt, att redan nu sådana åtgärder vidtagas, som främjar den framtida enhetligheten. Jag föreslår därför, att avgångsbetyg för elev i 9 y efter fullgjord skolplikt alltid skall utfärdas av enhets-skolan. Har undervisningen helt eller delvis åtnjutits i yrkesskola, skall avgångsbetygets vitsord i denna del grundas på omdömen, som avgivits av vederbörande lärare eller handledare i yrkesskolan.

Yrkesutbildningssakkunniga har diskuterat de pedagogiska möjligheterna att avkorta utbildningstiden i yrkesskola, främst när det gäller yrken inom industri och hantverk. Allteftersom yrkesundervisningens metodik förbättras, bör det bli möjligt att på kortare tid uppnå ett lika gott eller kanske till och med bättre resultat än det man med en mindre utvecklade metodik behöver längre tid för. Så många ungdomar som möjligt bör beredas tillgång till utbildning i yrkesskola. Ett medel att öka skolornas kapacitet utan att försvaga utbildningsresultatet är en avkortning av studietiden, föranledd av en effektiviserad och intensifierad undervisning.

Jag delar helt de sakkunnigas uppfattning, att heltidskurser i yrkesskola, omfattande mer än två år, i allmänhet bör förekomma endast i den mån eleverna icke kan få tillfälle att fullfölja sin utbildning i näringslivet. I vissa delar av vårt land kan det emellertid också av andra skäl — t. ex. svårigheten att i hemtrakten finna lämplig anställning — vara motiverat att anordna fleråriga kurser i yrkesskola. Jag vill i likhet med de sakkunniga understryka vikten av anknytning till produktivt arbete i en flerårig skolmässig utbildning, bland annat genom växelutbildning. När det gäller längden av en utbildning, som endast delvis sker i yrkesskola, kan jag icke komma med några förslag eller önskemål. Men jag hyser en förhoppning, att de organisationer, som har att ta ställning till utbildningen för de olika yrkena, skall finna det möjligt att uppnå en viss avkortning av den sammanlagda utbildningstiden. En förutsättning härför är givetvis, att den skolmässiga utbildningen blir verkligt effektiv.

Yrkesutbildningssakkunniga anser, att deltidkundervisningen vid yrkesskolorna skall kunna omfatta både egentlig yrkesutbildning och yrkesbetonad kursverksamhet. Jag ansluter mig till denna uppfattning och har full förståelse för det mindre preciserade utbildningsbehovet hos en betydande del av yrkesskolornas elevklientel, i synnerhet bland de äldre eleverna och bland husmödrarna. Men jag vill i detta sammanhang understryka, att yrkesskolornas huvuduppgift är att medverka i den egentliga yrkesutbildningen. Ju större ekonomiskt stöd staten ger åt verksamheten, desto nödvändigare blir det, att medlen används på ett ändamålsenligt sätt. Jag anser det därför önskvärt, att man iakttar stor varsamhet, när det gäller att bevilja statsbidrag till kurser, som kan få karaktären av hobbyverksamhet. Bland annat bör man för de olika kurserna uppställa och iaktta inträdesvillkor, som garanterar, att undervisningen kan hållas på avsedd nivå.

De sakkunnigas förslag till omläggning av deltidskursernas organisation finner jag välmotiverade. En uppdelning i yrkeskurser, som genom en mångsidig undervisning ger utbildning för ett visst yrke, motsvarande i huvudsak den yrkesteoretiska undervisningen i en grundläggande två-

eller flerårig heltidskurs, och ä m n e s k u r s e r, som behandlar ett begränsat ämne, bör underlättas både för inträdessökande och för arbetsgivare att bedöma kursernas syfte, omfattning och värde.

Jag finner det ur redovisnings- och granskningssynpunkt lämpligt, att statsbidrag utgår för 100 timmar, 200 timmar o. s. v., men att skolan skall ha rätt att genomföra kursen på en tid av 90—110 timmar, 180—220 timmar o. s. v. i enlighet med de sakkunnigas förslag. Ett sådant arrangemang gör det bland annat möjligt för lärarna att anpassa undervisningen efter elevernas förutsättningar.

Föreläsningar bör liksom hittills i viss utsträckning kunna ingå i yrkesskolornas verksamhet. I regel blir väl föreläsningarna fristående. Men jag har ingenting emot att man någon gång, då det anses lämpligt med hänsyn till kursinnehållet, byter ut enstaka kurslektioner mot föreläsningar. Detta bör dock givetvis endast ske i kurser, där eleverna har tillräcklig mognad för att tillgodogöra sig undervisning i föreläsningsform, således huvudsakligen på ett högre stadium. I de fall, då föreläsningar ersätter lektioner, kan statsbidrag givetvis också utgå endast med skillnaden mellan bidraget till föreläsning och det utgående bidraget per lektionstimme. Jag återkommer till statsbidragsfrågan i det följande.

Jag kommer så till de sakkunnigas förslag beträffande några *nya kurs-typer*. De av yrkesutbildningssakkunniga föreslagna e t t å r i g a (9y) k u r s e r n a med heltidsundervisning för industri- och hantverksyrken finner jag vara ett värdefullt tillskott till yrkesskolornas verksamhet. De exempel på undervisningsplaner för sådana kurser, som de sakkunniga lagt fram i bilaga till betänkandet, synes mig värda att prövas i lämpligt sammanhang. Överstyrelsen för yrkesutbildning bör stimulera kunniga och intresserade lärare att utarbeta ytterligare planer för sådana kurser. I synnerhet finner jag det angeläget, att särskilt vid de mindre yrkesskolorna kurser för huvudyrkena kan anordnas i anslutning till de sakkunnigas system II. Vid utformningen av dessa och andra kurser för nybörjare bör man ta fasta på övningsuppgifter och teoretiska kunskaper, som kan bli av omedelbar nytta för eleverna, när de börjar sitt yrkesarbete, och som vidgar deras förståelse för yrkesområdet och dettas betydelse i samhället. Kanske kan man också ur en del kurser gallra bort stoff, som eleverna lättare kan tillgodogöra sig på ett mera framskridet stadium.

Möjligheter har hittills saknats för många lärlingar, som får praktisk utbildning hos en hantverksmästare, att få kompletterande undervisning i yrkesskola. C e n t r a l a h a n t v e r k s k u r s e r av det slag, som de sakkunniga i likhet med överstyrelsen för yrkesutbildning föreslagit, synes mig vara en ändamålsenlig lösning av problemet. Jag vill därför föreslå, att sådana kurser får anordnas efter de föreslagna riktlinjerna. Då kurserna anordnas av landsting, bör statsbidrag utgå i relation till bidraget till teoretiska industri- och hantverkskurser vid centrala yrkesskolor. Även till andra huvudmän bör motsvarande statsbidrag kunna utgå. Dock anser jag det i senare fallet nödvändigt att i varje fall tills vidare förbehålla Kungl. Maj:t avgörandet.

I detta sammanhang vill jag också ta upp frågan om en omläggning av utbildningen för sysselsättnings- och arbetsterapeuter. Jag finner det lämpligt att i enlighet med överstyrelsens för

yrkesutbildning förslag från och med hösten 1955 inordna denna utbildning som ett regelmässigt led i verksamheten vid slöjdföreningens skola i Göteborg. Kursen bör utformas på det sätt, som överstyrelsen i samråd med medicinalstyrelsen föreslagit. Den bör således omfatta ett år och ta emot ungefär 20 elever per år. Under förutsättning att riksdagen anslår medel till kursen, kommer jag att uppdraga åt överstyrelsen för yrkesutbildning att utforma kursplan med inträdesfordringar, utse kursnämnd och förordna kursledare samt ha överinseende över utbildningen. Vid elevintagningen torde i görligaste mån böra beaktas det stora behovet av sysselsättnings- och arbetsterapeuter inom den statliga sinnessjukvården. Till medelsbehovet återkommer jag i det följande.

Yrkesutbildningssakkunniga har framlagt flera olika förslag, som alla syftar till utveckling och förbättring av den yrkespedagogiska verksamheten. Jag har här anledning att redogöra endast för de förslag, som förutsätter nya eller höjda statsanslag.

Vad först beträffar de sakkunnigas förslag, att ersättning av statsmedel skall kunna utgå för mistad lön åt lärare, som vill samla och bearbeta erfarenheterna av yrkespedagogisk försöksverksamhet, utarbeta övningsserier, göra jämförande metodiska försök o. s. v. finner jag förslaget beaktansvärt. Den vidgning av yrkesskolornas uppgifter, som kan förutses, och den ökning av kapaciteten vid dessa skolor, som bör ske, måste bygga på ständigt förbättrade undervisningsmetoder. Jag finner det angeläget, att intresserade och för uppgiften lämpliga lärare får tillfälle att genomarbeta och redovisa sina erfarenheter och försök under lärarverksamheten. Jag tillstyrker därför att Kungl. Maj:t inhämtar bemyndigande av riksdagen att efter prövning av förhållandena i varje särskilt fall medge ersättning för mistad lön under högst ett år till lärare, som bedriver yrkespedagogisk försöksverksamhet. Lärare tillerkänd ersättning bör, alltefter lärarens anställning, tas från förslagsanslaget till driften av centrala resp. lokala yrkesskolor. Högst fem lärare samtidigt bör kunna åtnjuta sådan ersättning.

En ökning av kapaciteten i yrkesskolornas heltidskurser av den omfattning, som jag i likhet med yrkesutbildningssakkunniga föreslagit, förutsätter givetvis en kraftig ökning också av antalet lärare. De sakkunniga har beräknat, att 1955—1970 cirka 65 lärare för industri-hantverk och cirka 15 för handel skulle behöva utbildas årligen. Läraraspiranterna skulle enligt de sakkunnigas förslag kunna uppdelas på två kurser per år. Det är enligt min mening svårt att redan nu förutse det aktuella behovet av nya lärare för varje år under utbyggnadstiden. För det närmast kommande budgetåret föreslår jag, att överstyrelsen för yrkesutbildning får medel till dels två grundläggande yrkespedagogiska kurser om vardera 15 veckor för sammanlagt 50—60 lärare i industri-hantverk, dels ock två kurser av samma längd för sammanlagt 25—30 lärare i handelsämnen. Beträffande den behövliga omfattningen i fortsättningen av såväl den nu angivna kursverksamheten som övrig yrkeslärarutbildning bör överstyrelsen för varje år komma med förslag. Jag vill dock förutskicka, att man för de närmaste åren i regel torde ha anledning att räkna med ungefär samma omfattning, som föreslås för det kommande budgetåret.

De grundläggande yrkespedagogiska kurserna för lärare i industri-hantverk och handel tar dels emot personer, som icke tidigare verkat som lärare, dels personer, som under något eller några år varit anställda som lärare vid

yrkesskola. Allteftersom fler och fler lärare vid skolorna har fått en grundläggande lärarutbildning, blir kursernas uppgift mer och mer den att utbilda personer utan tidigare erfarenhet av lärarverksamhet. Med anledning av vad handelsutbildningskommittén anfört vill jag framhålla, att det icke är de grundläggande yrkespedagogiska kurserna utan assistentlärartjänstgöringen, som är närmast jämförbar med de praktiska lärarkurserna för läroverkslärarna. Jag kan därför icke tillstyrka, att ersättning får utgå under den pedagogiska utbildningen i vidare mån än nu sker.

Yrkesutbildningssakkunniga har framhållit, att det i längden icke är möjligt att bedriva en tillfredsställande utbildning av yrkeslärare utan tillgång till en särskild övningskola för ändamålet. De sakkunniga föreslår, under instämmande från åtskilliga remissinstanser, att en sådan övningskola snarast inrättas efter detaljutredning av överstyrelsen för yrkesutbildning. Jag inser, att en dylik övningskola i och för sig skulle innebära en förbättring av yrkeslärarutbildningen, men ser för närvarande ingen möjlighet att föreslå inrättande av en dylik skola. Överstyrelsen för yrkesutbildning bör därför inrikta sig på andra lösningar av yrkesläraraspiranternas övningsundervisning. Hittills har de grundläggande yrkespedagogiska kurserna varit förlagda till Stockholm. Överstyrelsen bör komma med förslag till de åtgärder, som kan påkallas om en yrkeslärarutbildning bör förläggas även till annan ort.

Den skolmässiga yrkesutbildningen för vissa yrken har liten omfattning. Det är knappast möjligt att intressera affärsmässigt drivna förlag att utge behövliga läroböcker för undervisningen inom just dessa yrken. Överstyrelsen för yrkesutbildning bör ha möjlighet att bedriva en viss förlagsverksamhet för att fylla bristen på läroböcker i dylika fall. Av den anledningen vill jag i likhet med yrkesutbildningssakkunniga föreslå, att till överstyrelsens förfogande för budgetåret 1955/56 ställs ett belopp av 50 000 kronor för utarbetande av läroböcker och kompendier för yrkesundervisningen. Beloppet bör anvisas under anslaget till yrkespedagogisk reformverksamhet. För att överstyrelsen skall kunna bedriva en dylik förlagsverksamhet och även i övrigt medverka i inventeringen och framställningen av behövliga läroböcker krävs, att en särskild tjänst inrättas. Jag vill därför i enlighet med de sakkunnigas förslag, sådant det närmare utformats i överstyrelsens remissyttrande, föreslå, att för handhavande av överstyrelsens förlagsverksamhet från och med budgetåret 1955/56 inrättas en konsulenttjänst i lönegrad Ce 29.

Vid sidan av den yrkespedagogiska försöksverksamhet, vartill mitt nyss framställda förslag om ersättning i vissa fall av statsmedel för mistad lön till lärare kan komma att leda, behövs överstyrelsens medverkan också i annan yrkespedagogisk reformverksamhet. Bland annat finns ett stort behov av handledningar för yrkeslärare samt av på yrkesanalyser grundade undervisningsplaner för de viktigaste yrkena och yrkesområdena. För sådan verksamhet har yrkesutbildningssakkunniga föreslagit en höjning med 25 000 kronor årligen av det nuvarande anslaget till överstyrelsens yrkespedagogiska reformverksamhet. Ehuru denna verksamhet är av stort värde, kan jag icke nu tillstyrka någon ytterligare höjning av anslaget därtill.

Ur anslaget till yrkespedagogisk reformverksamhet bör även kunna utgå gratifikationer till lärare, som ställer yrkespedagogiska uppslag till överstyrelsens förfogande. Innan sådana gratifikationer utdelas, bör överstyrel-

sen dock utreda och till Kungl. Maj:t avge förslag om formerna för och den lämpliga storleken av sådana erkännanden.

Frågan om organisationen av överstyrelsens för yrkesutbildning specialbibliotek föranleder inga förslag från min sida.

Beträffande yrkesutbildningens stadiindelning och behovet av allmänt teoretiska kompletteringskurser ansluter jag mig helt till yrkesutbildningssakkunnigas allmänna synpunkter. De högre yrkesutbildande skolorna bör så långt möjligt bygga på de kunskaper, som ges i de grundläggande skolorna. Den praktiska och yrkesteoritiska undervisningen i dessa skolor bör gå jämsides med en viss allmänbildande undervisning. Men den allmänbildande undervisningen får inte ges så stor omfattning, att den blir till förfång för yrkesutbildningen i stället för att vara ett stöd för denna. Det är uppenbart, att en tillfredsställande rekrytering till 9y och yrkesskolorna underlättas, om eleverna vet med sig att de på ett så litet tids- och kostnadskrävande sätt som möjligt senare kan komplettera sin allmänt teoretiska underbyggnad. De sakkunnigas utredning om kompletteringsbehovet efter enhetsskolans klass 9y klarlägger den betydande skillnaden mellan kompletteringar efter 7- eller 8-årig folkskola och efter enhetsskolan. Studiebegåvade elever, som gått i folkskola, har tämligen lika förutsättningar för fortsatta studier, under det att sådana elever, som gått i enhetsskola, kan ha läst inte bara olika kurser utan också olika ämnen.

De sakkunnigas förslag till delsprepandkurser, omfattande ett flertal ämnen och tillrättalagda med sikte på ett visst slag av fortbildningsskolor, delsprepandkurser, omfattande hela kursinnehållet i ett enskilt ämne för en eller flera klasser på enhetsskolans högstadium, synes mig båda vara möjliga lösningar av kompletteringsproblemet. Jag delar dock skolöverstyrelsens uppfattning, att frågan om dessa kompletteringskursers utformning och organisation kräver närmare utredning. Denna fråga finner jag vara en lämplig och angelägen uppgift för samarbetsnämnden mellan de båda centrala skolmyndigheterna och arbetsmarknadsstyrelsen. Till samarbetsnämnden återkommer jag längre fram i mitt anförande. Jag har för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att uppdraga åt verken att snarast komma med de förslag, som samarbetsnämndens utredning av frågan kan föranleda. Jag förutsätter, att man i denna utredning beaktar den bristande tillgången på lärare i allmänt teoretiska ämnen och de krav man med anledning därav — liksom också av ekonomiska skäl — måste ställa på ett relativt högt elevantal i kurserna. Detta kan bland annat leda till att preparandkurser, tillrättalagda med sikte på ett visst slag av fortbildningsskolor, icke kan få komma till stånd i den utsträckning, som överstyrelsen för yrkesutbildning förordat. Med hänsyn till att jag ansett frågan böra ytterligare utredas och övervägas inom de berörda verken, är jag ej för närvarande beredd att ta ställning till överstyrelsens för yrkesutbildning framställning om rätt att anordna preparandkurser för inträdessökande till handelsgymnasierna. Jag är emellertid icke främmande för överstyrelsens synpunkt, att tillrättalagda preparandkurser för eleverna kan medföra en önskvärd tidsvinst. I varje fall gäller detta säkerligen för elever från folkskolan. Däremot förefaller det mig sannolikt, att ämneskompletteringar för många elever från enhetsskolan kan vara en smidigare väg att bredda den allmänna skolunderbyggnaden.

Slutligen vill jag i likhet med yrkesutbildningssakkunniga uttrycka en önskan om att yrkesskolmyndigheterna och övriga ansvariga myndigheter undersöker möjligheterna att i vissa kurser, som nu formellt kräver real-examen eller motsvarande kunskaper, ta emot elever, som gått i 9y och sedan skaffat sig praktiska erfarenheter inom ett område. Säkerligen kan man på det sättet fånga in ett värdefullt elevmaterial, vars väg till fortsatt utbildning och avancemang bör underlättas, i den mån det är möjligt. I kurser med sikte på bestämt avgränsade yrken eller arbetsuppgifter, som ofta snarare kräver omdöme och erfarenhet än djupgående teoretiska kunskaper, torde det vara möjligt att mot bakgrunden av 9y och en omfattande praktik meddela de erforderliga kunskaperna.

Samarbete mellan skola och näringsliv

(YS kap. 7)

Yrkesutbildningssakkunniga

De sakkunniga sammanfattar de viktigaste samarbetsformerna för hela området industri—hantverk, handel och husligt förvärvsarbete i följande punkter. (YS s. 94—95)

1. Enskilda företag ger i skolmässiga former hela utbildningen, både praktik och teori. I de flesta fall sker då i varje fall en del av den praktiska utbildningen i särskild skolavdelning. Denna form är och torde även i fortsättningen komma att förbli relativt sällsynt, om skolan skall drivas utan bidrag av statsmedel. Däremot bör inbyggda företagsskolor, som drivs med statsbidrag, kunna inrättas i ökad utsträckning för såväl påbörjad som mera fullständig grundläggande utbildning.

2. Den tills vidare vanligaste utbildningsformen för såväl grundläggande utbildning som fortbildning — senare i varje fall för fortbildningen — torde komma att vara praktik i näringslivet och kompletterande undervisning i skola jämsides med praktiken. Praktiken bör ske efter viss plan och den kompletterande undervisningen genom yrkeskurser direkt anpassade till praktiken.

För att denna utbildningsform skall ge bästa möjliga resultat företas vissa åtgärder.

a. Yrkesöverstyrelsens personal för pedagogiskt och kontaktskapande fältarbete förstärkes. Dessutom är det önskvärt, att utbildningsexperter i ökad utsträckning engageras hos arbetsmarknadsorganisationerna och deras yrkesutbildningsorgan. Fackexperterna (eller konsulenterna), såväl de statliga som de enskilda, skall verka bland annat för en planmässig praktisk utbildning i företagen och för en närmare anknytning av den kompletterande undervisningen i skola till den praktiska utbildningen på arbetsplatserna.

b. Företagare och anställda informeras genom fackpress och utbildningsexperter (konsulenter) om möjligheterna till kompletterande undervisning i skola, så att dessa möjligheter blir utnyttjade på bästa sätt.

c. Företagare och personal inom företagen stimuleras att medverka som lärare i skolans kompletterande undervisning. De bör ges tillfälle till pedagogisk skolning genom försorg av de centrala skolmyndigheterna eller eventuell organisation, som bedriver kursverksamhet.

d. Genom överenskommelser mellan arbetsgivarorganisationerna och skolans myndigheter söker man åstadkomma en lämplig förläggning av den kompletterande undervisningen i skola, så att kvällsundervisning i möjligaste mån undviks. Den kompletterande yrkesskolundervisning, som anknyter till en grundläggande utbildning, d. v. s. i regel de två första, eventuellt också det tredje utbildningsåret, bör — givetvis efter avtalsmässig uppgörelse — förläggas helt till betald arbetstid. I övrigt bör minst hälften av en kurs vid yrkesskola ske under betald arbetstid och högst hälften på fritid.

e. Genom ökat statsbidrag till lärlingsutbildning stimuleras hantverksmästare att åta sig lärlingsutbildning och tillse att lärlingen får även allmän och yrkesteoretisk undervisning.

3. Skolan svarar till en tid i princip för hela utbildningen, både praktik och teori. Detta kan ske antingen genom kortare grundkurser om ett halvt till ett år eller genom två- eller fleråriga grundläggande kurser. Denna utbildningsform kan modifieras på olika sätt så att den, då det är lämpligt, kan ges under mera produktionsmässiga former än skolan ensam kan åstadkomma, nämligen

a. den praktiska utbildningen utformas med växelundervisning under senare delen av utbildningen;

b. utbildningen förlägges till inbyggd företagsskola.

Utom ovannämnda tre former, där man kan dra en klar gräns mellan skolans och arbetslivets uppgifter, finns det andra former, där ibland skolan, ibland ett företag eller en organisation svarar för en del av utbildningen.

4. Koncentrerade kurser av typ hantverksskolor anordnas som ett led i den grundläggande utbildningen för hantverk, handel och i vissa fall husligt arbete. Kurserna kan knytas till yrkesskolor eller förläggas till särskilda centrala branschskolor. Liknande kurser kan också anordnas för industri, framför allt i form av centrala branschskolor.

5. Specialkurser för fortbildning anordnas genom samarbete mellan enskilda företag och branschorganisationer eller yrkesskolor. Kurserna förläggs antingen till skolor eller till enskilda företag.

Departementschefen

Departementschefen har anfört följande.

De frågor, som behandlas i yrkesutbildningsakkunnigas kapitel om samarbetet mellan skola och näringsliv, föranleder icke några egentliga förslag från min sida.

I det följande kommer jag att föreslå en viss förstärkning av överstyrelsens för yrkesutbildning personal, som jag hoppas skall underlätta ämbetsverkets arbete med organisatoriska och pedagogiska problem inom yrkesundervisningen i samarbete med andra berörda instanser.

Jag vill icke lämna detta avsnitt utan att först uttala min tillfredsställelse över den positiva inställning, som man på alla håll och i synnerhet hos arbetsmarknadens huvudorganisationer intagit till samarbetsfrågorna. De sakkunnigas synpunkter på arbetsfördelningen mellan skola och näringsliv, anpassningen av skolarbetet till den praktiska utbildningen i företagen, lärarekryteringen och den lämpliga förläggningen av skolarbetet under dagen och veckan syns mig helt riktiga. Men det ställer stora krav inte bara på skolan utan också på näringslivets organisationer och de enskilda företagarna, om utbildningsverksamheten skall kunna genomföras efter de riktlinjer, som de sakkunniga uppdragit. Det är därför med stor glädje jag tagit del av de mycket positiva uttalanden i dessa frågor, som gjorts av näringslivets olika organisationer med arbetsgivareföreningen och landsorganisationen i spetsen.

Yrkesutbildningens ledning och administration

(YS kap. 17)

Förslag

Yrkesutbildningssakkunniga

Yrkesutbildningssakkunniga betonar *sambandet* mellan de olika formerna för yrkesförberedelse, framför allt den förberedande yrkesutbildningen i klass 9y i enhetsskolan och den egentliga yrkesutbildningen i yrkesskolorna och i näringslivet. Det fordras ett ingående samarbete mellan berörda skolmyndigheter på skilda plan, lokalt och regionalt såväl som centralt, för att åtgärderna för yrkesutbildningen på bästa sätt skall kunna samordnas och sambandet mellan yrkesutbildningens olika led tillvaratagas.

De sakkunniga s a m m a n f a t t a r sina synpunkter sålunda (YS s. 240—243):

Allmänna förutsättningar. Enhetsskolans yrkeslinje ställer frågan om yrkesutbildningens ledning — lokalt, regionalt och centralt — i ett annat läge än hittills. Den nuvarande gränsdragningen mellan allmänbildande skola och yrkesutbildning synes böra ersättas av en långtgående samordning mellan den praktiska undervisningen inom enhetsskolan och arbetet i olika slag av yrkesutbildande skolor.

Lokal ledning. Beträffande den lokala ledningen förutsätter de sakkunniga en fortsatt tillämpning av den särskilda skolstyrelselagen (SFS 1952: 434), innan definitiva bestämmelser utfärdas. Behovet av prövning i varje särskilt fall av lämpligheten av gemensam styrelse för enhetsskola och yrkesskola understrykes särskilt liksom också vikten av tillfredsställande yrkesutbildnings- och arbetsmarknadsexpertis inom och vid sidan av skolstyrelsen.

Regional ledning. Om en mellaninstans för det allmänna skolväsendet inrättas, bör vissa frågor även beträffande yrkesutbildningen uppdras åt denna. Verksamhetsområdet för en mellaninstans, som sysslar med yrkesutbildningsfrågor, bör omfatta ett län. Bland annat ur samordnings-synpunkt bör man sikta till att mellaninstansens arbetsuppgifter blir så likartade som möjligt beträffande de olika skolformer, som kommer att ligga inom dess verksamhetsfält. Under lång tid framåt kommer emellertid såväl organisation och administration som omfattning att vara mycket olika för de olika skolformerna och några generella regler för arbetet i mellaninstansen torde därför på nuvarande stadium knappast kunna uppställas.

Med hänsyn till dels en bebådad översyn av yrkesutbildningens centrala ledning och överstyrelsens organisation, dels yrkesskolväsendets ännu så länge relativt begränsade omfattning anser de sakkunniga det lämpligast att nu endast uppdras vissa mera allmänna principfrågor beträffande yrkesundervisningen åt mellaninstansen. De sakkunniga föreslår, att *mellaninstansens arbetsuppgifter* i fråga om yrkesutbildningen i varje fall tills vidare begränsas till planering av utbyggnaden i framför allt heltidskurserna och därmed sammanhängande frågor beträffande lokaler, utnyttjandet av tillgängliga lärarkrafter samt skolsociala anordningar. Allteftersom yrkesskolväsendet växer ut och allteftersom man får erfarenhet av hur mellaninstansen arbetar, kan fördelningen av ärenden mellan lokal, regional och central ledning prövas om. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma den lämpliga tidpunkten för överlämnandet av ev. nya ärenden åt mellaninstansen. De sakkunniga förutsätter, att man vid en översyn av överstyrelsens organisation tar hänsyn till den lämpliga fördelningen av arbetsuppgifterna mellan dessa tre instanser.

En särskild tjänsteman, tills vidare i regel deltidsanställd, bör fungera som föredragande i yrkesutbildningsfrågor vid mellaninstansen. Vederbörande bör utses i första hand bland lärare och rektorer för yrkesskolorna, bland utbildningsledare inom enskilda företag eller bland länsarbetsnämndens personal.

Bland mellaninstansens ledamöter bör finnas minst en särskild representant för yrkesutbildningen, utsedd av överstyrelsen för yrkesutbildning med hänsyn till sin allmänna kännedom och helst också praktiska erfarenhet av yrkesutbildning i skola eller näringsliv. Behovet av särskild arbetsmarknads- och yrkesutbildningsexpertis bör kunna tillgodoses genom ett expertråd av liknande slag som det lokala expertrådet för yrkesutbildningen.

Den centrala ledningen av yrkesutbildningens olika grenar. Den princip, som kom till uttryck då överstyrelsen för yrkesutbildning inrättades och som innebär, att frågor rörande yrkesutbildningen för olika områden brytes ut från fackämbetsverken och lägges under ett särskild utbildningsverk, bör ges en mera vidsträckt tillämpning. De olika slagen av yrkesutbildning bör så långt möjligt samlas inom ett centralt ämbetsverk. Sålunda bör bland annat utbildningen för jordbruk, skogsbruk, sjöfart och fiske samt viss huslig utbildning, som nu ligger under andra ämbetsverk, läggas under överstyrelsen för yrkesutbildning. Denna måste då byggas ut, bland annat med experter representerande även dessa områden såväl bland överstyrelsens ledamöter som bland dess tjänstemän. Frågan om en omfördelning av yrkesutbildningsärendena mellan de centrala ämbetsverken bör snarast upptagas till behandling.

Överstyrelsens personal bör förstärkas också inom den nuvarande organisationen. Befattningshavare, kompetenta att medverka i informations- och rådgivningsverksamhet ute i skolorna, behövs framför allt inom byråerna för industri och hantverk samt för handel. Byrån för industri och hantverk bör, utöver nuvarande personal, förstärkas med två konsulenter, en för metallyrken och en för trä- och byggnadsyrken. Inom byrån för handel bör den pedagogiska verksamheten fördelas mellan byråchefen (handels- tekniska ämnen) och en konsulent för främmande språk, den senare således en nytillkommande befattningshavare. Vidare bör sektionen för arbetsmarknadsärenden och statistik utrustas med ytterligare personal, så att det centrala utrednings- och planeringsarbete beträffande yrkesskolväsendets utbyggnad, som kommer att krävas vare sig en mellaninstans inrättas eller ej, kan tillgodoses på bästa sätt. De sakkunniga framhåller, att deras synpunkter beträffande personalbehovet inom överstyrelsen bör beaktas vid den bebådade översynen av verkets organisation.

Inom ecklesiastikdepartementet bör yrkesutbildningsfrågorna uppdras åt en särskild tjänsteman med kansliråds ställning, inte som nu delas på olika råd, som huvudsakligen handlägger andra frågor.

Enhetsskolans yrkeslinje och den centrala ledningen. Utformningen av enhetsskolans yrkeslinje kommer att kräva en samordning inte bara mellan tillsynsmyndigheterna för yrkesutbildningens olika grenar utan också mellan ledningen av yrkesutbildningen och ledningen för den allmänbildande skolan. Denna sistnämnda samordning kan ske på två sätt, antingen inom ramen för den nuvarande organisationen med två skilda ämbetsverk eller genom en sammansmältning av alla de olika tillsynsmyndigheterna inom skolväsendet.

Om man har skilda tillsynsmyndigheter för yrkesutbildningen och för den allmänbildande skolan, kan samarbetet mellan dessa ske på olika sätt. Hittills har huvudsakligen förekommit informella underhandskontakter mellan ämbetsverken i frågor som rör 9 y. Dessa kontakter kan ges en fastare organisation, dels genom att respektive föredragande inom tillsynsmyndigheten (myndigheterna) för yrkesutbildningen tillkallas och deltar i behandlingen av yrkesutbildningsärenden inom skolöverstyrelsen, dels genom att man inrättar en för överstyrelsen för yrkesutbildning och skolöverstyrelsen gemensam tjänst av liknande slag som konsulenttjänsterna för yrkesvägledningen men knuten till överstyrelsens för yrkesutbildning administrativa byrå. I längden torde emellertid en samordning böra ske även på annat sätt, antingen i form av en för båda verken gemensam styrelse, vilket dock torde kunna medföra olägenheter, när det gäller två så stora ämbetsverk, eller också genom för båda verken gemensamma ledamöter.

En sammansmältning av de olika tillsynsmyndigheterna för yrkesutbildningen och den allmänbildande skolan förutsätter ingående och omfattande utredningar. De sakkunniga förordar därför i varje fall tills vidare en organisation efter samma principer som den nuvarande men med största möjliga samling av yrkesutbildningens olika grenar till ett ämbetsverk och mera organiserade former för samarbetet mellan tillsynsmyndigheterna för den allmänbildande skolan och för yrkesundervisningen.

Administration. I anslutning till skolkommissionens förslag om statsbidrag till yrkesskolväsendet (SOU 1950:44) föreslår de sakkunniga vissa förenklingar i yrkesutbildningens administration, bland annat beträf-

fande statsbidragsrekvisitioner, lärarbehörighet, redovisning av antal lärartimmar, fastställande av undervisningsplaner och upprättande av årsredogörelser. Närmare utredning av dessa frågor föreslås.

Hittillsvarande och planerat fortsatt samarbete mellan skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning och arbetsmarknadsstyrelsen

Under år 1954 aktualiserades frågan om ett intensifierat och effektiviserat samarbete mellan skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning och arbetsmarknadsstyrelsen av två företeelser, dels erfarenheterna från enhetsskolans yrkesvägledning och förberedande yrkesutbildning, dels de växande ungdomsårskullarna och en befarad ungdomsarbetslöshet. De tre verken gjorde en gemensam framställning till Kungl. Maj:t, som resulterade i ett uppdrag till verken att verkställa utredning till motverkande av befarad ungdomsarbetslöshet.

I november 1954 hölls ett sammanträde mellan cheferna för de tre verken, varvid behandlades bl. a. samarbetet mellan verken i frågor av gemensamt intresse (främst enhetsskolans organisation och utbyggnad) samt åtgärder till motverkande av en befarad ungdomsarbetslöshet. Verkschefernas synpunkter och beslut beträffande dessa båda frågor återgavs i protokoll från sammanträdet på följande sätt.

---

§ 3.

Samarbetet mellan verken i frågor om enhetsskolans konstruktion och utbyggnad och andra frågor av gemensamt intresse. Erinrades att skolöverstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen i konsulenterna för yrkesvägledning hade ett värdefullt kontaktorgan. Vidare erinrades att skolöverstyrelsen i sitt yttrande över yrkesutbildningssakkunnigas betänkande förordat inrättandet av en för verken gemensam konsulenttjänst, vars innehavare kunde förmedla kontakten mellan de båda verken. Även denna anordning befanns vara av den största betydelse för att trygga ett effektivt samarbete.

Efter överläggning beslöts följande:

1. För behandling av frågor av större vikt och gemensamt intresse för de tre verken bör de tre verkscheferna då och då sammanträffa för överläggning i närvaro av de experter i verken, som behöver medverka i varje särskilt fall. Sammanträdena organiseras på samma sätt som de överläggningar, vilka äger rum mellan cheferna för medicinalstyrelsen, socialstyrelsen och skolöverstyrelsen.

2. Till förberedande av verkschefsmötena och för handläggning av vissa viktigare löpande frågor av gemensam natur inrättas ett samarbetsorgan, samarbetsnämnden för yrkesutbildning och arbetsförmedling, sammansatt av de befattningshavare, som för varje verk utses av verkschefen. Detta organ sammanträder så ofta så erfordras och har till första uppgift att kartlägga de närmast aktuella samarbetsfrågorna och föreslå ev. åtgärder

till samordning av verkens arbete i dessa frågor. Detaljarbete utföres på vanligt sätt inom de olika verken.

I nämndens sammanträden deltagar de experter från de skilda verken, som behövs för frågornas bedömning. Som ordförande tjänstgör den i tjänsten äldste ledamoten. Sekreterare i nämnden utses av denne.

3. Det löpande samarbetet i övrigt mellan de tre verken — vid sidan av den kontakt, som även i fortsättningen sker mellan verkens chefer och befattningshavare — ombesörjes av förutnämnda konsulenter.

Det anmäldes, att som ledamöter i nämnden komme att för skolöverstyrelsen ingå undervisningsrådet Beskow, för arbetsmarknadsstyrelsen överdirektören Curtman, så länge denne vore i tjänst, och byråchefen Neymark samt för överstyrelsen för yrkesutbildning byrådirektören Gårdstedt.

§ 4.

Behandlades frågan om verkens åtgärder i anledning av Kungl. Maj:ts uppdrag till verken att verkställa *utredning till motverkande av befarad ungdomsarbetslöshet*.

Det beslöts, att kontakt mellan verken i denna fråga borde ombesörjas av den förutnämnda nämnden, i vilken vid handläggningen av dessa frågor komme att från skolöverstyrelsen som ledamöter ingå ytterligare två undervisningsråd.

Nämnden skulle omedelbart verkställa en inventering av arbetsuppgifterna på detta område och överväga närmast ifrågakommande åtgärder.

Departementschefen

Departementschefen har anfört följande,

Genom införandet av yrkesutbildning som ett led i den obligatoriska skolans undervisning har, som yrkesutbildningssakkunniga påpekar, frågan om yrkesutbildningens ledning lokalt, regionalt och centralt kommit i ett annat läge än hittills. Den framväxande 9-åriga skolan gör det nödvändigt med nya eller ändrade bestämmelser i mer än ett avseende. Ännu har man emellertid alltför begränsad erfarenhet av de organisatoriska och administrativa problem, som skolreformen och den närmare anknytningen mellan allmänbildande skola och yrkesskola kommer att medföra, för att några mera definitiva åtgärder skulle kunna vidtagas. De förslag, jag nu framlägger i dessa frågor, gäller åtgärder, som jag i det aktuella läget anser lämpliga för åstadkommande av nödvändiga förbättringar och förstärkningar. De innebär emellertid inte, att jag på någon punkt tagit slutlig ställning till frågan om yrkesutbildningens ledning eller samarbetet mellan de berörda ämbetsverken.

I fråga om den lokala ledningen av främst enhetsskolan och yrkesskolan vill jag erinra om att jag redan till årets riksdag framlagt proposition om förlängd giltighet till och med den 30 juni 1957 av den särskilda skolstyrelselagen (SFS 1952:434). När skolstyrelseutredningen avslutat sitt arbete, har jag för avsikt att lägga fram mera definitiva förslag om skolväsendets lokala ledning, varvid också yrkesskolans ledning kommer att behandlas.

Även till yrkesskolväsendets regionala ledning får jag anledning återkomma i samband med skolstyrelseutredningens väntade betänkande.

Yrkesutbildningens centrala ledning är, som yrkesutbildnings-sakkunniga framhåller, för närvarande splittrad på ett stort antal olika ämbetsverk, som i sin tur sorterar under skilda departement. De sakkunniga förordar en starkare koncentration enligt den princip, som kom till uttryck, då överstyrelsen för yrkesutbildning inrättades. Principen innebär som bekant, att ledningen av yrkesutbildningen för olika näringsgrenar förs samman i ett gemensamt ämbetsverk.

Ett mycket stort antal remissinstanser har påyrkat snar utredning av yrkesutbildningens centrala ledning i syfte att åstadkomma större enhetlighet och bättre samarbete. 1952 års riksdag begärde också en dylik utredning. Enligt min mening är tiden nu inne för en förutsättningslös utredning av frågan om den centrala ledningen av hela yrkesutbildningen. Vid denna bör undersökas fördelar och nackdelar med en koncentration till *ett* ämbetsverk av den centrala ledningen av alla yrkesutbildningens olika grenar. Befinnes fördelarna härav överväga, bör den lämpligaste organisationen av detta ämbetsverk och dess nödvändiga personalbehov utredas. Befinnes den centrala ledningen alltfört böra vara uppdelad på flera ämbetsverk, bör undersökas, hur denna uppdelning lämpligast bör göras. Även vid detta alternativ kan nämligen en viss koncentration vara lämplig. Vilketdera alternativet, som än befinnes ha de största fördelarna, blir dock en viktig fråga för utredningen att beakta, hur samarbetet mellan å ena sidan tillsynsmyndigheten eller tillsynsmyndigheterna för yrkesutbildningen och å den andra de berörda fackämbetsverken och skolöverstyrelsen skall ordnas. Jag ämnar med det snaraste anhålla om Kungl. Maj:ts tillstånd att tillkalla särskilda sakkunniga för att verkställa denna utredning. Skulle — såsom i annat sammanhang ifrågasatts — en särskild sakkunnigutredning igångsättas rörande vissa yrkesutbildningsproblem på jordbrukets område, förutsätter jag, att ett erforderligt samarbete och samråd skall ske mellan de båda utredningarna på de områden, som kan vara gemensamma.

Med hänsyn till den kommande utredningen liksom till de ännu mycket begränsade erfarenheterna av försöksverksamheten anser jag det för närvarande icke möjligt att föreslå några mera betydande förändringar inom överstyrelsen för yrkesutbildning. Yrkesskolväsendets utveckling under de år som förflutit sedan tillkomsten av en särskild överstyrelse för yrkesutbildningen har emellertid medfört en avsevärd ökning av överstyrelsens åligganden och det ansvar, som verkschefen har att bära. Jag anser det därför nödvändigt att redan från och med budgetåret 1955/56 föreslå vissa förstärkningar inom verket. Till detaljbehandlingen av dessa förslag återkommer jag i samband med mina anslagsäskanden för nästa budgetår.

Yrkesutbildningssakkunniga har föreslagit, att yrkesutbildningsfrågorna skulle uppdras åt en *särskild föredragande inom departementet*. Jag är icke beredd att tillstyrka detta förslag.

Samarbetet i fråga om yrkesförberedelsen i och efter enhetsskolan mellan skolöverstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning är en fråga, som icke kan ställas på framtiden. Försöken

med den 9-åriga enhetsskolan och den även i andra sammanhang allt vanligare anknytningen mellan yrkesskola och allmänbildande skola kräver med nödvändighet fastare former än hittills för samarbetet mellan de tre verken.

De åtgärder, som cheferna för skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning och arbetsmarknadsstyrelsen vidtagit för att organisera ett kontinuerligt samarbete mellan de tre verken och som jag tidigare redogjort för, synes mig väl värda att ta fasta på. Jag är för min del beredd att stödja och underlätta detta samarbete genom att föreslå inrättande av en tjänst av det slag, som yrkesutbildningssakkunniga förordat, alltså en gemensam tjänst för överstyrelsen för yrkesutbildning och skolöverstyrelsen med tjänsten placerad i det förstnämnda verket. Jag anser det nödvändigt, att innehavaren av tjänsten får en sådan ställning, att vederbörande i skilda sammanhang kan delta i plena och andra överläggningar inom de båda verken. Jag föreslår, att för ändamålet inrättas en tjänst som förste byråsekreterare i Ce 29. Tjänsten bör knytas till överstyrelsens för yrkesutbildning första (administrativa) byrå. Innehavaren av tjänsten bör ha allsidig kännedom om skol- och yrkesutbildningsfrågor samt grundlig erfarenhet av administrativt arbete. Vederbörandes främsta uppgift bör vara att enligt direktiv av vederbörande verkschefer utföra det praktiska arbetet med samordningen av de tre verkens åtgärder i fråga om yrkesvägledning och förberedande yrkesutbildning i enhetsskolan och folkskolan samt den egentliga yrkesutbildningen efter den obligatoriska skolans slut. Jag har icke ansett det nödvändigt att föreskriva någon viss formell kompetens för tjänstens innehavare. Men genom placeringen på överstyrelsens första byrå har jag önskat understryka, att större avseende bör fästas vid administrativa än vid tekniska meriter. Bland de åtgärder, som verkscheferna vidtagit för att stärka samarbetet mellan verken, är tillsättandet av en nämnd bestående av en ledamot från vardera av de tre verken. Jag anser det lämpligt, att i den föreslagne förste byråsekreterarens tjänsteåligganden ingår uppdraget som sekreterare i denna nämnd.

Statsbidrag till yrkesutbildningen

(YS kap. 18)

Gällande bestämmelser

Till den *kommunala yrkesundervisningen* utgår nu statsbidrag till driften dels med 78 procent på lärarlönerna, dock högst 5:75 kronor per lärartimme, dels med 50 procent av de godkända kostnaderna för underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel. I vissa fall kan bidraget till lärarlöner utgå med i princip 100 procent, dock högst 8:63 kronor per lärartimme, och till materiel med $\frac{2}{3}$ av de godkända kostnaderna. Dessa bidragsgrunder gäller såväl heltidsundervisning och deltidsundervisning som de olika näringsgrenarna (industri och hantverk, handel och husligt arbete). Dessutom utgår statsbidrag till fristående föreläsningar med 12:50 kronor då föreläsaren icke uppbär rese- och traktamentsersättning, och 25 kronor, då föreläsaren har rese- och traktamentsersättning. Slutligen utgår i investeringsbidrag 50 procent (i vissa fall $\frac{2}{3}$) av de godkända kostnaderna för

första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel. Vid *inbyggda verkstadsskolor* utgår statsbidrag endast till lärarlöner, varvid de kommunala grunderna tillämpas.

Vid de *centrala verkstadsskolorna* betalar staten som bidrag till driften dels hela lärarlönen, dels 70 kronor per elev och år i materielbidrag jämte visst tilläggsbidrag till svetsundervisning, 150 kronor per elev och år till övriga kostnader, vissa bidrag till sjukvård samt hela kostnaden för olycksfallsförsäkring. Vidare utgår statsbidrag till investeringar med hälften av de godkända kostnaderna för lokaler och inredning samt $\frac{9}{10}$ av kostnaderna för första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel. Till elevhem vid centrala verkstadsskolor utgår statsbidrag med 50 procent av de godkända kostnaderna. Till *riksskolor* utgår statsbidrag i vissa fall efter de grunder, som gäller för kommunala eller centrala yrkesskolor, i andra fall efter särskilda av Kungl. Maj:t fastställda grunder.

Till statsbidragsberättigade *enskilda skolor* utgår statsbidrag i vissa fall efter samma grunder, som gäller för kommunala yrkesskolor. I andra fall utgår statsbidrag efter särskilda av Kungl. Maj:t fastställda grunder.

Statsbidrag till *främjande av praktisk utbildning av lärlingar hos hantverksmästare* utgår med 900 kronor per lärling, utbetalade med 400 kronor efter första utbildningsåret, med 200 kronor efter andra utbildningsåret och med 300 kronor efter utbildningstidens slut. Under innevarande budgetår får beviljas högst 375 bidrag. Statsbidrag kan också på vissa villkor utgå till mästare, som antar lärling vilken fått utbildning vid verkstadsskola under högst två år. Vidare utgår statsbidrag till lärlingsombud för kontroll av lärlingens utbildning med 20 kronor per lärling och år. Om ombudet är bosatt på annan ort utgår även reseersättning samt traktement med 10 kronor per dag för resor i den omfattning överstyrelsen för yrkesutbildning bestämmer.

Yrkesutbildningssakkunniga

Yrkesutbildningssakkunniga har föreslagit en betydande höjning av statsbidraget till yrkesutbildningen och i samband därmed en omläggning av statsbidragssystemet i syfte att uppnå större enkelhet i administrationen och större rättvisa mellan kurser för olika näringsgrenar.

De sakkunnigas förslag går i korthet ut på att samla de skilda bidragen till driften av skolor och kurser till enhetliga klumbidrag, att fritt disponeras av huvudmannen. I fråga om investeringsbidrag till byggnader anknyter man till de bestämmelser, som gäller eller kan komma att gälla för folkskolväsendet, och föreslår, att samma villkor skall gälla för statsbidrag till byggnader för yrkesskolväsendet. I fråga om statsbidrag till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel anknyter de sakkunniga till för yrkesskolväsendet nu gällande system men föreslår vissa ändringar i bidragsprocenten.

De sakkunniga framhåller, att ett statligt avlöningsreglemente för yrkeslärare skulle bidra att höja kraven på lärarnas kompetens och därmed förbättra undervisningen vid yrkesskolorna. Man hemställer därför, att

Kungl. Maj:t snarast måtte uppdra åt särskilda sakkunniga att utarbete ett statligt avlöningsreglemente för lärare inom yrkesskolväsendet. (YS sid. 246.)

I avsaknad av ett avlöningsreglemente bygger de sakkunniga sina förslag till statsbidrag på en samlad kostnad per avdelning för heltidskurserna, per timme för deltidskurserna.

Syftet med de av yrkesutbildningssakkunniga föreslagna statsbidragsgrunderna är enligt uttalanden av de sakkunniga att

a) ge yrkesskolorna i möjligaste mån samma ekonomiska villkor som de allmänbildande skolorna;

b) stimulera till en normalisering av yrkeslärarnas löner, som småningom skall kunna leda fram till ett statligt avlöningsreglemente — redan nu tillämpas på åtskilliga orter kommunala avlöningsreglementen för yrkeslärare;

c) åstadkomma i möjligaste mån samma driftskostnader för huvudmännen oavsett vilket slag av kurs som inrättas, detta för att främja en ändamålsenlig utbyggnad av yrkesundervisningen med hänsyn till behovet utan sidoblickar på kostnaderna för det ena eller det andra slaget av utbildning;

d) förenkla bidragssystemet och minska såväl huvudmännens som tillsynsmyndighetens och övriga berörda myndigheters arbete med rekvisition, beviljande och kontroll av statsbidragen.

De sakkunniga föreslår statsbidrag enligt nedanstående.

1. Statsbidrag till driften av heltidskurser vid lokala och centrala yrkesskolor med viss procent på en för varje näringsgren beräknad normalkostnad enligt följande:

a) industri och hantverk (kurser med övervägande praktiskt yrkesarbete) 70 procent av 40 000 kr., dvs. 28 000 kr. per år och avdelning;

b) handel och andra övervägande teoretiskt betonade kurser 60 procent av 30 000 kr., dvs. 18 000 kr. per år och avdelning;

c) husligt arbete 52 procent av 25 000 kr., dvs. 13 000 kr. per år och avdelning;

d) specialkurser, terminskurser och hantverkskurser med viss proportionell del $\left(\frac{x}{42} \text{ resp. } \frac{x}{39}\right)$ av statsbidraget till heltidskurser.

Bidraget avses i samtliga fall gälla såväl lärarlöner som materiel, administration och andra omkostnader och föreslås utgå lika för lokala och centrala skolor. Överstyrelsen för yrkesutbildning skall kunna fastställa lägre statsbidragsbelopp än de föreslagna, om de verkliga kostnaderna väsentligt understiger den beräknade normalkostnaden. Statsbidrag efter de grunder, som gäller för heltidskurser, skall också kunna utgå till deltidskurser, som anordnas så att de för läraren medför full tjänstgöring av samma slag och omfattning som i heltidskurs. Normalkostnaden skall varje år fastställas av Kungl. Maj:t medan procenttalen anges i statsbidragskungörelsen. (YS sid. 252—254.)

2. Statsbidrag till driften av deltidskurser med 8 resp. 12 kr. per timme. Det högre bidraget avses främst utgå för kurser med adjunktskompetenta lärare eller kurser med särskilt höga materielkostnader,

t. ex. svetskurser. Tillsynsmyndigheten skall äga avgöra om det högre eller lägre bidraget skall utgå. Tillsynsmyndigheten skall också kunna fastställa lägre statsbidrag än 8 kr., om de verkliga kostnaderna vid någon skola skulle komma att bli särskilt låga. Bidragsbeloppen skall ändras av Kungl. Maj:t i samband med ändring av normalkostnaderna för heltidskurser. (YS sid. 256.)

3. Statsbidrag till driften av riksskolor med 80 procent eller mera av de godkända kostnaderna. (YS sid. 257)

4. Statsbidrag till driften av inbyggda företagsskolor med för

a) industri och hantverk samt handel 15 000 respektive 12 000 kr. per år och avdelning beroende på om skolan svarar för både praktisk och teoretisk undervisning eller endast för den praktiska;

b) husligt arbete 11 000 resp. 9 000 kr. per år och avdelning beroende på om skolan svarar för både praktisk och teoretisk undervisning eller endast för den praktiska. (YS sid. 258.)

5. Statsbidrag till lärlingsutbildning hos hantverksmästare med 2 500 kr., utbetalade med 1 200 kr. efter första utbildningsåret, 800 kr. efter andra och 500 kr. efter sista utbildningsåret. Bidraget förknippas med skyldighet för mästaren att ge ledighet för deltagande i skola under betald arbetstid lägst 320, högst 480 timmar (eller lägst 40, högst 60 arbetsdagar) under loppet av de tre första utbildningsåren eller också på annat sätt, t. ex. genom handledning vid korrespondensstudier, ombesörja att lärlingen inhämtar den till yrket hörande teorikursen. (YS sid. 259—260.)

6. Studiebidrag till lärlingar, som får utbildning hos hantverksmästare utom lärlingens hemort, med 50 kr. per månad under det första utbildningsåret. Studiebidraget föreslås utgå på samma sätt som sådant bidrag till elever i yrkesskolor och således icke behovsprövas. Det är ej avsett som en löneförmån utan som ett bidrag till de merkostnader lärlingen åsamkas genom att han inte kan bo hemma. (YS sid. 261.)

7. Statsbidrag till undervisnings- och administrationslokaler för yrkesskolväsendet samt till inredning och inventarier i sådana lokaler enligt samma grunder som för folkskolväsendet, alltså beräknat efter skatteunderlag. Samma bidragsgrunder föreslås gälla centrala och lokala skolor. (YS sid. 261—262.)

8. Statsbidrag till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel med 75 procent av de godkända kostnaderna, lika för centrala och lokala skolor. (YS sid. 262.)

9. Statsbidrag till inrättande av elevhem med 6 500 kr. per elevplats, dock högst 50 procent av de verkliga kostnaderna. (YS sid. 263.)

Departementschefen.

Departementschefen har i statsbidragsfrågan anfört följande.

I korthet kan yrkesutbildningssakkunnigas huvudförslag i fråga om statens bidrag till yrkesutbildningen karakteriseras så: 1. väsentligt ökat statsbidrag till driftkostnader; 2. införande av byggnadsbidrag i samtliga skol-

former inom yrkesutbildningen; 3. betydande förenkling av statsbidragssystemet när det gäller driftbidrag.

I fråga om byggnadsbidragen innebär de sakkunnigas förslag en direkt jämställdhet med folkskoleväsendet. I fråga om driftbidragen innebär förslaget för de lokala skolorna i stort en fördubbling av statens bidrag, så att detta skulle komma att täcka ungefär två tredjedelar av driftkostnaderna i heltidskurserna mot för närvarande ungefär en tredjedel.

Jag är ense med de sakkunniga om att staten i större utsträckning än för närvarande bör stödja yrkesutbildningen. Denna utbildningsgrens betydelse har vuxit kraftigt under de sistförflutna decennierna och kommer att växa än kraftigare under det närmast kommande. Då yrkesutbildningen icke är och ej heller avses bli obligatorisk, och då den yrkesutbildning, varom nu är fråga, icke föreslås bli statlig till någon del, har staten här icke samma reglerande möjligheter som inom det allmänbildande skolväsendet. På yrkesutbildningens område verkar staten främst genom sin bidragsgivning. Jag förordar, att denna bidragsgivning från och med nästa budgetår ökas i betydande omfattning.

Som jag nyss erinrat innebär de sakkunnigas förslag dels väsentlig ökning av gällande driftbidrag i samband med omläggning av bidragssystemet och dels en nyhet i form av byggnadsbidrag till alla yrkesskolor. Jag är medveten om att vissa skäl talar för att staten skall delta i de engångsutgifter som byggandet av nya yrkesskolor medför. Staten ger för närvarande bidrag till byggandet av centrala verkstadsskolor och sjömannsskolor. Dessutom utgår statsbidrag till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel inom hela yrkesutbildningen. Att märka är å andra sidan, att staten hittills icke medgivit statsbidrag till primärkommuner för skolbyggnader i skolformer, som ligger ovanför folkskolan. Jag har vidare vid mitt övervägande av de sakkunnigas förslag icke kunnat undgå att finna, att den föreslagna väsentliga ökningen av driftbidragen i det långa loppet måste verka mer befrämjande på yrkesutbildningen och även i de flesta fall vara av väsentligt större finansiell betydelse för huvudmännen än engångsbidrag till byggnader. I nuvarande läge med stark expansion av kommunernas byggnadsinvesteringar inom en mångfald områden synes man ej heller böra överskatta behovet av statsbidrag för att önskvärda investeringar skall göras också på yrkesutbildningens område. Jag är efter dessa överväganden beredd tillstyrka en höjning av de statliga driftbidragen till yrkesutbildningen till i huvudsak den av de sakkunniga föreslagna nivån, men anser mig icke kunna tillstyrka införande av nya former av investeringsbidrag. Hittills gällande regler för statliga byggnadsbidrag till yrkesskolor bör alltså gälla även i fortsättningen.

I likhet med yrkesutbildningssakkunniga finner jag en förenkling av statsbidragssystemet, i vad det gäller driftbidragen till yrkesutbildningen, synnerligen önskvärd. Jag finner en dylik förenkling i längden nödvändig, om icke den centrala förvaltningen av yrkesutbildningen skall bli alltför tung. Även med det statsbidrag, som jag i det följande kommer att föreslå, blir huvudmännens ekonomiska åtagande så betydande, att de borgar för en ändamålsenlig användning av tilldelade medel och en grundlig prövning av eventuella nya åtaganden i form av nya eller utökade kurser.

Som jag nyss anfört kan jag beträffande storleken av statens engagemang i huvudsak ansluta mig till det av de sakkunniga föreslagna syste-

met för statliga driftbidrag. Jag anser dock, att vissa invändningar, som framkommit i remissyttrandena, är av den art, att hänsyn bör tas till dem. I synnerhet gäller detta de betänkligheter, som anförts mot förslaget att frångå det nu tillämpade systemet med särskilt statsbidrag till lärarlöner vid de centrala verkstadsskolorna. Mina överväganden har lett till att jag för heltidsundervisning vid såväl lokala som centrala yrkesskolor vill föreslå ett bidragssystem, som utgör en kombination av det som nu tillämpas vid de centrala verkstadsskolorna och det som de sakkunniga föreslagit.

Sedan jag nu angivit min principiella inställning till de sakkunnigas huvudförslag, vill jag i det följande punkt för punkt redovisa mitt ställningstagande till de sakkunnigas olika förslag och börjar därvid med de två största driftbidragsposterna, nämligen bidrag till driften av centrala och lokala yrkesskolor.

Till driften av heltidsavdelningar vid centrala yrkesskolor föreslår jag i princip statsbidrag med dels 100 procent av lönerna till lärare, dels ett visst belopp till övriga kostnader. Detta senare bidrag bör, i den mån avdelningar inrättas för andra områden än industri-hantverk, bli olika för olika näringsgrenar. Bidraget till övriga kostnader skall ersätta de skilda bidrag, som nu utgår till centrala verkstadsskolor och sjömansskolor för nyanskaffning och komplettering av undervisningsmateriel, underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel, förbrukning av svetsmateriel, sjukvård, olycksfallsförsäkring och övriga kostnader. Bidraget har beräknats med ledning av de verkliga kostnaderna vid ett antal skolor. Det bör för de centrala verkstadsskolornas del utgå med ett sådant belopp, att de hittills inrättade skolorna icke skall komma att tillerkännas lägre bidrag än enligt de nu gällande grunderna, så som de kan verka i gynnsammaste fall. Härigenom kan vissa skolor ibland få högre bidrag än de nu i allmänhet har. Vid centrala verkstadsskolor bör statsbidrag utom till lärarlöner också, såsom nu är fallet, utgå till rektorslön. Till centrala yrkesskolor för andra näringsgrenar än industri och hantverk synes med hänsyn till skolornas storlek statsbidrag till hel rektorslön ej böra utgå. För att dessa skolor skall få något bidrag till anställande av rektor, har jag emellertid i bidraget till övriga kostnader räknat in ett visst belopp till arvode åt rektor. Bidrag till sjömansskolor bör utgå efter grunderna för centrala industri- och hantverkskurser av verkstadsskoltyp, dock att bidrag ej bör utgå till rektorslön annat än i den mån rektor bestrider undervisning vid skolan.

I detta sammanhang vill jag också ta upp en fråga, som icke berörts av de sakkunniga. För närvarande finns vid två centrala verkstadsskolor anställda särskilda ämneslärare, som bestrider viss del av den yrkesteoretiska undervisningen. Statsbidrag till dessa lärares lön utgår med samma belopp som till yrkeslärare, men ämneslärarna tjänstgör endast 35 veckor mot yrkeslärarnas 46. Deras tjänstgöringsskyldighet per vecka är omräknad efter de grunder, som gäller för omräkning av yrkespraktik till yrkesteori, dvs. en timme yrkesteoretisk undervisning motsvarar 1½ timme yrkespraktik. Ifrågavarande ämneslärare har således 30 timmars tjänstgöringsskyldighet per vecka. I maj 1954 gjorde överstyrelsen för yrkesutbildning en framställning om rätt för centrala verkstadsskolan i Karlskrona att få anställa särskilda ämneslärare för yrkesteoretisk undervisning. Ämneslärare av detta slag har ej kunnat anställas utan riksdagens medgivande. Frågan

står därför ännu öppen för Karlskronaskolans del. Jag har redan föreslagit, att samma läsår i regel skall gälla för yrkesteori och yrkespraktik. Som en konsekvens härav vill jag föreslå, att centrala verkstadsskolor, som så önskar, skall ha rätt att anställa särskilda lärare för den del av den yrkesteoretiska undervisningen, som icke kan bestridas av yrkeslärare. Sådana särskilda ämneslärare skall ha minst 39 veckors arbetsår och samma tjänstgöringsskyldighet per vecka som yrkeslärare, dock att en timme yrkesteoretisk undervisning skall anses motsvara $1\frac{1}{2}$ timme yrkespraktik, varför de skall anses ha full tjänstgöring, då deras undervisning omfattar 30 veckotimmar yrkesteori. Statsbidrag till ämneslärarnas lön bör utgå efter samma löneklasser, som gäller för yrkeslärare vid centrala verkstadsskolor.

Yrkesutbildnings-sakkunniga har föreslagit, att förmånligare grunder skulle kunna tillämpas för vissa övervägande teoretiska industri- och hantverksgrenar, t. ex. de så kallade kommunala tekniska skolorna med heltidsundervisning (Hässleholm, Katrineholm och Örnsköldsvik). Dessa skolor fungerar som centrala skolor och har i regel ett avsevärt större rekryteringsområde än de centrala verkstadsskolorna. Till Hässleholms tekniska skola utgår redan nu ett högre bidrag än det som i regel gäller för kommunala yrkesskolor. Jag föreslår, att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens medgivande att i avbidan på de förslag, som tekniska skolutredningen kan komma att framlägga, meddela statsbidrag till heltidskurser vid kommunala tekniska skolor efter de grunder, som föreslås gälla för centrala handelskurser och andra övervägande teoretiska heltidskurser. I avsaknad av lönebestämmelser för lärare vid de tekniska skolorna bör statsbidrag till lärarlöner tills vidare beräknas efter löneklass 26 för $1\frac{1}{3}$ lärare per avdelning. Detta förslag bygger på samma beräkningsgrund som jag på grundval av de sakkunnigas förslag kommit fram till för handelskurser vid lokala yrkesskolor. Om riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts förslag, har jag för avsikt att uppdraga åt överstyrelsen för yrkesutbildning att ompröva elevavgifterna vid ifrågavarande tekniska skolor i syfte att om möjligt fastställa lägre avgifter än de nu gällande. — Jag har redan tidigare framhållit, att centrala bidragsgrunder bör gälla för centrala hantverkskurser. Också i detta fall bör utgångspunkten — i enlighet med de sakkunnigas förslag — vara det årliga bidraget till teoretiska heltidskurser. Lönekostnaden bör beräknas efter $1\frac{1}{3}$ lärare per avdelning i löneklass 26. Bidraget bör utgå med det antal 39-delar av årsbidraget, som hantverkskursen omfattar veckor.

Till heltidsavdelningar vid lokala yrkesskolor föreslår jag statsbidrag med dels 78 procent av en beräknad normallönekostnad, dels visst belopp till övriga kostnader, olika för olika näringsgrenar. Jag vill ej ta ställning till eller söka påverka lönerna vid yrkesskolorna. Det statsbidragssystem, som jag — bland annat med ledning av rådande bestämmelser vid de centrala verkstadsskolorna — nu föreslår, bygger på en viss normallönekostnad per avdelning. Vid beräkningen av denna normallön utgår jag från i stort sett samma löneklasser, som de sakkunniga ansett sig böra göra, men vill betona att jag icke därigenom tagit någon ställning till vilka lönegrader, som bör anses rimliga för olika lärarkategorier. De sakkunniga räknade med $1\frac{1}{2}$ lärare per avdelning. Undersökningar och uppskattningar, som företagits inom departementet, leder emellertid till $1\frac{1}{3}$ lärare som en mera korrekt avrundning än $1\frac{1}{2}$ lärare. I vissa avdelningar kan visserligen detta tal bli väl lågt genom elevernas uppdelning

på skilda ämnen eller i grupper. Men felet torde till stor del uppvägas av möjligheterna till samundervisning i andra fall. I avdelningar för industri och hantverk beräknar jag lönen efter löneklass 23. För handel och andra övervägande teoretiska heltidskurser har jag stannat för löneklass 26 som ett lämpligt medeltal vid beräkningen av normallönekostnaden. För lärare i husligt arbete beräknar jag, med utgångspunkt från de löneklasser, som gäller för ordinarie lärare i hushållsgöromål i olika skolformer, löneklass 22. Den beräknade normallönekostnaden per avdelning utgör således för industri och hantverkskurser av verkstadsskoltyp $1\frac{1}{3} \times$ löneklass 23, för handelskurser och andra övervägande teoretiska heltidskurser $1\frac{1}{3} \times$ löneklass 26 och för husligt arbete $1\frac{1}{3} \times$ löneklass 22. Lönebidraget bör ortsgruppsgraderas.

Bidraget till övriga kostnader beräknar jag med ledning av de nuvarande kostnaderna för undervisningsmateriel. Det bör dels ersätta de nuvarande bidragen till stadigvarande undervisningsmateriel samt till underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel, dels utgöra bidrag till vissa administrationskostnader.

Mina förslag till statsbidragsgrunder för heltidskurser vid centrala och lokala yrkesskolor kan sammanfattas på följande sätt.

a) Centrala yrkesskolor:

kurser för industri och hantverk av verkstadsskoltyp m. m.

lärare	} 100 % av utgående löner
rektor	
övriga kostnader	8 000 kronor per år

kurser för handel och andra övervägande teoretiska kurser

lärare	100 % av utgående löner
övriga kostnader	1 500 kronor per år

kurser för husligt arbete

lärare	100 % av utgående löner
övriga kostnader	2 000 kronor per år

I ortsgrupp 3 kommer de utgående bidragen per år och avdelning att bli i avrundade tal för

industri och hantverk m. m.	28 000 kronor
handel och andra övervägande teoretiska kurser	23 000 »
husligt arbete	19 000 »

b) Lokala yrkesskolor:

kurser för industri och hantverk av verkstadsskoltyp

lärare	78 % av lönen för $1\frac{1}{3}$ lärare i löneklass 23
övriga kostnader	8 000 kronor per år

kurser för handel och andra övervägande teoretiska kurser

lärare	78 % av lönen för $1\frac{1}{3}$ lärare i löneklass 26
övriga kostnader	1 000 kronor per år

kurser för husligt arbete	
lärare	78 % av lönen för 1 $\frac{1}{3}$ lärare i löneklass 22
övriga kostnader	1 500 kronor per år
I ortsgrupp 3 kommer de utgående bidragen per år och avdelning att bli i avrundade tal för	
industri och hantverk	22 000 kronor
handel och andra övervägande	
teoretiska kurser	18 000 »
husligt arbete	15 000 »

Statsbidraget till specialkurser och terminskurser bör i enlighet med de sakkunnigas förslag utgå med det antal 39-delar eller 42-delar av statsbidraget till heltidskurs, som kursen omfattar veckor. Huruvida man vid beräkningen av statsbidraget skall utgå från 39 eller 42 veckors läsår, får avgöras av tillsynsmyndigheten med hänsyn till kursens karaktär av övervägande praktisk eller övervägande teoretisk utbildning.

Det framgår av det anförda, att *de föreslagna driftbidragen är avsedda att ersätta samtliga nu utgående bidrag till driften av centrala verkstads-skolor och kommunala yrkesskolor*. Övriga statsbidrag gäller *investeringar vid inrättande av nya avdelningar*. Jag återkommer senare till dessa bidrag. I detta sammanhang vill jag dock anförda, att jag i likhet med de sakkunniga anser, att bidrag efter samma grunder, som nu gäller för inköp av första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel, skall kunna utgå vid inköp av ny materiel till redan befintliga avdelningar, då inköpet föransleds av en omläggning eller utvidgning av undervisningen. Det bör ankomma på tillsynsmyndigheten att inom ramen för förslagsanslaget till bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor bevilja bidrag till nyss nämnda inköp, dock med för nästa budgetår sammanlagt högst 100 000 kronor.

Vid den årliga ekonomiska redovisningen måste de lokala yrkesskolorna i fortsättningen som en särskild post redovisa löner till lärare i heltidskurser. Om statsbidraget till lärarlöner i samtliga heltidsavdelningar vid en skola sammanlagt skulle överstiga 78 procent av de verkligen utbetalade lönerna, *skall bidraget justeras så, att det kommer att motsvara 78 procent av lönekostnaderna i heltidsavdelningarna*. Bidraget till övriga kostnader behöver enligt min mening ej granskas eller justeras i efterhand.

Som villkor för att statsbidrag till heltidsavdelningar efter de grunder jag nu föreslagit skall kunna utgå bör — utöver de allmänna villkoren beträffande undervisningens ordnande, lärarnas kompetens samt beskaffenheten av lokaler och undervisningsmateriel — gälla, *dels att de regler för läsår och arbetsvecka tillämpas, som jag i det föregående föreslagit, dels att vederbörande avdelning vid igångsättandet har lägst det antal elever, som angivits i kungl. brev den 20 juni 1945 med senare ändringar*.

Om de föreslagna grunderna för statsbidrag till heltidskurser vid lokala yrkesskolor vinner riksdagens bifall, kommer statsbidraget till sådana enskilda skolor, som åtnjuter statsbidrag efter samma grunder som kommunala yrkesskolor, automatiskt att utgå efter de nya grunderna. Jag vill föreslå Kungl. Maj:t att begära riksdagens bemyndigande att företa en motsvarande höjning av statsbidraget till de enskilda yrkesskolor, vilka

åtnjuter statsbidrag efter särskilda av Kungl. Maj:t fastställda grunder. Statsbidrag till samtliga enskilda yrkesskolor skall utgå ur förslagsanslaget till bidrag till driften av lokala yrkesskolor.

Jag anser i likhet med de sakkunniga, att ett visst *tilläggsbidrag* bör kunna utgå, då *allmänbildande undervisning* av det slag, som meddelas i klass 9y, anordnas för skolpliktiga elever från enhetsskolan, vilka fullgör det nionde skolåret helt i yrkesskola. Detta bidrag bör avvägas så att det täcker skillnaden mellan det till avdelningen regelmässigt utgående bidraget, beräknat per veckotimme efter timtaxan, och 100 procent av timarvodet efter TA 21. Detta tilläggsbidrag bör vara så enkelt beräknat som möjligt. Jag föreslår därför, att det icke ortsgruppsgraderas utan utgår med ett fast belopp, motsvarande medelskillnaden mellan normallönebidraget i ortsgrupp 3 och timarvodet efter TA 21 i samma ortsgrupp. Med utgångspunkt i vad jag sålunda förordat föreslår jag, att för allmänbildande undervisning av nyssnämnt slag i kurser för industri-hantverk och husligt arbete vid centrala yrkesskolor samt i andra fall, då bidrag i kurser av nu nämnt slag utgår till hela lönekostnaden, tilläggsbidrag skall utgå med 60 kronor per veckotimme. I handelskurser och andra övervägande teoretiska kurser vid centrala yrkesskolor och eljest, då bidrag till lärarlöner i sådana kurser utgår med 100 procent, erfordras icke tilläggsbidrag. Vid lokala yrkesskolor bör — då statsbidrag till lärarlöner utgår med 78 procent av kostnaden — i kurser för industri-hantverk och husligt arbete utgå ett tilläggsbidrag om 160 kronor per veckotimme för allmänbildande undervisning åt skolpliktiga enhetsskolelever och i kurser för handel samt andra övervägande teoretiska heltidskurser ett tilläggsbidrag om 110 kronor per veckotimme för sådan undervisning. En förutsättning för att tilläggsbidrag av detta slag skall kunna utgå bör vara, att antalet elever i kursen är minst 12.

Yrkesutbildningssakkunniga har föreslagit, att statsbidrag till driften av inbyggda företagsskolor och -kurser skall kunna utgå ej endast såsom nu är fallet till sådana skolor för industri-hantverk utan också till skolor för handel och för husligt arbete. Jag anser mig på denna punkt ej kunna följa de sakkunnigas förslag. Även i fortsättningen synes statsbidrag endast böra utgå till inbyggda företagsskolor inom industri- och hantverksområdet. I den mån sådana skolor anordnas som helt enskilda skolor och företaget således svarar för både praktisk och yrkesteoretisk undervisning anser jag, att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att bevilja statsbidrag. Om företaget svarar endast för den praktiska utbildningen medan den yrkesteoretiska undervisningen förläggs till en kommunal yrkesskola, bör överstyrelsen för yrkesutbildning såsom hittills ha rätt att medge statsbidrag. Jag har ingenting att invända mot att man därvid tillämpar det av de sakkunniga föreslagna systemet med ett avrundat bidragsbelopp per avdelning, huvudsakligen avseende lärarlönen. Jag föreslår, att statsbidrag till enskilda företagsskolor, som anordnar såväl praktisk som yrkesteoretisk undervisning, efter Kungl. Maj:ts bestämmande i varje särskilt fall må utgå med högst 13 000 kronor per år och avdelning, under förutsättning att elevantalet i avdelningen uppgår till minst åtta. Om elevantalet understiger åtta, skall bidraget utgå med det antal åttondelar, vartill elevantalet uppgår. Denna reduktionsregel tillämpas för närvarande vid inbyggda verkstadsskolor. Om företaget anordnar endast

praktisk utbildning under det att den yrkesteoretiska undervisningen förläggs till en kommunal yrkesskola, bör statsbidrag utgå med 11 500 kronor per år och avdelning. Nyss angivna villkor beträffande elevantal och regel för reduktion av bidragsbeloppet bör gälla även i detta fall.

Till driften av riksskolor har yrkesutbildningssakkunniga föreslagit statsbidrag med 80 procent av de godkända kostnaderna. Jag anser det ej möjligt eller lämpligt att föreslå en generell verkande regel, innebärande ett så kraftigt bidrag till en grupp av skolor, beträffande vilka erfarenheten hittills är så begränsad. Det bör enligt min mening liksom hittills ankomma på Kungl. Maj:t att efter riksdagens hörande i varje särskilt fall besluta om statsbidrag till riksskolor. För nästa budgetår, beträffande vilket någon särskild undersökning av de nuvarande riksskolornas ekonomi med utgångspunkt i de av mig nu föreslagna nya statsbidragsgrunderna ej kunnat verkställas, torde Kungl. Maj:t få meddela erforderliga beslut om jämförelser i hittills tillämpade grunder.

Statsbidrag till driften av deltidskurser vid såväl kommunala som enskilda yrkesskolor utgår nu med dels ett visst belopp per timme till lärarlöner, dels i regel 50 procent av kostnaderna för underhåll och förbrukning samt nyanskaffning av undervisningsmateriel. Yrkesutbildningssakkunniga har föreslagit, att dessa båda skilda bidrag skall sammanslås till ett samlat bidrag per undervisningstimme. Jag finner förslaget lämpligt och ägnat att medföra en önskvärd förenkling. I likhet med de sakkunniga föreslår jag, att statsbidrag till deltidskurser vid centrala, kommunala och enskilda yrkesskolor under överstyrelsens för yrkesutbildning inående skall utgå med i regel 8 kronor per undervisningstimme. Överstyrelsen bör dock erhålla rätt att efter noggrann prövning medge statsbidrag med högst 12 kronor per undervisningstimme till sådana kurser, som medför särskilt dryga kostnader. Sistnämnda slag av kurser kan vara antingen mera kvalificerade teoretiska kurser, som kräver lärare med adjunktskompetens eller högre kompetens, eller kurser, som medför speciellt höga materielkostnader, t. ex. svetskurser, samt behörighetskurser för elektriska installatörer. I likhet med överstyrelsen för yrkesutbildning anser jag, att någon prövning för eventuellt utbetalande av lägre statsbidrag icke skall behöva komma ifråga. Jag är ej beredd att tillstyrka överstyrelsens förslag, att det högre bidraget under alla förhållanden skall utgå till landstingens ambulerande kursverksamhet. Tills vidare anser jag det lämpligare med transportbidrag efter de grunder som medgivits i kungl. brev den 21 maj 1954, alltså med i regel 50 procent av kostnaderna.

Med någon avvikelse från de sakkunnigas förslag föreslår jag, att statsbidrag till föreläsningar vid centrala och lokala yrkesskolor skall utgå med 75 procent av de verkliga kostnaderna, dock högst 25 kronor per föreläsning, då föreläsaren ej uppstår rese- eller traktamentsersättning, och högst 50 kronor per föreläsning, då rese- och traktamentsersättning utgår. Som jag redan framhållit, anser jag, att föreläsningar i regel bör anordnas endast i påbyggnads- och fortsättningskurser. Föreläsningar i nybörjarkurser bör således förekomma endast i undantagsfall. Fristående föreläsningar skall kunna anordnas på samma sätt som nu sker.

För studiehjälpen föreslår jag oförändrade statsbidragsgrunder.

Utbildningen av egentliga hantverkare bör i så stor utsträckning som är möjligt ske i hantverksföretagen. Det är emellertid förenat med betydande kostnader för de i allmänhet små företagen inom hantverket att åtaga sig att utbilda en lärling. Det är också för närvarande mycket svårt att finna lärlingsplatser hos lämpliga hantverksmästare, trots att staten beviljar statsbidrag till hantverksmästare, som utbildar lärlingar. Statsbidraget per lärling uppgår sedan 1948 till 900 kronor för en minst treårig utbildningstid. Under innevarande budgetår kan 375 bidragsrum beviljas. En av anledningarna till svårigheterna att placera lärlingar för utbildning hos hantverksmästare är med all säkerhet, att de nu utgående bidragen icke anses motsvara de kostnader, som utbildningen medför för mästaren.

Yrkesutbildningssakkunniga har föreslagit, att statsbidraget till hantverksmästare, som utbildar lärlingar, skall höjas till 2 500 kronor per lärling för en minst treårig utbildningstid. De sakkunniga har vidare föreslagit, att antalet bidragsrum skall höjas till 1 000 per år. Som ett villkor för bidraget skall enligt de sakkunniga gälla, att mästaren medger lärlingen ledighet med bibehållen lärlingslön ett visst antal dagar eller timmar. Överstyrelsen för yrkesutbildning synes mig på ett övertygande sätt ha visat på svårigheterna att för närvarande upprätthålla ett sådant villkor. I likhet med överstyrelsen är jag förvissad om att man inom ansvariga hantverkarskretsar kommer att fortsätta arbetet på att utarbeta tillfredsställande läroplaner, som bygger på ett samspel mellan praktik och yrkesteori. Därigenom kommer de sakkunnigas syfte att uppnås, utan att statsmakterna går in på frågor, som helst bör lösas genom avtal mellan parterna. Jag avstyrker därför förslaget beträffande det särskilda villkoret. En del av det bidragsbelopp, som de sakkunniga föreslagit, har avsetts skola täcka mästarens utgifter för lön åt lärlingen under ledighet för yrkesteoretisk undervisning. I och med att detta villkor för bidraget bortfaller, finns icke längre anledning att inräkna en sådan kompensation i bidragssumman. Mot bakgrunden av vad jag nu anfört föreslår jag, att statsbidrag till hantverksmästare, som åtar sig att utbilda lärlingar, skall utgå med 1 500 kronor per lärling för en minst treårig utbildningstid. Bidraget bör utbetalas med 800 kronor efter det första utbildningsåret, 400 kronor efter det andra året och 300 kronor efter utbildningstidens slut. I likhet med yrkesutbildningssakkunniga anser jag, att antalet bidragsrum bör ökas. Jag är emellertid icke beredd att omedelbart öka antalet så mycket, som de sakkunniga föreslagit, utan vill hellre avvakta och se, vilken efterfrågan bidragen kommer att röna efter en höjning av beloppet. Jag föreslår, att antalet bidragsrum för nästa budgetår ökas med 125 till sammanlagt 500. Höjningen av bidragssumman bör gälla endast de bidrag, som beviljas från och med nästa budgetår.

Yrkesutbildningssakkunniga har föreslagit, att studiebidrag efter samma grunder, som gäller för elever i fleråriga kurser vid yrkesskolor, skulle kunna utgå till lärling hos hantverksmästare utanför lärlingens hemort under det första utbildningsåret. Studiehjälp av statsmedel utgår för närvarande inte på något område till elever, som åtnjuter lön under utbildningstiden. Jag anser det därför icke möjligt att lägga fram ett dylikt förslag, vars konsekvenser på andra områden man nu svårigen kan överblicka.

Statsbidrag till utbildning av lärare för yrkesundervisningen bör i enlighet med de sakkunnigas förslag tills vidare utgå efter nu gällande grunder. Detta innebär bl. a., att utbildningskapaciteten blir direkt beroende av storleken av det reservationsanslag för ändamålet, som anvisas för varje budgetår. Jag tillstyrker för nästa budgetår det anslag, som överstyrelsen för yrkesutbildning begärt och som i runt tal överensstämmer med de sakkunnigas förslag.

Yrkesutbildningssakkunniga har slutligen föreslagit vissa förändringar i fråga om statsbidragen till investeringar i yrkesskolbyggnader, elevhem och första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel. Den väsentliga nyheten är här, att statsbidrag föreslås utgå till undervisnings- och administrationslokaler inte endast vid centrala utan också vid lokala yrkesskolor. Jag har tidigare i detta avsnitt anmält, att jag icke kan tillstyrka några nya byggnadsbidrag. Samtliga nuvarande statliga investeringsbidrag bör tills vidare bibehållas oförändrade.

Kostnadsberäkningar

(YS:s kap. 19)

Departementschefen har härom anfört följande.

De ändrade statsbidragsgrunder för yrkesutbildningen, som jag i det föregående föreslagit, avviker på vissa punkter från de sakkunnigas förslag. Verksamheten vid yrkesskolorna har också under de senaste åren utvecklats snabbare än de sakkunniga beräknat. Mot bakgrunden av mina egna förslag och med ledning av uppgifter från överstyrelsen för yrkesutbildning om yrkesskolornas nuvarande omfattning har jag beräknat statens kostnader för den föreslagna reformen av yrkesutbildningen, d. v. s. dels höjningen av statsbidragen och dels utbyggnaden av utbildningen. Jag har i detta sammanhang begränsat mig till de poster, som gäller den yrkesutbildande verksamheten i yrkesskolorna och i näringslivet. Till kostnaderna för den centrala ledningen av yrkesutbildningen återkommer jag i samband med mina anslagsäskanden för nästa budgetår. Jag börjar med de poster, som framför allt berörs av de föreslagna nya statsbidragsgrunderna.

Till driften av centrala yrkesskolor beräknar jag med nuvarande omfattning

a) centrala verkstadsskolor och sjömansskolor (250 avd.)	7 000 000
b) tekniska skolor (66 avd.)	1 518 000
	<hr/>
	8 518 000
Utbyggnad (225 avd.)	5 725 000

Summa 14 243 000

Till driften av heltidskurser vid lokala yrkesskolor beräknar jag med nuvarande omfattning

a) industri—hantverk (390 avd.)	8 580 000
b) handel samt enskilda tekniska kurser (245 avd.)	4 410 000
c) husligt arbete (225 avd.)	3 375 000

16 365 000

Utbyggnad (625 avd.) . . . . .

10 875 000

Summa 27 240 000

Till driften av deltidskurser vid lokala yrkesskolor beräknar jag med nuvarande omfattning, vilken utgör ungefär 1 380 000 timmar

a) 345 000 timmar à 12 kronor	4 140 000
b) 1 035 000 timmar à 8 kronor	8 280 000

Summa 12 420 000

Driftbidrag

	Nuvarande kostnader	Departementschefens förslag					kostnad 1969/70
		ökning i anl. av ändr. grunder	ökning i anl. av utbyggnaden	total ökning	ökning 1955/56	kostnad 1955/56	
	1	2	3	4	5	6	7
1) Centrala yrkesskolor							
a) centr. verkst. sk. m. m.	5 814 000	1 186 000	5 725 000	6 911 000	3 186 000	9 000 000	14 243 000
b) tekniska skolor ¹	.1	.1	—	.1	.1		
2) Lokala yrkesskolor							
a) heltidskurser ¹	7 800 000	11 083 000	10 875 000	21 958 000	10 580 000	29 800 000	39 660 000
b) deltidskurser	9 000 000	3 420 000	—	3 420 000	3 420 000		
3) Studiehjälp	6 500 000	—	4 500 000	4 500 000	500 000	7 000 000	11 000 000
4) Lärlingsbidrag	310 000	265 000	190 000	455 000	40 000	350 000	765 000
5) Lärarutbildning	380 000	—	152 000	152 000	152 000	532 000	532 000
6) Yrkesped. reformv.	50 000	—	50 000	50 000	50 000	100 000	100 000
7) Terapeutkurs	51 000	—	6 000	6 000	6 000	57 000	57 000
Summa	29 905 000	15 954 000	21 498 000	37 452 000	17 934 000	46 839 000	66 357 000
	-1 000 000						
	28 905 000						

¹ För innevarande budgetår ingår anslaget till tekniska skolor i anslaget till kommunala yrkesskolor.

² Härifrån avgår 1 000 000 kronor, som beräknas utgå i bidrag till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel.

Höjningen av lärlingsbidraget till hantverksmästare slår först småningom igenom i anslagsbehovet. Om man antar, att antalet bidrag från och med nästa budgetår under minst tre år framåt blir oförändrat 500, kommer kostnaden efter tre år att uppgå till $500 \times 1\,500$, dvs. 750 000 kronor per år plus vissa kostnader för lärlingsombud, förslagsvis 15 000 kronor, eller sammanlagt 765 000 kronor per år.

För den ettåriga utbildningen av s y s s e l s ä t t n i n g s - o c h a r b e t s t e r a p e u t e r har överstyrelsen för yrkesutbildning i sitt förslag beräknat en årlig kostnad av 70 000 kronor, varav 57 000 kronor egentliga driftkostnader och 13 000 kronor studiehjälp. Sedan överstyrelsens förslag i denna fråga framlades har ingenting framkommit, som ger anledning till omräkning av kostnaderna.

Investeringsbidrag

Ändamål	Nuvarande kostnader	Departementschefens förslag			
		ökning 1955/56	Total ökning	Kostnad 1955/56	Total kostnad intill 1970
Centrala yrkesskolor:					
1. skolbyggnader	2 700 000	4 000 000	30 700 000	6 700 000	33 400 000
2. materiel	}	(ingår i p. 1)	(ingår i p. 1)	(ingår i p. 1)	13 000 000
3. elevhem					
Lokala yrkesskolor:					
materiel	1 000 000 ¹	—	9 800 000	1 000 000	10 800 000
Summa	3 700 000	4 000 000	53 500 000	7 700 000	57 200 000

¹ belastar under innevarande budgetår driftkostnadsanslaget.

Av tabblån med rubriken *Driftbidrag* framgår dels de nuvarande (budgetåret 1954/55) kostnaderna för statsverket för yrkesutbildningen, dels de beräknade kostnaderna budgetåret 1955/56 samt efter full utbyggnad av yrkesskolväsendet i enlighet med de sakkunnigas förslag (budgetåret 1969/70). I tabblån redovisas kostnaderna för driften av centrala och lokala yrkesskolor, för studiehjälp, lärlingsbidrag till hantverksmästare, lärarutbildning, yrkespedagogisk reformverksamhet samt för utbildning av sysselsättnings- och arbetsterapeuter. Utbyggnaden har beräknats ske i snabbare takt de tio första åren och långsammare de fem sista åren av den föreslagna utbyggnadsperioden om femton år. Den årliga kostnadsökningen med anledning av heltidsundervisningens utbyggnad blir då under de tio första åren omkring 1 330 000 kronor och under de fem följande åren omkring 665 000 kronor. De sakkunniga har beräknat de årliga kostnaderna för heltidsundervisningen efter full utbyggnad till 44 300 000 kronor. Motsvarande siffra enligt mina beräkningar blir 41 500 000 kronor. Kostnadsskillnaden beror dels på att de sakkunniga räknat in lanthushållsskolorna i antalet heltidskurser för huslig undervisning, dels på de olika bidragsgrunderna. Kostnaderna för deltidskurser har av de sakkunniga beräknats till 10 400 000 kronor, medan motsvarande belopp enligt mina beräkningar blir 12 400 000 kronor. I detta fall beror kostnadsskillnaden på att antalet deltidskurser ökat, sedan de sakkunniga utförde sina beräkningar.

Till investeringar utgår nu bidrag dels till inrättande av centrala verkstadsskolor och sjömansskolor från särskilda anslag för ändamålet, dels till första uppsättningen stadigvarande materiel från driftkostnadsanslagen till kommunala och enskilda yrkesskolor. Det senare bidraget har av överstyrelsen för yrkesutbildning beräknats till omkring en miljon kronor med nuvarande omfattning av verksamheten vid ifrågavarande slag av skolor.

Mina beräkningar av de behövliga investeringsbidragen till utbyggnaden av yrkesskolväsendet omfattar dels bidrag till skolbyggnader, första uppsättningen stadigvarande materiel samt elevhem vid centrala yrkesskolor, dels bidrag till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel

vid lokala yrkesskolor. Det totala investeringsbidraget från och med nästa budgetår till och med budgetåret 1969/70 kommer enligt mina beräkningar att uppgå till 57,2 miljoner kronor, varav 33,4 miljoner kronor till skolbyggnader och första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel vid centrala yrkesskolor, 13 miljoner kronor till elevhem vid centrala yrkesskolor och 10,8 miljoner kronor till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel vid lokala yrkesskolor. Det förstnämnda beloppet — skolbyggnader och materiel vid centrala yrkesskolor — kan beräknas fördela sig med 23,5 miljoner kronor till byggnader och 9,9 miljoner kronor till materiel.

De nuvarande kostnaderna för statliga investeringar vid yrkesskolor samt beräknad kostnadsökning och totalkostnad för detta ändamål med anledning av yrkesskolornas utbyggnad framgår av tablån med rubriken *Investeringsbidrag*. Den totala kostnaden blir enligt mina beräkningar omkring 56 miljoner kronor mindre än enligt de sakkunniga. Skillnaden beror dels på att jag utgått från andra procentsatser för bidragen till centrala yrkesskolor samt till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel vid lokala yrkesskolor, dels på att jag inte räknat med något bidrag till byggnader vid lokala yrkesskolor, dels slutligen på att den återstående utbyggnaden är något lägre än de sakkunniga beräknat.

Anslagsberäkningar för budgetåret 1955/56

Överstyrelsen för yrkesutbildning: Avlöningar.

Kungl. Maj:ts förslag, som innebär en anslagshöjning med 116 000 kronor, avser bland annat inrättande av en konsulenttjänst i Ce 29, en förste byråsekreterartjänst i Ce 29, en förste byråsekreterartjänst i Ca 27, en byråingenjörstjänst i Ce 25, en assistenttjänst i Ce 23 samt en kontorsbiträdestjänst i reglerad befordringgång ävensom ordinariesättning av en förste byråingenjörstjänst i Ce 27 och fem kontorsbiträdestjänster i Ce 8.

Överstyrelsen för yrkesutbildning: Omkostnader

Kungl. Maj:ts förslag innebär en anslagshöjning med 25 000 kronor.

Överstyrelsen för yrkesutbildning: Yrkespedagogisk reformverksamhet

Kungl. Maj:ts förslag innebär en anslagshöjning med 50 000 kronor.

Bidrag till driften av centrala yrkesskolor

Departementschefen har anfört följande.

Jag utgår från att statsbidragsgrunderna för centrala yrkesskolor skall gälla centrala verkstadsskolor, sjömansskolor, kommunala tekniska skolor med heltidsundervisning samt flygmekanikerskolan i Mölndal. Jag har i statsverkspropositionen föreslagit, att driftbidragen till alla dessa skolor hädanefter skall bestridas från ett förslagsanslag, betecknat Bidrag till driften av centrala yrkesskolor. Från detta anslag bör även bestridas statsbidrag till centrala hantverkskurser, under förutsättning att kurserna anordnas av landsting eller primärkommun.

I anslutning till de beräkningar rörande det antagliga medelsbehovet under det nya anslaget, som utförts i ecklesiastikdepartementet, beräknar jag den erforderliga anslagssumman för nästa budgetår till 9 000 000 kronor.

Bidrag till driften av lokala yrkesskolor

Departementschefen har anfört följande.

Om Kungl. Maj:ts förslag till nya statsbidragsgrunder vinner riksdagens bifall, kommer statsbidraget till samtliga skolor, som nu åtnjuter bidrag efter de grunder, som gäller för kommunala yrkesskolor, att höjas. Däremot påverkas icke automatiskt bidragen till de enskilda B-skolorna. Det är emellertid naturligt och synnerligen rimligt, att den allmänna höjningen av statsbidragen till yrkesutbildningen också får återverkan för B-skolorna. Därest riksdagen ej riktar någon erinran häremot, torde därför Kungl. Maj:t få anses ha bemyndigande att besluta om en högst motsvarande höjning av bidragen till de enskilda B-skolorna.

Innan erfarenhet vunnits av hur de nya bidragsgrunderna kan komma att verka för de olika skolorna är det svårt att avgöra, om tilläggsbidrag i fortsättningen bör utgå till vissa enskilda skolor. Jag föreslår, att bemyndigandet för Kungl. Maj:t att bevilja tilläggsbidrag till fyra namngivna skolor får gälla tills vidare, i avvaktan på närmare erfarenhet av de nya statsbidragsgrundernas inverkan på skolornas ekonomi. Däremot kan jag icke tillstyrka, att Kungl. Maj:t nu inhämtar bemyndigande att bevilja tilläggsbidrag till några nya skolor.

Med anledning av vad jag sålunda anfört och med hänvisning till Kungl. Maj:ts förslag om nya statsbidragsgrunder och mina därpå byggande kostnadsberäkningar uppskattar jag medelsbehovet för nästa budgetår under nu förevarande anslag till 29 800 000 kronor.

Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor

Departementschefen har anfört följande.

Med hänsyn till de ökande ungdomsårskullarna och den även av andra anledningar ökande efterfrågan på skolmässig yrkesutbildning är det angeläget, att de centrala verkstadsskolorna utbygges. Jag vill därför tillstyrka, att medel till bidrag till inrättande av centrala verkstadsskolor beräknas erforderliga för nästa budgetår i den omfattning överstyrelsen föreslagit eller med i runt tal 5 000 000 kronor. Vidare tillstyrker jag, att utöver tidigare beviljade 100 000 kronor högst 1 240 000 kronor får utgå under nästa budgetår för byggnadsarbeten m. m. vid sjömansskolan i Göteborg. Frågan om erkännande av en sjömansskola i Stockholm kommer att behandlas av Kungl. Maj:t i annat sammanhang. Jag beräknar, att statsbidrag till inrättande av skolan kommer att utgå redan under nästa budgetår. Slutligen beräknar jag, mycket approximativt, att bidrag till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel vid lokala yrkesskolor kommer att utgå med 1 000 000 kronor under budgetåret 1955/56.

På grund av vad jag sålunda anfört och tillstyrkt beräknar jag det för nästa budgetår erforderliga beloppet av nu förevarande förslagsanslag till i runt tal 7 700 000 kronor.

Kurs för utbildning av sysselsättnings- och arbetsterapeuter . . .

Kungl. Maj:ts förslag avser en medelsanvisning av 57 000 kronor till de egentliga kurskostnaderna. Kostnader för studiehjälp åt kurseleverna avses skola bestridas ur nästföljande anslag.

Studiebidrag och stipendier åt elever vid yrkesskolor

Kungl. Maj:ts förslag innebär en anslagshöjning med 500 000 kronor.

Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen

Kungl. Maj:ts förslag innebär en anslagshöjning med 152 000 kronor.

Främjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare

Departementschefen har anfört följande.

Jag har i det föregående (kap. VI) föreslagit, att antalet bidrag till hantverksmästare för lärlingsutbildning skall ökas till 500 för nästa budgetår. Vidare har jag föreslagit, att varje bidrag skall utgå med sammanlagt 1 500 kronor, att utbetalas med 800 kronor efter första utbildningsåret, 400 kronor efter andra utbildningsåret och 300 kronor efter utbildningstidens slut. Om dessa förslag bifalles, medför de dock, med hänsyn till sättet för utbetalning av lärlingsbidragen, icke behov av ökade anslagsmedel förrän från och med budgetåret 1956/57. Överstyrelsen för yrkesutbildning har emellertid beräknat en automatisk anslagsökning för nästa budgetår med 40 000 kronor. Mot denna beräkning har jag icke funnit anledning till erinran. Anslaget bör alltså för nästa budgetår höjas med 40 000 kronor till 350 000 kronor.

Utskottet

Teknikens utveckling, omläggningar i arbetets organisation och människans förändrade ställning i produktionsprocessen har, såsom yrkesutbildningssakkunniga inledningsvis framhållit, medfört ökade krav på grundläggande yrkesutbildning före utträdet på arbetsmarknaden. Samtidigt har utrymmet för sådan utbildning i det produktiva arbetet minskat. Skall det ökande behovet av planmässig yrkesutbildning kunna tillgodoses, måste skolan i högre grad än hittills ge grundläggande nybörjarutbildning utanför produktionen och vända sig till ett större och bredare elevklientel än hittills. Yrkesutbildningen får emellertid icke begränsas till att endast ge de praktiska färdigheter och teoretiska kunskaper, som behövs för yrkesutövningen, utan den måste också, med sin funktion som ett led i den framväxande ungdomsskolan, utveckla karaktären och ge en allmänt medborgerlig bildning, som kan sätta individen i stånd att bli ej blott en skicklig arbetare utan även en självständig och samarbetsduglig medborgare.

Mot bakgrunden av det ökande behovet av yrkesutbildning, den allt större efterfrågan på grundläggande yrkesutbildning utanför produktionen, friheten från utbildningslagstiftning, de lika utbildningsmöjligheterna för män och kvinnor samt den framväxande ungdomsskolan har yrkesutbildningssakkunniga framhållit, att yrkesskolans uppgift i längden måste bli att bereda utbildning i lämplig form och omfattning åt det stora flertalet av dem, som från enhetsskolan söker sig ut i praktiskt förvärvsarbete. Sam-

tidigt skall yrkesskolan också ge möjligheter att fortsätta såväl de yrkes-teoretiska och praktiska som de medborgerliga och personlighetsfostrande studierna. På basis härav och med hänsyn till näringslivets allt större krav på yrkesutbildningens kapacitet i förening med det förhållandet, att en ökande efterfrågan på utbildning under de närmaste åren också kan väntas från ungdomarnas sida, har de sakkunniga angivit allmänna riktlinjer för en reformering och utbyggnad av den yrkesutbildning, som i regel avses börja i och sedan bygga på enhetsskolans klass 9 y eller motsvarande avslutningsklass i den nuvarande obligatoriska skolan.

Utskottet vill uttala sin tillfredsställelse över den noggranna analys av behovet av yrkesutbildning och av denna utbildnings ställning och uppgifter i samhället, som de sakkunniga verkställt och som nu resulterat i det föreliggande förslaget om en betydande utveckling och utbyggnad av yrkesskolväsendet. I likhet med departementschefen ansluter utskottet sig till de av de sakkunniga uppdragna allmänna riktlinjerna för en reformering och utbyggnad av yrkesutbildningen. I det följande går utskottet närmare in endast på sådana frågor, beträffande vilka utskottet funnit anledning till erinringar eller uttalanden eller i vilka jämväl motionsvis framställda yrkanden föreligger till prövning.

1950 års beslut om enhetsskolan innebar, såsom departementschefen framhållit, ett erkännande av den allmänt teoretiska och den mera speciellt yrkesinriktade utbildningens nära samhörighet med varandra och bådas betydelse för personlighetens utveckling. Lika väl som den allmänt teoretiska undervisningen måste ha inslag, som knyter an till det praktiska livet, måste den yrkesinriktade undervisningen ha inslag, som knyter an till andra områden av samhällets ekonomiska och andliga liv. Departementschefen har under åberopande härav förklarat sig beredd att medverka till att medborgerligt och på annat sätt allmänt bildande undervisning ges rimligt utrymme i yrkesskolornas verksamhet, icke minst för att underlätta elevernas övergång från yrkesutbildning på ett lägre stadium till dylik utbildning på ett högre stadium. Utskottet vill understryka vad departementschefen sålunda uttalat, samtidigt som utskottet — i likhet med vad departementschefen i annat sammanhang påpekat — vill framhålla att den allmänbildande undervisningen självfallet icke får ges sådan omfattning, att den blir till förfång för yrkesutbildningen i stället för att vara ett stöd för denna.

Den av de sakkunniga föreslagna utbyggnaden av den grundläggande heltidsundervisningen på lärlingsstadiet för näringsgrenarna industri—hantverk, handel och husligt arbete innebär en ökning av antalet heltidsavdelningar från 1 000 till 2 000. Utgångspunkten för förslaget har varit kapaciteten under läsåret 1949/50 och de sakkunniga har föreslagit, att denna fördubbling skall vara genomförd år 1970. Efter en utökning av denna omfattning beräknas yrkesskolorna kunna av varje årskull ta hand om unge-

får hälften av de ungdomar, som inriktar sig på praktiskt yrkesarbete inom nämnda näringsgrenar. De sakkunnigas förslag utgör icke något på exakta beräkningar grundat optimum utan syftar till att — såsom en i och för sig godtyckligt vald nivå — höja genomsnittskapaciteten för landet till kapaciteten i de under läsåret 1949/50 bäst tillgodosedda områdena, nämligen Norrbottens län och Stockholms stad, som båda hade 65—70 elevplatser i heltidsskolor per 10 000 invånare mot 37 i genomsnitt för hela landet. Departementschefen, som funnit de sakkunnigas förslag ligga inom ramen för vad samhället bör svara för i fråga om grundläggande heltidsundervisning, har anslutit sig till detsamma. Såsom departementschefen framhållit har en del av den avsedda utökningen redan skett. Med hänsyn till det kraftigt stigande antalet ungdomar har departementschefen likväl funnit nödvändigt, att utbyggnadstakten påskyndas under de första tio åren av femtonårsperioden 1955—1970. De statliga bidragsanslagen bör därför beräknas så, att det blir möjligt att genomföra fyra femtedelar av utbyggnaden före år 1966.

I motionen II: 600 har påyrkats åtgärder för att den föreslagna utbyggnaden av yrkesundervisningen skall förverkligas på fem år. I motionerna I: 486 och II: 606 har hemställts, att riksdagen måtte besluta att hela utbyggnaden av yrkesutbildningen genomföres under kommande tioårsperiod.

Utskottet får för sin del i denna fråga anföra följande. En koncentration av utbyggnaden till fem år ligger enligt utskottets mening uppenbarligen utanför möjligheternas gräns. Med hänsyn till att antalet ungdomar i de åldrar, som framför allt frekventerar yrkesskolornas heltidskurser, är störst vid mitten av 1960-talet, skulle det givetvis vara önskvärt, att hela den avsedda utbyggnaden kunde genomföras inom loppet av de tio närmaste åren. Möjligheterna härtill påverkas av ett flertal skilda faktorer. Det är sålunda fråga icke blott om en ökning av kapaciteten utan även om en pedagogisk och organisatorisk omställning av yrkesutbildningen för delvis nya uppgifter och för ett delvis nytt elevmaterial. Detta kommer att ställa mycket stora krav på den växande yrkesskolans anpassningsförmåga. Vid en så pass kraftig utbyggnad som det här gäller är det vidare i betydligt högre grad än hittills av vikt med en riktig anpassning av yrkesutbildningen alltefter arbetsmarknadens skiftande behov. Utskottet vill också liksom departementschefen understryka den betydelse, som måste tillmätas det lokala initiativet, både i fråga om skolornas kapacitet och beträffande utformningen av undervisningen. Därtill kommer att det lokala beslutet bör fattas på grundval av en regional och central planering, som ser till att utbildningsresurserna blir tillvaratagna och utnyttjade på bästa sätt. Därjämte spelar omfattningen av statens ekonomiska stöd åt yrkesutbildningen en betydelsefull roll för stimulerandet av lokala och regionala initiativ. De med utbyggnaden förenade ekonomiska problemen måste därför ses mot bakgrunden av såväl huvudmännens som statens ekonomiska resurser för ända-

målet. Enligt utskottets mening skulle det i betraktande av nu berörda faktorer och de övriga omständigheter, som på ett eller annat sätt har samband med utbyggnaden, icke vara realistiskt, om statsmakterna nu bestämde sig för en målsättning, avseende en snabbare utbyggnadstakt än vad de sakkunniga och departementschefen förordat. Enligt de sakkunnigas förslag bör utbyggnaden till största delen vara genomförd under den kommande tioårsperioden. Utskottet har av dessa skäl ansett sig böra avstyrka bifall till de i förevarande hänseende i motionerna II: 600 samt I: 486 och II: 606 framställda yrkandena. Utskottet får emellertid i likhet med departementschefen framhålla, att man bör vara beredd att vidtaga vissa särskilda åtgärder, om det trots den avsedda utbyggnadstakten skulle bli svårt att finna lämpliga anställningar och utbildningsplatser i näringslivet för ungdomen. Självfallet får man ej heller bortse från att sådana väsentligt förändrade förhållanden framdeles kan uppkomma, som gör det möjligt att avkorta den beräknade utbyggnadstiden. Det synes utskottet önskvärt, att Kungl. Maj:t i fortsättningen i samband med de årliga anslagsäskandena för yrkesundervisningsändamål redovisar uppgifter rörande den fortlöpande utbyggnadens omfattning.

Departementschefen har icke funnit det nödvändigt att nu ta ställning till utbyggnaden för varje särskild näringsgren. Som arbetsprogram har departementschefen ansett de sakkunnigas uppskattningar fullt godtagbara. Utskottet delar denna uppfattning och är i likhet med departementschefen dessutom övertygat om att de ansvariga organen genom att engagera arbetsmarknadsexpertis i planeringen skall kunna undvika olämplig över- eller underdimensionering av de olika utbildningsgrenarnas utbyggnad. Mot bakgrunden härav skulle det ligga närmast till hands att beträffande det i motionerna I: 487 och II: 607 framställda yrkandet om särskilda åtgärder från statsmakternas sida för planering och organisation av bilbranschens yrkesutbildning konstatera, att lösandet av detta problem borde ankomma på näringslivet i samråd med planeringsorganen och yrkesskolornas huvudmän. Emellertid gäller det här en alldeles extraordinär situation. I motionerna har framhållits, att bilverkstadsbranschen till följd av motorismens våldsamma expansion är helt underdimensionerad. För att en tillfredsställande serviceorganisation skall kunna erhållas behöver branschen enligt verkställda beräkningar tillföras 8 000 nya yrkesarbetare fram till år 1960. Den nuvarande utbildningskapaciteten inom företagen uppgår till ca 250 lärlingar per år. Därtill kommer ett lika stort antal elever, som utbildas i yrkesskolorna. Även om den avsedda utbyggnaden av yrkesskolväsendet kan antagas komma att i viss mån anpassas efter den starkt ökande efterfrågan på motormekaniker, torde ett väsentligt underskott på utbildad arbetskraft ganska snart uppkomma.

Med hänsyn härtill och då det otvivelaktigt är ett nationalekonomiskt

intresse, att fordonsbeståndet genom en tillfredsställande service skyddas mot en onormalt hastig värdeminskning, anser utskottet — utan att ta någon definitiv ståndpunkt till den i motionerna åsyftade anordningen — anledning föreligga att undersöka förutsättningarna för ett av bilaccismedel eller eventuellt bilskattemedel bekostat särskilt stöd för anordnande av specialkurser för motormekaniker i syfte att täcka det omedelbara behovet av sådan arbetskraft. Utskottet får framhålla att förevarande spörsmål innefattar ett flertal svårlösta problem, icke blott i bidragstekniskt hänseende utan även i fråga om såväl utbildningens innehåll och längd som kursernas organisation, lokalisering och anpassning till det reguljära yrkesskolväsendet. Utskottet vill samtidigt understryka, att en på åsyftat sätt tillfälligt ökad kapacitet i fråga om motormekanikerutbildningen, även om den i första hand syftar på bilbranschens behov, jämväl kan antagas komma andra sådana näringsgrenar till godo, där motorredskap av olika slag, exempelvis traktorer, användes. Utskottet förordar i anslutning till motionerna I: 487 och II: 607, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att Kungl. Maj:t låter undersöka förutsättningarna för anordnande av en av bilaccismedel eller eventuellt bilskattemedel bekostad tillfällig utbildning av motormekaniker samt att Kungl. Maj:t för 1956 års riksdag framlägger de förslag rörande planering och organisation av en dylik utbildning, vartill nämnda undersökning må ge anledning.

Såsom framhållits i det föregående omfattar yrkesutbildningssakkunnigas förslag yrkesutbildningen för näringsgrenarna industri—hantverk, handel och husligt arbete. Jordbruks-, skogs- och fiskeriutbildningens anknytning till den allmänbildande grundskolans nionde klass och den i samband därmed behövliga utbyggnaden av yrkesskolorna på dessa områden är däremot ännu ett olöst problem. Såsom departementschefen framhållit sammanhänger detta problem nära med frågan om den centrala ledningen av yrkesutbildningen för skilda näringsgrenar. Beträffande det sistnämnda spörsmålet har departementschefen förklarat sig anse tiden nu vara inne för en förutsättningslös utredning av frågan om den centrala ledningen av *hela* yrkesutbildningen. Vid denna utredning bör enligt departementschefens mening undersökas fördelar och nackdelar med en koncentration till ett ämbetsverk av den centrala ledningen för alla yrkesutbildningens olika grenar. Befinnes den centrala ledningen — i motsats till vad yrkesutbildningssakkunniga förordat — alltfört böra vara uppdelad på flera ämbetsverk, bör undersökas hur denna uppdelning lämpligast bör göras; även vid detta alternativ kan nämligen en viss koncentration vara lämplig.

I motionerna I: 316 och II: 304 har yrkats, att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande 9 y-undervisningens framtida utformning och centrala ledning i vad avser jordbruk och skogsbruk.

Utskottet, som vill understryka behovet av en ökad samordning i den

regionala och centrala planeringen och ledningen av yrkesutbildningens olika grenar, tillstyrker att den av departementschefen förordade utredningen av frågan om den centrala ledningen av hela yrkesutbildningen snarast möjligt kommer till stånd med de utgångspunkter för utredningsarbetet, som departementschefen angivit. Det är enligt utskottets mening också av utomordentlig vikt, att en utredning igångsättes rörande utformningen och den behövliga utbyggnaden av yrkesutbildningen inom jordbruks-, skogs- och fiskerinäringarna. Enligt vad utskottet inhämtat är direktiv för en dylik utredning för närvarande under utarbetande inom jordbruksdepartementet. Utskottet får framhålla angelägenheten av att jämväl denna utredning fortast möjligt kommer till stånd. Slutligen vill utskottet i detta sammanhang understryka betydelsen av att erforderligt samarbete sker mellan de båda här berörda utredningarna på de områden, som kan vara gemensamma för dem. Med vad utskottet sålunda anfört, torde motionerna I: 316 och II: 304 få anses vara tillgodosedda.

Beträffande yrkesskolans arbetsformer har departementschefen i anslutning till de sakkunnigas förslag förordat bland annat, att man vid utarbetande av nya undervisningsplaner eller vid omarbetning av redan tillämpade planer bör söka hålla sig till arbetsveckor om 37—45 timmar. I motionerna II: 600 samt I: 486 och II: 606 har framställts yrkanden om att arbetsveckan vid yrkesskolorna skall bestämmas till högst 40 timmar.

I yrkesskolans syfte ligger bland annat att öva eleverna för de blivande arbetsuppgifterna inom produktionen. Det är därför enligt utskottets mening motiverat, att arbetsveckan i yrkesskolan i viss mån anpassas till arbetstiden inom produktionen. Skall undervisningen exempelvis bygga på växelutbildning, torde en dylik anpassning vara ofrånkomlig. Utskottet är med hänsyn härtill icke berett att biträda de på denna punkt motionsvis gjorda yrkandena. I anslutning härtill vill utskottet emellertid framhålla, att, därest en allmän arbetstidsförkortning skulle komma till stånd, en motsvarande avkortning av arbetsveckan i yrkesskolan självfallet bör ske.

I samband med frågan om nya kurstyper har departementschefen jämväl tagit upp spørsmålet om en omläggning av den nuvarande tvååriga utbildningskursen för sysselsättnings- och arbetsterapeuter. I överensstämmelse med ett av överstyrelsen för yrkesutbildning i samråd med medicinalstyrelsen framlagt förslag har departementschefen förordat, att denna utbildning från och med i höst inordnas som ett regelmässigt led i verksamheten vid slöjdföreningens skola i Göteborg, varvid utbildningskursen bör bli ettårig och omfatta ungefär 20 elever per år. För tillträde till kursen förutsättes viss förutbildning, omfattande minst ett år. Genom omläggningen avses utbildningskapaciteten skola ökas från 10 till 20 examinerade årligen. Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot vad departementschefen föreslagit, har icke blivit övertygat om att skäl föreligger för tillstyr-

kande av det i motionerna I: 489 och II: 605 framställda yrkandet, att riksdagen skulle uttala, att den föreslagna omläggningen borde betraktas som provisorisk, samt att riksdagen skulle begära en ny utredning angående utbyggnad av terapeututbildningen. Utskottet avstyrker förty bifall till nämnda motioner.

För förbättring av yrkeslärarutbildningen har de sakkunniga föreslagit bland annat, att en statlig övningsskola för den praktiska utbildningen inrättas och att överstyrelsen för yrkesutbildning får i uppdrag att överarbeta det förslag till en dylik övningsskola, som år 1947 framlagts av överstyrelsen. Departementschefen, som uttalat att en statlig övningsskola i och för sig skulle innebära en förbättring av yrkeslärarutbildningen, har emellertid icke för närvarande sett någon möjlighet att föreslå inrättande av en dylik skola. Enligt departementschefens mening bör därför överstyrelsen inrikta sig på andra lösningar av yrkesläraraspiranternas övningsundervisning.

I motionerna I: 491 och II: 604 har yrkats, att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller att den av de sakkunniga förordade utredningen om en övningskola fullföljes.

Engångskostnaderna för inrättande av den här avsedda övningsskolan jämte elevhem har med utgångspunkt i nuvarande prisnivå beräknats till sammanlagt 7 800 000 kronor; de årliga driftkostnaderna har uppskattats till 700 000 kronor. Enligt utskottets mening bör tanken på en statlig övningsskola ej slutligt avskrivas. Emellertid finner utskottet sig icke böra förorda, att bearbetningen av ifrågavarande projekt nu fullföljes. I likhet med departementschefen anser utskottet därför, att överstyrelsen tills vidare bör inrikta sig på andra lösningar av den praktiska yrkeslärarutbildningen. Genom en spridning till flera yrkesskolor av de grundläggande yrkespedagogiska kurserna, som hittills alla varit förlagda till Stockholm, synes tills vidare godtagbara anordningar för denna utbildning kunna åstadkommas. Utskottet avstyrker således bifall till det på denna punkt motionsvis framställda yrkandet.

Såsom de sakkunniga anfört är det uppenbart, att en tillfredsställande rekrytering till klass 9 y och yrkesskolorna underlättas, om eleverna vet med sig att de på ett så litet tids- och kostnadskrävande sätt som möjligt senare kan komplettera sin allmänt teoretiska underbyggnad. De sakkunnigas förslag till dels preparandkurser, omfattande ett flertal ämnen och tillrättalagda med sikte på ett visst slag av fortbildningsskolor, och dels ämneskurser, omfattande hela kursinnehållet i ett ämne för en eller flera klasser på enhetsskolans högstadium, anser utskottet i likhet med departementschefen vara möjliga lösningar av kompletteringsproblemet. Departementschefen har emellertid liksom skolöverstyrelsen funnit frågan om dessa kompletteringskursers utformning och organisation böra ytterligare utredas. De-

partementschefen har därför förklarat sig ämna föreslå Kungl. Maj:t att uppdraga åt de båda centrala skolmyndigheterna och arbetsmarknadsstyrelsen att efter utredning genom den för nämnda tre verk gemensamma samarbetsnämnden komma med närmare förslag i ämnet. Beträffande preparandkurser föreligger för närvarande erfarenheter endast från vissa preparandkurser för inträdessökande till tekniska läroverk. Utskottet har inhämtat, att långt ifrån alla som utnyttjat dessa kurser sedan sökt inträde vid tekniskt läroverk samt att kurserna på vissa håll haft ett betydligt lägre deltagarantal än vad som kan krävas beträffande kurser av detta slag. Av dessa skäl har även utskottet bibragts den uppfattningen, att förevarande fråga bör bli föremål för ytterligare utredning i syfte bland annat att undersöka möjligheterna till annan uppläggning av preparandkurserna än vad de hittills anordnade kurserna haft. Med hänsyn härtill är utskottet, som förutsätter att berörda utredning skyndsamt slutföres, i nuvarande läge icke berett att biträda det i motionen II: 602 framställda yrkandet om rätt till statsbidrag från och med nästa budgetår för vissa kompletteringskurser för inträdessökande till handelsgymnasier.

I statsbidragsfrågan innebär departementschefens förslag med avseende å heltidsundervisningen i huvudsak följande. Till driften av heltidsavdelningar vid centrala yrkesskolor föreslås bidrag med 100 procent av lärarlönkostnaderna samt därutöver med ett klumpbelopp till övriga kostnader, så avvägt att de centrala verkstadsskolorna icke skall erhålla ett lägre bidrag än vad de i gynnsammaste fall kunnat få enligt nuvarande bidragsgrunder. Investeringsbidrag till centrala yrkesskolor avses skola utgå enligt hittillsvarande grunder. Till driften av heltidsavdelningar vid lokala yrkesskolor föreslås statsbidrag med dels 78 procent av en beräknad normallönkostnad, dels visst belopp till övriga kostnader. Till investeringar vid lokala yrkesskolor avses liksom hittills skola utgå bidrag med 50 procent (i vissa fall 2/3) av kostnaderna för första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel.

För deltidundervisningen föreslås en sammanslagning av nuvarande lönekostnads- och materielbidrag till ett enhetligt bidrag av 8 kronor per undervisningstimme, vilket under vissa förutsättningar skall kunna höjas till 12 kronor per undervisningstimme.

Utskottet vill understryka, att departementschefens förslag beträffande statsbidrag till centrala och lokala yrkesskolor innebär — förutom en tacknämlig förenkling av bidragssystemet — ett mycket kraftigt ökat ekonomiskt stöd åt yrkesutbildningen. Ett genomförande av de nya grunderna för driftbidrag åt de nu befintliga skolorna beräknas sålunda medföra en utgiftsökning för statsverket av icke mindre än 15 689 000 kronor. De årliga driftbidragen till dessa skolformer beräknas till följd av utbyggnaden komma att öka från 38,8 miljoner kronor budgetåret 1955/56 till 53,9 miljoner

kronor budgetåret 1969/70. Beträffande investeringsbidragen föreslås för nästa budgetår en anslagshöjning med 4 miljoner kronor; fram till år 1970 beräknas de ifrågavarande skolformerna komma att tillföras investeringsbidrag med tillhoppa 57,2 miljoner kronor.

Utskottet, som med tillfredsställelse hälsar det sålunda ökade utrymmet för statens ekonomiska stöd åt centrala och lokala yrkesskolor, tillstyrker bifall till departementschefens förslag beträffande nya grunder för statsbidrag till nämnda skolformer. I ett avseende har utskottet emellertid funnit anledning att härtill foga en allvarlig erinran. Yrkesutbildningssakkunnigas förslag avser jämväl byggnadsbidrag åt lokala yrkesskolor enligt de för bidrag till folkskolebyggnader gällande grunderna. Detta förslag har departementschefen icke ansett sig kunna biträda. Till stöd härför har departementschefen anfört bland annat, att han icke kunnat undgå att finna, att den föreslagna väsentliga ökningen av driftbidragen i det långa loppet måste verka mer befrämjande på yrkesutbildningen och även i de flesta fall vara av väsentligt större finansiell betydelse för huvudmännen än engångsbidrag till byggnader. I nuvarande läge med stark expansion av kommunernas investeringar inom en mångfald områden synes man, har departementschefen vidare uttalat, ej heller böra överskatta behovet av statsbidrag för att önskvärda investeringar skall göras också på yrkesutbildningens område. I anledning av detta ställningstagande från departementschefens sida har motionsvis framställts följande yrkanden.

I motionen II: 575 har yrkats, att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om förslag till 1956 års riksdag om statsbidrag till byggande av lokala yrkesskolor. I motionerna I: 490 och II: 603 samt I: 486 och II: 606 har framställts yrkanden i syfte att statsbidrag skall från och med nästa budgetår utgå till byggnader för lokala yrkesskolor på sätt de sakkunniga förordat.

I motionen II: 600 har vidare framförts ett allmänt formulerat yrkande av innehåll, att statsbidrag för anordnande av yrkesundervisning skall utgå i enlighet med vad yrkesutbildningssakkunniga föreslagit.

Utskottet får för egen del i fråga om byggnadsbidrag till lokala yrkesskolor framhålla följande. För att den avsedda utbyggnaden av yrkesutbildningen skall kunna komma till stånd blir det för huvudmännen — i regel primärkommuner och landsting — icke blott önskvärt utan absolut nödvändigt att göra betydande investeringar i yrkesskolbyggnader. De sakkunniga har för hela utbyggnaden räknat med investeringar i byggnader, elevhem och stadigvarande materiel å sammanlagt i runt tal 260 miljoner kronor. Härav skulle enligt de sakkunnigas beräkningar i statsbidrag utgå omkring 113 miljoner kronor. De av departementschefen beräknade sammanlagda investeringsbidragen understiger sistnämnda belopp med omkring 56 miljoner kronor, vilket belopp faller praktiskt taget helt på de lokala yrkesskolbyggnaderna. För att lokala yrkesskolor med ett tillfredsställande urval av utbildningsgrenar skall kunna upprättas torde i det övervägande antalet fall

interkommunalt samarbete visa sig nödvändigt. Det lokala och regionala planeringsarbetet kommer uppenbarligen att försvåras, om byggnadsbidrag utgår till de i regel landstingsägda centrala yrkesskolorna men däremot icke till de lokala skolorna, varmed enligt departementschefens förslag skall förstås även skolor drivna genom samverkan mellan två eller flera primärkommuner. Det kan därför befaras en tendens att vid utbyggnaden lägga tyngdpunkten i första hand på de centrala yrkesskolorna, vilket emellertid skulle medföra en felaktig balans i yrkesskolororganisationen. Det förefaller icke heller onaturligt om kommunerna av ekonomiska skäl drives att i främsta rummet bland sina investeringsändamål sätta dem, för vilka statsbidrag utgår.

Med hänsyn till vad nu anförts och då det här är fråga om en visserligen ej formellt obligatorisk men i sak nödvändig verksamhet för kommunerna föreligger enligt utskottets mening mycket starka skäl för att staten lämnar bidrag jämväl till de lokala yrkesskolbyggnaderna. Utskottet får erinra om att det av de sakkunniga härför föreslagna bidraget avsetts skola vara skatteunderlagsgraderat enligt samma grunder som gäller för folkskolans byggnadsbidrag. Härigenom skulle de minst bärkraftiga kommunerna — som för övrigt torde få de förhållandevis drygaste driftkostnaderna — erhålla det procentuellt största statsbidraget; denna princip synes utskottet riktig.

Utskottet har likväl i nuvarande läge icke ansett sig böra biträda de motionsvis framförda yrkandena om införande från och med nästa budgetår av byggnadsbidrag till lokala yrkesskolor. Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t tar frågan om ett dylikt byggnadsbidrag under förnyat övervägande och för riksdagen framlägger förslag i ämnet. Då ett uppskjutande av detta stöd till de lokala huvudmännen kan befaras komma att hämma utbyggnadstakten, vill utskottet tillika i anslutning till motionen II: 575 framhålla angelägenheten av att nämnda förslag förelägges riksdagen utan någon längre tidsutdräkt.

I motionerna I: 488 och II: 601 har yrkats att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t snarast uppdrager åt särskilda sakkunniga att utarbeta ett avlöningsreglemente för lärare vid yrkesskolor. Utskottet, som får erinra om att statliga avlöningsbestämmelser nu endast gäller för lärarpersonalen vid de centrala verkstadsskolorna, är icke övertygat om att för närvarande lämpliga förutsättningar föreligger för en lönereglering för alla lärarkategorier inom yrkesskolväsendet. Utskottet avstyrker därför bifall till det motionsvis gjorda yrkandet men förutsätter likväl, att Kungl. Maj:t i fortsättningen har sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål.

I motionerna II: 600 samt I: 486 och II: 606 har framställts yrkanden om utredning rörande studiehjälpen åt yrkesskolelever i syfte att förbättra denna och öka studiehjälpsmöjligheterna. I anledning härav får utskottet

erinra om att utskottet vid 1952 års riksdags behandling av studiehjälpsreformen för hela skolväsendet (utlåtande 1952: 224) förutsatte, att, sedan närmare erfarenheter vunnits angående systemets praktiska verkningar, grunderna för studiehjälpen komme att bli föremål för omprövning i vad rörde såväl omfattningen och utformningen av den föreslagna stipendiegivningen som avvägningen av stipendiebeloppen med hänsynstagande till skäligen rättvisesynpunkter och de ekonomiska möjligheter, som stode samhället till buds. Mot bakgrunden härav och då — såsom utskottet för övrigt framhållit i sitt utlåtande 1954: 168 i anledning av väckt motion om förbättrade ekonomiska villkor för ungdomens yrkesutbildning — någon samlad erfarenhet av de praktiska verkningarna av det nya studiehjälpsystemet, som varit i tillämpning sedan läsåret 1953/54, rimligtvis ännu ej kan ha vunnits, saknas enligt utskottets mening anledning för riksdagen att i nuvarande läge hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående förbättrad studiehjälp åt elever vid yrkesskolorna, vilken fråga för övrigt icke heller torde böra bedömas isolerad från spörsmålet om studiehjälp vid övriga av 1952 års reform omfattade skolformer. Utskottet avstyrker alltså bifall till de på denna punkt motionsvis framställda yrkandena.

Statsbidrag till lärlingsutbildning hos hantverksmästare utgår för närvarande med 900 kronor per lärling för en minst treårig utbildningstid. Yrkesutbildningssakkunniga har föreslagit, att bidraget höjes till 2 500 kronor samt att antalet årliga bidragsrum höjes från nuvarande 375 till 1 000. Som villkor för bidraget har de sakkunniga förordat, att lärlingen genom mästarens försorg beredes tillfälle att på visst sätt inhämta erforderlig kompletterande yrkesteoretisk undervisning, för vilket ändamål lärlingen skall erhålla viss ledighet under arbetstid med bibehållen lärlingslön. Departementschefen har emellertid avstyrkt införande av dylikt villkor med hänvisning till att det gäller en fråga som helst bör lösas genom avtal mellan parterna på arbetsmarknaden. Då en del av det av de sakkunniga föreslagna bidragsbeloppet avsetts skola täcka mästarens utgifter för lön åt lärlingen under ledighet för yrkesteoretisk undervisning, har departementschefen ansett att, i och med att nämnda villkor bortfaller, anledning icke finnes att inräkna dylik kompensation i bidragssumman. Departementschefen har mot bakgrunden härav föreslagit, att bidrag, som beviljas från och med nästa budgetår, skall utgå med 1 500 kronor, varav 800 kronor utbetalas efter första utbildningsåret, 400 kronor efter andra året och 300 kronor efter utbildningstidens slut. Vidare har departementschefen föreslagit, att antalet bidragsrum för nästa budgetår ökas med 125 till 500.

I motionerna I: 490 och II: 603 samt I: 491 och II: 604 har yrkats, att ifrågavarande bidrag höjes till $(1\ 200 + 800 + 500 =)$ 2 500 kronor. Beträffande antalet bidragsrum har i de förstnämnda båda motionerna förordats 1 000 och i de sistnämnda båda motionerna 650. I motionerna I: 491

och II: 604 har därjämte yrkats, att ersättningen till lärlingsombuden höjes från 20 till 50 kronor per lärling och år samt att höjningen av lärlingsbidragen tillämpas från och med den 1 juli 1955 på så sätt, att de mästare, som dessförinnan anställt lärling, erhåller bidrag med 1 200 kronor för lärling som fullgjort första läroåret, 800 kronor för lärling som fullgjort andra läroåret och 500 kronor för lärling, som fullgjort sista läroåret före den 1 juli 1956.

Enligt utskottets mening bör det ankomma på Kungl. Maj:t att pröva storleken av ersättningen till lärlingsombud. Det i detta hänseende motionsvis gjorda yrkandet torde alltså icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd. Då utskottet delar departementschefens uppfattning, att höjningen av bidragsbeloppet bör gälla endast de bidrag, som beviljas från och med nästa budgetår, avstyrker utskottet vidare bifall till det motionsvis gjorda yrkandet om en vidgad tillämpning av bidragsförhöjningen.

Vad därefter angår bidragssummans storlek och antalet bidragsrum får utskottet anföra följande. En ökad kapacitet av lärlingsutbildningen hos hantverksmästare synes utskottet vara av väsentlig betydelse för en tillräcklig utbyggnad av yrkesutbildningen. Det är därför angeläget att denna utbildningsform verksamt främjas. Det bör också beaktas, att lärlingsutbildningen hos hantverksmästare från det allmännas synpunkter är betydligt mindre kostsam än lärlingsutbildning i yrkesskolor. I den mån lärlingsutbildningen hos hantverksmästarna allttjämt är behäftad med den bristen, att lärlingarna icke erhåller kompletterande yrkesteoretisk utbildning, bör denna brist elimineras. Utskottet kan dela departementschefens uppfattning, att detta lämpligast bör ske genom avtal mellan parterna på arbetsmarknaden. I de fall där avtal om ledighet för kompletterande teoretisk undervisning med bibehållen lärlingslön redan gäller eller kommer att införas, kommer emellertid den av Kungl. Maj:t föreslagna bidragssumman icke att medföra kompensation för hantverksmästarnas löneutgifter för ändamålet. Då en stimulans till anordnande av kompletterande yrkesteoretisk undervisning för lärlingarna är angelägen, vill utskottet för sin del i princip förorda en sådan differentiering av ifrågavarande bidrag, att en högre bidragssumma än 1 500 kronor skall utgå, därest det styrkes att lärlingen med bibehållen lärlingslön under arbetstid erhållit kompletterande yrkesteoretisk undervisning i lämplig omfattning i yrkesskola eller på annat tillfredsställande sätt. Utskottet är emellertid icke berett att förorda införande av en sådan differentiering utan en närmare undersökning av därmed sammanhängande problem. Utskottet förutsätter därför, att Kungl. Maj:t låter undersöka möjligheterna för en dylik differentiering och huru den lämpligen kan ordnas samt att Kungl. Maj:t för 1956 års riksdag framlägger förslag i ämnet. För nästa budgetår tillstyrker utskottet vad departementschefen anfört beträffande bidragets storlek. Av det anförda följer, att utskottet i nuvarande läge avstyrker bifall till de motionsvis framställda

yrkandena om höjning från och med budgetåret 1955/56 av bidragssumman utöver vad departementschefens förslag innebär. Vad så gäller antalet bidragsrum har, enligt vad som upplysts, redan för innevarande budgetår inkommit så många godkända bidragsansökningar, att minst 500 hade kunnat beviljas. Med hänsyn till vad utskottet i det föregående anfört om betydelsen av en ökad kapacitet av lärlingsutbildningen hos hantverksmästarna, har utskottet i anslutning till de i detta hänseende motionsvis framställda yrkandena funnit sig böra för nästa budgetår förorda en höjning av antalet bidragsrum till 600, vilket innebär en ökning med 100 i förhållande till departementschefens förslag. Riksstatsanslaget för ändamålet påverkas icke härav förrän från och med budgetåret 1956/57. Utskottet vill i detta sammanhang slutligen framhålla angelägenheten av att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer frekvensen av bidragsansökningar och för riksdagen framlägger förslag till ytterligare höjning av antalet bidragsrum, om så betingas av en ökad ansökningsfrekvens.

Vad departementschefen i övrigt anfört och förordat beträffande yrkesutbildningens utbyggnad, yrkesskolans arbetsformer, samarbete mellan skola och näringsliv, yrkesutbildningens ledning och administration, statsbidrag till yrkesutbildningen samt kostnadsberäkningar har icke givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande medelsanvisningen för nästa budgetår under de olika anslag, varom här är fråga, och har ej heller någon erinran mot vad departementschefen i samband därmed anfört. Med hänvisning till utskottets ställningstaganden i det föregående avstyrker utskottet bifall till de i motionerna I: 490 och II: 603 samt I: 491 och II: 604 påyrkade höjningarna av anslagen till Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor respektive Främjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

I.

a) att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna II: 600 samt I: 486 och II: 606, samtliga motioner såvitt här är i fråga, godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 25 februari 1955 förordade riktlinjer och normer för yrkesutbildningens utbyggnad;

b) att riksdagen må i anledning av motionerna I: 487 och II: 607 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t låter undersöka förutsättningarna för anordnande av en av bilaccismedel eller eventuellt bilskattemedel bekostad tillfällig utbildning av motormekaniker samt

att Kungl. Maj:t för 1956 års riksdag framlägger de förslag rörande planering och organisation av en dylik utbildning, vartill nämnda undersökning må ge anledning;

c) att riksdagen må i anledning av motionerna I: 316 och II: 304 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet anfört angående utredning rörande yrkesutbildningen inom jordbruks-, skogs- och fiskerinäringarna.

II.

a) att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna II: 600 samt I: 486 och II: 606, samtliga motioner såvitt här är i fråga, godkänna av departementschefen förordade riktlinjer och normer för yrkesskolans arbetsformer;

b) att motionerna I: 489 och II: 605 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

c) att motionerna I: 491 och II: 604, såvitt gäller fortsatt utredning angående en statlig övningsskola för yrkeslärarutbildning, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

d) att motionen II: 602 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att riksdagen må godkänna av departementschefen förordade riktlinjer och normer för dels samarbetet mellan yrkesskola och näringsliv, dels ock yrkesutbildningens ledning och administration;

IV.

a) att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna II: 600, I: 490 och II: 603 samt I: 491 och II: 604, samtliga motioner såvitt här är i fråga, godkänna av utskottet förordade ändrade grunder för statsbidrag till lärlingsutbildning hos hantverksmästare;

b) att riksdagen må, i anledning av motionerna II: 600, I: 490 och II: 603 samt I: 491 och II: 604, samtliga motioner såvitt här är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet anfört angående en differentiering av statsbidraget till lärlingsutbildning hos hantverksmästare;

c) att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna II: 600, I: 490 och II: 603 samt I: 486 och II: 606, samtliga motioner såvitt här är i fråga, godkänna av departementschefen i övrigt förordade ändrade grunder för statens bidrag till yrkesutbildningen;

d) att riksdagen må, i anledning av motionen II: 575, i

skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet anfört angående statsbidrag till byggnader för lokala yrkeskolor;

e) att motionerna I: 488 och II: 601 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

f) att motionerna II: 600 samt I: 486 och II: 606, såvitt gäller utredning angående studiehjälp åt elever vid yrkeskolor, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

V. att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de av besluten under I. a), II. a), III. samt IV. a) och c) föranledda författningsföreskrifterna och övriga erforderliga bestämmelser;

VI. att riksdagen må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1955/56, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för överstyrelsen för yrkesutbildning, som föranledes av vad departementschefen förordat;

b) godkänna följande avlöningsstat för överstyrelsen för yrkesutbildning, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1955/56:

A v l ö n i n g s s t a t

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	551 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	7 000
3. Arvoden och särskilda ersättningar till inspektörer och sakkunniga biträden m. m., <i>förslagsvis</i>	37 200
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	580 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	172 800

Summa kronor 1 348 000

c) till *Överstyrelsen för yrkesutbildning*: Avlöningar för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 348 000 kronor;

VII. att riksdagen må för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa

a) till *Överstyrelsen för yrkesutbildning*: *Omkostnader* ett förslagsanslag av 173 500 kronor;

b) till *Överstyrelsen för yrkesutbildning*: *Yrkespedagogisk reformverksamhet* ett reservationsanslag av 100 000 kronor;

c) till *Bidrag till driften av centrala yrkesskolor* ett förslagsanslag av 9 000 000 kronor;

d) till *Bidrag till driften av lokala yrkesskolor* ett förslagsanslag av 29 800 000 kronor;

VIII. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 490 och II: 603, såvitt här är i fråga, till *Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor* för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 700 000 kronor;

IX. att riksdagen må för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa

a) till *Kurs för utbildning av sysselsättnings- och arbets-terapeuter* ett reservationsanslag av 57 000 kronor;

b) till *Studiebidrag och stipendier åt elever vid yrkesskolor* ett förslagsanslag av 7 000 000 kronor;

c) till *Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen* ett reservationsanslag av 532 000 kronor;

X. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 491 och II: 604, såvitt här är i fråga, till *Främjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare* för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 350 000 kronor.

Stockholm den 17 maj 1955

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Ohlon, Iwar Anderson, Näsgård, Näsström, Hesselbom, Einar Persson, Ragnar Persson, Axel Andersson, Nils Theodor Larsson, Elfving, Rikard Svensson, Arrhén och Jacobsson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Malmberg i Skövde, Bergström, Andersson i Malmö, Svensson i Ljungskile, Åkerström, Hoppe, Johansson i Mysinge, Widén, Thapper, Onsjö, Cassel, Blidfors, fröken Vinge och fröken Olsson.

Reservationer

1) beträffande motionerna I: 487 och II: 607

a) av herrar Arrhén och Cassel, vilka ansett att dels det stycke i utskottets yttrande, som på s. 66 börjar med »Med hänsyn» och på s. 67 slutar med »ge anledning», bort ha följande lydelse: »Med hänsyn härtill och då det otvivelaktigt är ett nationalekonomiskt

intresse, att fordonsbeståndet genom en tillfredsställande service skyddas mot en onormalt hastig värdeminskning, anser utskottet — utan att ta någon definitiv ståndpunkt till den i motionerna åsyftade anordningen — anledning föreligga att undersöka förutsättningarna för ett av bilaccismedel bekostat särskilt stöd för anordnande av specialkurser för motormekaniker i syfte att täcka det omedelbara behovet av sådan arbetskraft. Utskottet får framhålla att förevarande spörsmål innefattar ett flertal svårösta problem, icke blott i bidragstekniskt hänseende utan även i fråga om såväl utbildningens innehåll och längd som kursernas organisation, lokalisering och anpassning till det reguljära yrkesskolväsendet. Utskottet vill samtidigt understryka, att en på åsyftat sätt tillfälligt ökad kapacitet i fråga om motormekanikerutbildningen, även om den i första hand syftar på bilbranschens behov, jämväl kan antagas komma andra sådana näringsgrenar till godo, där motorredskap av olika slag, exempelvis traktorer, användes. Utskottet förordar i anslutning till motionerna I: 487 och II: 607, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att Kungl. Maj:t låter undersöka förutsättningarna för anordnande av en av bilaccismedel bekostad tillfällig utbildning av motormekaniker samt att Kungl. Maj:t för 1956 års riksdag framlägger de förslag rörande planering och organisation av en dylik utbildning, vartill nämnda undersökning må ge anledning.»

dels ock utskottets hemställan under I. b) bort ha följande lydelse:

»b) att riksdagen må i anledning av motionerna I: 487 och II: 607 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t låter undersöka förutsättningarna för anordnande av en av bilaccismedel bekostad tillfällig utbildning av motormekaniker samt att Kungl. Maj:t för 1956 års riksdag framlägger de förslag rörande planering och organisation av en dylik utbildning, vartill nämnda undersökning må ge anledning;»

b) av herrar *Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Ohlon, Axel Andersson, Jacobsson, Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg* i Skövde, *Bergström, Andersson* i Malmö, *Svensson* i Ljungskile, *Widén, Onsjö* och fröken *Vinge*, vilka ansett att utskottet bort avstyrka bifall till motionerna I: 487 och II: 607 samt att därför

dels utskottets yttrande från och med det stycke, som på s. 66 börjar med »Departementschefen har», till och med det stycke, som på s. 67 slutar med »ge anledning», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Departementschefen har icke funnit det nödvändigt att nu ta ställning till utbyggnaden för varje särskild näringsgren. Som arbetsprogram har departementschefen ansett de sakkunnigas uppskattningar fullt godtagbara. Utskottet delar denna uppfattning och är i likhet med departementschefen dessutom övertygat om att de ansvariga organen genom att enga-

gera arbetsmarknadsexpertis i planeringen skall kunna undvika olämplig över- eller underdimensionering av de olika utbildningsgrenarnas utbyggnad. I motionerna I: 487 och II: 607 har framställts yrkande om särskilda åtgärder från statsmakternas sida för planering och organisation av bilbranschens yrkesutbildning. I motionerna har framhållits, att bilverkstadsbranschen till följd av motorismens våldsamma expansion är helt underdimensionerad. För att en tillfredsställande serviceorganisation skall kunna erhållas behöver branschen enligt verkställda beräkningar tillföras 8 000 nya yrkesarbetare fram till år 1960. Den nuvarande utbildningskapaciteten inom företagen uppgår till cirka 250 lärlingar per år. Därtill kommer ett lika stort antal elever, som utbildas i yrkesskolorna. Även om den avsedda utbyggnaden av yrkesskolväsendet kan antagas komma att i viss mån anpassas efter den starkt ökande efterfrågan på motormekaniker, torde ett väsentligt underskott på utbildad arbetskraft ganska snart uppkomma.

Enligt utskottets mening talar starka skäl för en snabb utbyggnad av yrkesutbildningen för motormekaniker. Utskottet har emellertid icke ansett sig kunna ansluta sig till motionärernas tanke att finansiera en dylik snabbutbildning med medel ur automobilskattemedelsfonden. Utskottet, som förutsätter att näringslivet samt de ansvariga planeringsorganen och yrkesskolornas huvudmän har sin uppmärksamhet riktad på bilverkstadsbranschens yrkesutbildningsbehov, avstyrker därför bifall till förevarande motioner.»

dels ock utskottets hemställan under I. b) bort ha följande lydelse:

»b) att motionerna I: 487 och II: 607 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;»

c) av herr *Hesselbom*.

2) av herrar *Arrhén*, *Skoglund* i *Doverstorp* och *Cassel*, vilka beträffande frågan om byggnadsbidrag till lokala yrkesskolor ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 71, som börjar med »Utskottet, som» och slutar med »följande yrkanden», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet, som med tillfredsställelse hälsar det sålunda ökade utrymmet för statens ekonomiska stöd åt centrala och lokala yrkesskolor, tillstyrker bifall till departementschefens förslag beträffande nya grunder för statsbidrag till nämnda skolformer.

Yrkesutbildningssakkunnigas förslag avser jämväl byggnadsbidrag åt lokala yrkesskolor enligt de för bidrag till folkskolebyggnader gällande grunderna. Detta förslag har departementschefen icke ansett sig kunna biträda. Till stöd härför har departementschefen anfört bland annat, att han icke kunnat undgå att finna, att den föreslagna väsentliga ökningen av driftbidragen i det långa loppet måste verka mer befrämjande på yrkesutbildningen och även i de flesta fall vara av väsentligt större finansiell betydelse

för huvudmännen än engångsbidrag till byggnader. I nuvarande läge med stark expansion av kommunernas investeringar inom en mångfald områden synes man, har departementschefen vidare uttalat, ej heller böra överskatta behovet av statsbidrag för att önskvärda investeringar skall göras också på yrkesutbildningens område. I anledning av detta ställningstagande från departementschefens sida har motionsvis framställts följande yrkanden.»

dels den del av utskottets yttrande, som på s. 71 börjar med »Utskottet får» och på s. 72 slutar med »längre tidsutdräkt», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet får för egen del i fråga om byggnadsbidrag till lokala yrkeskolor framhålla följande. För att den avsedda utbyggnaden av yrkesutbildningen skall kunna komma till stånd blir det för huvudmännen — i regel primärkommuner och landsting — icke blott önskvärt utan absolut nödvändigt att göra betydande investeringar i yrkesskolbyggnader. De sakkunniga har för hela utbyggnaden räknat med investeringar i byggnader, elevhem och stadigvarande materiel å sammanlagt i runt tal 260 miljoner kronor. Härav skulle enligt de sakkunnigas beräkningar i statsbidrag utgå omkring 113 miljoner kronor. De av departementschefen beräknade sammanlagda investeringsbidragen understiger sistnämnda belopp med omkring 56 miljoner kronor, vilket belopp faller praktiskt taget helt på de lokala yrkesskolbyggnaderna. Utskottet är medvetet om att åtgärden att lämna de lokala yrkesskolorna utan byggnadsbidrag för många kommuner kan medföra betungande konsekvenser. Med hänsyn härtill skulle utskottet för sin del gärna ha sett, att statsbidragssystemet utformats så, att byggnadsbidrag till de lokala yrkesskolorna hade kunnat utgå. Härvid förutsätter utskottet likväl, att övriga bidrag i motsvarande grad hade reducerats så att totalkostnaderna för statsverket stannat inom den av Kungl. Maj:t föreslagna ramen. De närmaste årens erfarenheter torde ge vid handen om en dylik omläggning av statsbidragssystemet är påkallad eller icke. För närvarande finner utskottet sig böra biträda Kungl. Maj:ts förslag och avstyrker således bifall till de motionsvis framförda yrkandena om införande av byggnadsbidrag till lokala yrkesskolor. Utskottet är icke heller berett att, i enlighet med vad i motionen II: 575 påyrkats, förorda att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär förslag i ämnet till nästa års riksdag.»

dels ock utskottets hemställan under IV. d) bort ha följande lydelse:

»d) att motionen II: 575 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda:»

3) av herrar *Ohlon, Axel Andersson, Jacobsson, Malmborg* i Skövde, *Svensson* i Ljungskile, *Widén* och fröken *Vinge*, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till de i motionerna II: 600, I: 490 och II: 603 samt I: 486 och II: 606 framställda yrkandena om statsbidrag till byggnader för lokala yrkesskolor samt att därför

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 72, som börjar med »Utskottet har» och slutar med »längre tidsutdräkt», bort ha följande lydelse:

»Av dessa skäl har utskottet ansett sig böra tillstyrka bifall till de motionsvis framförda yrkandena om införande från och med nästa budgetår av byggnadsbidrag till lokala yrkesskolor i enlighet med de grunder, som förordats av de sakkunniga. Förslagsanslaget till Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor torde i anledning härav böra på sätt i motionerna I: 490 och II: 603 påyrkats för nästa budgetår uppräknas till 11 miljoner kronor, innebärande en höjning med 3,8 miljoner kronor utöver vad Kungl. Maj:ts förslagit. Med hänsyn till vad utskottet sålunda förordat, torde motionen II: 575 icke böra föranleda någon åtgärd.»

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 75, som börjar med »Utskottet tillstyrker» och slutar med »hos hantverksmästare», bort ha följande lydelse:

»Utskottet har i det föregående, med biträdande av ett därom i motionerna I: 490 och II: 603 framställt yrkande, förordat en uppräkning till 11 miljoner kronor för nästa budgetår av anslaget till Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor. I övrigt tillstyrker utskottet bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande medelsanvisningen för nästa budgetår under de olika anslag, varom här är fråga, och har ej heller någon erinran mot vad departementschefen i samband därmed anfört. Med hänvisning till utskottets ställningstaganden i det föregående avstyrker utskottet bifall till den i motionerna I: 491 och II: 604 påyrkade höjningen av anslaget till Främjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare.»

dels ock utskottets hemställan under IV. c) och d) samt VIII. bort ha följande lydelse:

»c) att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionen II: 600 ävensom med bifall till motionerna I: 490 och II: 603 samt I: 486 och II: 606, samtliga motioner såvitt här är i fråga, godkänna av utskottet i övrigt förordade ändrade grunder för statens bidrag till yrkesutbildningen;

d) att motionen II: 575 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

VIII. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 490 och II: 603, såvitt här är i fråga, till *Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor* för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 11 000 000 kronor;»